

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VIII. évfolyam 10. szám, 2013. október

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Nógrád vára 1977, részlet (a www.fortepan.hu képanyagából)

Tartalom:

3. o.: Rekviem; (Ketykó István verse)
- 4.-16. o.: A kettétört életpálya II. rész: Dokumentumok Mányik Ernesztina életéből; (dr. Koczó József képes életrajzi írása)
- 18.-20. o.: Tyúkól vagy? Pince; avagy Jegyzetek egy lehető (?) íráskához; (Bozgor Elian írása)
- 22.-30. o.: Zsákmányoló méhészet a Börzsönyben: Pálinkás József, a börzsönyi méh vadászok utolsó mohikánja; (Vasvári Zoltán néprajzi írása képekkel)
- 32.-33. o.: Vízfogó; (Kovács T. István írása)
- 34.-35. o.: In memoriam; Halottjaimhoz hangolok; (Székács László versei)
- 36.-37. o.: Paplan; (Szûk Balázs írása)
- 38.-42. o.: A barackba zárt szellem: Holt Költők Társulata; interjúk holt írókkal; (Kerekes Tamás sorozatának V. része)
44. o.: Aranyfüst; (B. Tóth Klára verse)
46. o.: Isten trónja felé; (Csáky Károly verse)
48. o.: Őrszem; (Farmosi László verse)
50. o.: A játéknak vége; (Kiss-Simon Miklós verse)
- 52.-74. o.: Emlékezések és vallomások V. rész; (Csáky Károly visszaemlékezései, méltatásai)
76. o.: Sok minden vagy; Sorstársad lettem; Szemben az ággal; Szerelmi vallomás; (Horváth Ödön versei)
77. o.: Halottak napja; (Hörömpő Gergely verse)
- 78.-82. o.: Emberek és idegenek I. rész; (Maruzs Éva könyve folytatásokban)
- 84.-85. o.: Különleges olvasmányaim: Kortörténeti lapozgató; (Kovács T. István írása)
- 86.-95. o.: Bemutatjuk: Tóth András írása, és Dluhopolszky László karikatúrái
- 96.-97. o.: Magyar fohász; (Konczek József verse)
98. o.: Gyurkovics Tibornak; Ostyahordás; (Pongrácz Ágnes versei)
- 100.-101. o.: Ötvenhat után; Októberi rigmus; (Végh Tamás versei)
- 102.-103. o.: Szobafestő voltam három napig; (Kő-Szabó Imre írása)
104. o.: Bohócarc a paprikás krumpliban; (Börzsönyi Erika írása)
- 106.-107. o.: Szívvel-lélekkel; Zarándokvers; (H. Túri Klára versei)
108. o.: Könnyeső; (Elbert Anita verse)
109. o.: Októberi vallomás; (Dobrosi Andrea verse)
- 110.-115. o.: Ahonnan jöttem: Pálfalvi Nándor élete és munkássága I. rész; (Kardos Gy. József könyve folytatásokban)
116. o.: Ahonnan jöttem; Búcsú pipámtól; (Pálfalvi Nándor versei)
- 118.-119. o.: Környezet, ember, élet; (Baráthi Ottó írása)
120. o.: Novemberegy; Karc poétika; (Makkai László versei)
- 122.-123. o.: Édesapám mondta...; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
- 124.-125. o.: A kiállítás; (Pribojszky Mátyás írása)
126. o.: Carta marina; (Szájbely Zsolt írása)
- 128.-134. o.: Beszámolók;
- 136.-138. o.: Pályázatok;
- 140.-145. o.: Program-, és könyvajánló;
- 146.-148. o.: Felhívás;
149. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkban a www.fortepan.hu internetes fényképgyűjtemény Nógrád megyei anyagából válogattam. Köszönet a képekért az oldal készítőinek és a képek tulajdonosainak! Ajánlom mindenki szíves figyelmébe az oldalt! A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Rekviem

*Lobognak bennem a szavak , anyám. Fáradt arcomra hull
az emlékezés hava - tudom , az idő poros fogasán lógunk
valamennyien , míg ki nem terít bennünket a lapos deszkára
az undok halál ...*

*Te már gyökerekkel csókolózol , szép hitvese a kaszásnak
barna rögök ölelnek , derékon kapnak s táncba hívnak a férgek.*

*Engem ki véd meg a zivatartól, fejem fölé ki tart ernyőt
ha ázom , míg téged kereslek - elcsatangolt kedves - az üres
réteken , hol valamikor régen szoknyád szélébe kapaszkodva
jártam veled ...?*

*Hívom a hegyeket, szólítom a vizeket
nem láttak-e valamerre, de csak nemet intenek a fák is
egyre csak nemet ...*

Mit tehetek ...?

*Befogom illanó éveid , mint lepkéket a fénysugár
s gyönyörködöm bennük egy életen át .*

Balassagyarmat ,1978. április 22.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

A KETTÉTÖRT ÉLETPÁLYA II.

Dokumentumok Mányik Ernesztina énekesnő életéből

Ismét külföld?

Színház

„Mányik kisasszony a Sürögöny szerint Milánóba szerződött volna 6.000 Ft tiszteletdíjért. E hír teljesülését nem óhajtjuk.”

„Tegnap volt Lohengrinből a nagy színpadi próba, jelmez, díszlet és kivilágítással. Carina Anna különösen kitűnő, oldalán igen jelesen fog állni Ortrúd személyesítője Mányik kisasszony.”

Színház

„Mányik állítólagos szerződésére nézve írhatjuk, hogy a 6.000 ft-os felszólítás és ajánlatról szó sem volt. A kisasszony milánói énekmestere, Corsi úr, a Szkala színház egykori nagynevű énekese azonban mindegyre tanítványához fordul, hogy őt megnyerve vele Olaszországban körutat tehesen.

Az ajánlat a kisasszonyra nézve éppoly kecsegtető, mint biztos és sokat ígérő. Reánk nézve legkevésbé örvendetes.”

Fővárosi hírek

„Mányik E. kisasszony eltávoztása nem olyan bevégzett tény, mint némely lap írta. Milánói énekmestere: signor Corsi folyvást hívja ugyan, hogy e kedves tanítványával Olaszországban körutat tehesen, de e sokat ígérő ajánlat talán nem fogja tőlünk elvonni e fiatal kedves énekesnőt, kinek legszebb hivatása az, ha a nemzeti színház folytonos díszleendő. Igaz, nálunk éppen azok közt, kiknek ez kötelességük lenne, sokan nem becsülik elég nagyra a kitűnőbb fiatal tehetségeket; a színházi bánásmódról is igen kedvezőtlen híreket vettünk, kivált ami az operai rendezőt illeti, kire sokkal több finomság férne, miután nem katonabandát, hanem művelt egyéneket vezet; meghisszük tehát, hogy a külföldi színházakat ismerő tagoknak sok dolog visszatetsző, de lehetetlen, hogy oly tehetség, mint Mányik kisasszony, mindenfelől azon elismeréssel, előzékenységgel ne találkoznék, mely az ittmaradást számára kellemessé teszi. Mányik kisasszony máris méltán kedvence a közönségnek, s az lesz mindinkább, miután a természet sok kellemmel, értelemmel és gyönyörű hanggal áldotta meg, s ezen kívül, mint tudjuk, csak a művészetnek él.”

A Vasárnapi Ujság 1866. december 2-i számában életrajzi adatokat tartalmazó, pályafutást méltató hosszú, fényképes cikket közölt az énekesnőről.

Mányik Ernesztina

Ugy énekelni mint madár dalol, s az ily benső szükségből eredő éneket művészettel párosítani tudni, a legnagyobb kincsek egyike. A művésznő, kit képünk ábrázol, ily nem mindennapi kincsnek van birtokában. A magyar nemzeti színháznak egyik kiváló tehetsége s ez idő szerint egyik legszebb reményekre jogosító, legszívesebben hallgatott tagja lévén, művészi egyéniségével röviden megismerkedni, e lap olvasóinak nem leendő érdektelen.

Mányik Ernesztina született Vámos-Mikolán, Hontmegyében, hol atyja, dr. Mányik János megyei főorvos. Hangja már gyermekkorában föltűnt, és az atya, leánya hajlamának engedve, Pestre küldé őt, hol különféle mestereknél nyerte első képzését, kik a növendékleány iránt általában a legnagyobb reménnyel voltak

eltelve. A zenedében csak három hónapot töltött. *Langer* és *Simonné* (a nemzeti opera egyik énekesének neje) voltak azok, kiktől később tanórákat vett. Azonban tudványa és valódi tehetségének érzete ellenállhatatlan vágygal vonzották őt oda, hol a művészet szent forrásával közelebb jöhet érintkezésbe. Atyja semmi áldozatot nem szánt, és a reménydús énekesnő Párisba mehetett. A pesaroi dalár, a borostyánokkal koszorúzott agg Rossini valódi atyaként fogadta ott a magyar föld szülöttét, és sohasem szünt meg jó tanácsaival buzdítani őt, hogy a művészet titkaiba bevezesse. Mestere iránt érzett hálája és rokonszenvéből, több *Rossini-féle* szerepet tanult be, ezek között Rosinaét, a „*Sevillai borbély*”-ban. Folytonos érintkezése Páris tudományos és művészi köreivel, látkörét szélesbitették, – tehetségét, műizlését fejlesztették, kiművelték. – De Párisban sem nyugodhatott meg; lelkének vágya Olaszország kék ege, a narancsos berkek, a dalok hazája felé vonzotta: Milanoba kellett költöznie. Ott a híres Corsi vezetése alatt, a legkomolyabb tanulmányoknak szentelvé idejét: szüntelenül tanult, a legnagyobb szigorral ellenőrizve önmagát, törekvéseiben csak a valódi jót és szépet véve mintaképül. Mesetere nem csalódott benne; nemsokára szabad szárnyakra bocsátá.

MANYIK ERNESZTINA.

Ezelőtt egy évvel lépett először színpadra Asti városában. A színházba gyűlt közönség alig tudá elhinni, hogy a „*Kegyencznő*” (La Favorita) énekesnője nem olasz: oly szépen, oly zengzetesen ejté ki az olasz szavakat, oly elragadólag énekelt. Búcsufömléptekor egy ezüst diadémot nyújtottak át neki tisztelői. Astit odahagyva, Modenába ment, hol legott főszoilítást kapott, lépne föl valamely szerepében. Gounod „Faust”-ját választá, és oly mesterileg éneklé Margitot, hogy e szerepben még huszonötször kellett föllépnie. Koszorukkal díszítve távozott Modenából, hogy viszontláthassa hazáját, hogy tehetségét hazája művészetének oltárára tegye. Fiumét utjába ejtve, ott háromszor énekelt. A magyar tengerparti város lakói sokáig nem fogják feledni ama műélveket, melyeket a magyar művésznő nekik nyújtott; magyar dalai különösen feledhetetlenek ott, és a koszoruk kíséretében neki átnyújtott költemények csálhatatlan bizonyítékai annak, hogy a fiumeiek nemcsak élénk méltánylói a művészetnek, hanem hű gyermekei a magyar anyaországnak is.

Hazaérkezve, *Margit*ban mutatta be magát a nemzeti színpadon f. évi május 3-kán. Föllépte olyan diadal volt, minőt csak művészi egyének szoktak és tudnak aratni. Margit után *Azucenát* (a „Troubadour”-ban), később *Fidest* (a „Prófétá”-ban), azután *Rosinát* (a „Sevillai borbély”-ban), és végre most legközelebbről *Selikát* (az „Afrikai nő”-ben) énekelte. Valamennyi szerepében új tehetségről tanuskodott, és az „*Afrikai nő*” sikere után, legszigorubb bírálói is kénytelenek voltak elismerést mondani neki.

A kisasszony alig tölté be a tizenkilenczedik évet, és már művészeti sikerrel dicsekedhetik. – Hangja érzés- és szenvedélyteljes, tele drámai erőteljjel és érczes tartóssággal; derült színezetü mezzo-sopran, mely az alsó G-től a felső C-ig, tehát majdnem harmadfél octavára terjed; kitartó dallamaiban kellemmel és olvadékonysággal párosult hatályossággal, az alakzatokban ritka könnyüdséggel és torokkészséggel bír. Trillái hosszan és fokozatosan kitartott menetben, valódi gyöngyökként peregnek le, melyekből egy hang sem vész el.

Kedélyéből kifolyó hajlamánál fogva, a művésznő a komoly múzsa iránt viseltetik előszeretettel; művészetének valódi eleme az operában a drámai énekszak, melyben költői fölfogása és előadási tehetsége állandó sikert és koszorukat biztosítanak számára. S bár a művészek vágyainak szárnyát szegni nem lehet: ohajtanók mégis, hogy a fővárosi közönség, mely e fiatal művésznőt oly hamar kedvenczévé fogadta, folyton nemesbülő művészetében soká gyönyörködjék.

–a –r.

További sajtóhírek

„Több lap azt a hírt közlé a napokban, hogy a nemzeti színházról Mányik Ernesztina kisasszony Milánóba szerződött volna 6.000 Ft évi járadékkal. Biztosan mondjuk, a hír alaptalan.”

„Lohengrin – Mányik Ernesztina, a cselszövő, alattomos, bosszúálló Ortrud személyében kevésbé rokonszenvenves. Rövid, de fárasztó szerepét árnyaladús hangjával drámailag kiemelte, és a II. felvonás kettősében, valamint az átokjelenet alkalmával nagy sikert aratott.”

Nemzeti Színház. Dec. 1. Lohengrin.

„Mányik kisasszony igen kifejezően énekelt, a bosszúszomj erélyes kifejezései által is kitűnt.”

„A Lohengrin zenéje.

Mányik kisasszony valódi drámai kifejezője volt a büszke és bosszúálló Ortrudnak. Erélyes hangon szavalt és énekelt, s játékát is kiváló szép plasztikával emelé.”

„December 4-én Lohengrin 2. előadása. Carina, Mányik, Ellinger ma is kitűnően szerepeltek. A 2. felvonásban az Ortrúddali kettős után egy koszorút kapott Carina és Mányik, mellyen megosztottak.”

Fővárosi hírek

„A Lohengrin második előadás telt ház előtt. A II. felvonásban, midőn Carina és Mányik kisasszonyok voltak a színpadon, 1 díszes koszorút dobtak föl. Mányik vette föl és Carinának nyújtotta, de ő nem vette át, hanem mindketten kezökben tartva hajtották meg magukat.

A Lohengrin pesti premierjéről és Mányik Ernesztina szerepéről valamint életútja méltatásáról Haraszti Emil: Wagner és Magyarország című könyvében is megemlékezik.

„A Nemzeti Színház igazgatósági jegyzőkönyve az 1865-66. évről április 24-én 14. szám alatt iktatja Wagner Richard levelét, melyben a zeneköltő Lohengrin című dalműve előadási jogáért felajánlott ötszáz forintot elfogadja. A 23. számú bejegyzés pedig arról tájékoztat, hogy a Lohengrin figurinái valamint az I. és II. felvonás díszlete Doppler Károllyal, a színház bécsi „ügynökével” megrendeltettek. A szerepeket még 1866 tavaszán kiosztották s így a munka teljes erővel megindult. A betanítást Huber Károly végezte nagy odaadással és szeretettel. Egész éjszakákon át tanulmányozta a partitúrát s rengeteget fáradozott, hogy a nálunk merőben új énekstílus követelményeinek a Nemzeti Színház művészei meg tudjanak felelni. A címszerepet Ellinger Józsefre bízta, ki mint tudjuk, a Tannhäusert már énekelte a német színházban. Ellinger Pesten született zenészcsaládból. . .

. . . Brabanti Elza szerepe Carina Annának jutott. Carina osztrák nő volt, Gschmeidler bécsi polgármester leánya. Olaszországban tanult énekelni s ezért olasz nevet vett fel. A hetvenes évek derekáig működött, mint drámai sopranista. Simon Telramundot és Kőszeghy a királyt énekelte. Szerephez jutott még egy rendkívül sokat ígérő fiatal magyar művésznő, Mányik Ernesztina (Ortrud). 1846-ban született Vámos-Mikolán. Tehetségét Reményi Ede fedezte fel, kinek biztatására családja Pestre küldte. Innen csakhamar Párisba került, hol Rossini vette pártfogásába. Az olasz mester ajánlásával azután Milánóba ment és Corsinál tökéletesítette kiképzését. Olaszországban nagy sikerrel lépett fel Milano, Asti, Modena színházaiban. 1866-ban tagja lett a Nemzeti Színháznak, hol a Lohengrinben, Afrikai Nő-ben, Prófétában keltett feltűnést. De már akkor aláasta szervezetét a halálos kór, mely a következő esztendőben megölte. . .

A zenekar negyvennégy tagból állt, ehhez járultak még a kisegítő katonák; a kórust negyven énekes alkotta. . .

Az operát Böhm Gusztáv és Ormay Ferencz fordították magyarra. Az előadást Böhm Gusztáv rendezte. . .

A bemutató napját december elsejére tűzték ki és meghívták a zeneköltőt is.”

„A Dózsa-ban Carina, Pauliné, Mányik, Ellinger és Pauli játssza majd a főszerepeket.”

„Erkel: Dózsa c. operájának /női/ főszerepeit Carina, Pauliné, Mányik fogják játszani.”

Betegség

„Sürgöny szerint a Lohengrin a jövő héten ismét színre kerül, Mányik helyett Kocsis Irmával Ortrúd szerepében.”

„Mányik betegsége miatt a múlt szombaton Pauliné énekelte a Selikát az Afrikai nő-ben.”

Színház

„Lohengrin. A még gyöngélkedő Mányik helyett Kocsis Irma lesz Ortrud.”

Színház

„Mányik Ernesztina már felüdült, de az orvos tanácsa folytán szobájából még nem távozhatik.”

„(Lohengrin) – hat heti szünet után – múlt szombaton került ismét színre. A nagyszámu közönség megtapsolta Carina gyönyörű énekét és sajnálattal tapasztalá, hogy Ortrudot nem Mányik Ernesztina k. a. éneklé. A jeles művésznő több heti betegeskedése gátolta föllépését és ezen előadás is meggyőzhette az igazgatóságot, mennyit veszíthetne a színház, ha csakugyan nem szerződtené újra.”

Fővárosi hírek

„Lohengrin 3. előadása végre szombaton megtörtént. Ortrudot már Kocsis kisasszony énekelte Mányik kisasszony helyett; nem mondhatnánk az előadás előnyére, mert Kocsis kisasszony hangjában nincs meg az az erőtelj, ami e sötét szerep kiemelésében szükséges.”

Színház

„Holnap az Afrikai nő van kitűzve a betegségéből tökéletesen felgyógyult Mányik Ernesztina kisasszonnyal Selikában.”

Fővárosi hírek

„Mányik Ernesztina k.a., e közkedvességű énekesnő, hosszas gyöngélkedése után tegnapelőtt lépett föl

először az Afrikai nő-ben, mint Selika, s kitüntetőleg fogadták. Az ő felüdülésével a dalmûi játékrend sokat fog nyerni változatosságban.

Hallani fogjuk tõle Ortrudot (Lohengrinben) és Rosinát (Szevillai borbélyban). A nõi jellem e két végletét. Amaz a sötét bosszú képe, ez a játszi vidorságé.”

„Mányik Ernesztina k. a. jeles fiatal mûvésznõnk, hosszas betegeskedés után mult kedden lépett föl ujra színpadunkon az „Afrikai nõ”-ben, a közönség nagy örömére.”

„Mányik Ernesztina k. a. még mindig nincs ujra szerzõdtetve a nemzeti színháznál.”

Fõvárosi hírek

„Mányik Ernesztina k.a., valószínûleg elhagyja színházunkat, miután az igazgatóság a színház jelenlegi körülményei között a kért 4.000 forintot nem hajlandó neki megadni. Részünkrõl Mányik k.a. távozását igen nagy veszteségnek tartjuk a magyar dalmûre nézve. Oly szép hanggal, mûvészi értelemmel, ízléssel és játékkal bír e fiatal énekesnõ, hogy méltán képezi operai elõadásaink egyik vonzóerejét. S ha õ eltávozik külföldre, hol tehetségét a színházak bizonyára jobban fogják méltányolni, kérdés, ki jön utána? Megint a mûkedvelõ altistanõk próbálgatásaihoz fognak folyamodni, ami már egykor oly károsnak bizonyult be? Nézetünk szerint: nagyobb mûintézeteknél nincs áldatlanabb dolog, mint a fillér gazdálkodás. Egy jó énekesnõ a ma nap 4.000 forintért nem drága szerzemény, míg egy gyõnge 500 forintért is nagyon drága, mert amaz vonz, ez riaszt. Aztán tekintetbe kellene azt is venni, hogy a maholnap nagyon megélnékülõ pesti étellel a nemzeti színház folytonosan nagyobb folyó bevételekre számíthat, csak a szakmák jól legyenek betöltve.”

Fõvárosi hírek

„Mányik Ernesztina k.a. csakugyan megválíik a színháztól, ami elég baj. Miután színházunk „nemzeti”, figyelemmel kellene lenni az oly operai tagokra, kik a mûvészi ének mellett a magyar szöveget is szépen tudják kiejteni. Általában nem tudjuk, mint fogja az igazgatóság betölteni azt a szakmát, mely Mányik k.a. eltávozásával megürül. Oly énekesnõt, mint õ, bizonyára nem fog kapni, s megint csak elõkerülnek a régi panaszok és kedvetlenségek, melyeknek – e szakmák helyes betöltése után – szerencsésen végük szakadt. Ennélfogva, ha még nem késõ, teljes tisztelettel figyelmeztetjük az igazgatóságot, hogy igyekezzék Mányik Ernesztina kisasszonyt megtartani, miután mellette az egész közönség szeretete nyilatkozik.”

„Mányik Ernesztina kisasszony csakugyan odahagyja a nemzeti színházat. Az igazgatóság nem akarja neki megadni a kívánt díjat, a mi pedig aránylag oly csekély, hogy – de minek most errõl szólani! Majd a miniszterium a színházi ügyeket is rendbe fogja hozni.”

„Fiumei letartóztatások, akik örültek a magyar alkotmány visszaállításának. Matcovics Giacic municipális tanácsos, Sgardelli, Walluschnig elõkelõ polgárok.”

Nemzeti Színház

„Febr. 16-án Lohengrin helyett az Afrikai nõ adatott Mányik E.-val. Ez mindig nagy közönséget vonz, és egyes részei most is nagy hatást gyakoroltak.”

„Mányik Ernesztina április elsõ napjaiban itt hagyja Pestet, és atyja birtokára Vámos-Mikolára távozik, hol 2 hónapig idõzik. Azután Milánóba megy, honnan egykori mestere, Corsi úrral mûvészi körútra indul Olaszországban.”

Fõvárosi hírek

„Mányik Ernesztina k.a. ápril. hóban – mint azt a az I. Tanuja írja – csakugyan elhagyja színházunkat, és atyja birtokára Vámos-Mikolára megy, hol pár hónapig idõz, s aztán Milánóba megy, honnan egykori mesterével: Corsi-val körútra megy Olaszországba. Ha az volt a cél: hogy egy kitûnõ magyar énekesnõt elidegenítsenek a nemzeti színháztól: azt az igazgatóság és a panaszkodó fõigazgató szépen elérték. De vajon buzdítják-e ez által a magyar szülõket arra, hogy mûvészetre hivatott gyermekeiket nagy költséggel taníttassák? Az igazgatóság nem felel meg hivatásának, ha a hazai énekesnõket elidegenítteti. Nem arról szólunk, hogy a kívánt összeget nem adták meg Mányik k.a.-nak (ehhez nem lehet közünk), hanem az, hogy a lehető legritkábban léptették fel, s úgyszólván a nemes becsvágyat igyekeztek sebezni benne. S ez az, ami kárhozzátásra méltó.”

Két fiumei polgár Pesten

„Scarpa és Francovics úr. Fr. úrról tudjuk, hogy ő a magyar anyaországhoz való ragaszkodásában a magyar művészetet is támogatja. Ő volt az, aki a múlt évben egy magyar színésznő Fiume-i föllépte alkalmával nemzeti színű szallagokkal díszített koszorúkat és magyar költeményeket szórt a színpadra.”

Fővárosi hírek

„Nemzeti Színház. Tegnapelőtt az előre hirdetett Fehér nő helyett Mányik k. a. betegsége miatt Fra Diavolo-t adták elő.”

„(Mányik Ernesztina k. a.) csakugyan elhagyja színházunkat, azaz, hogy elhagyatják vele, mert ő, a lelkes honleány édes-örömet maradt volna a hazában, de addig faggatták és bosszantották, míg csak ki nem marták. A jeles művésznő néhány hetet Hont-megyében töltend a szülei házában, aztán pedig ismét gyönyörködni fogunk, ha nem is bájos művészetében, hanem a diadalokban, melyeket – a külföldön aratni fog.”

Színház

„Mányik E. kisasszony, mint egy ízben már írtuk, jelen hó végén hagyja el a nemzeti színházat; május havában azonban, mielőtt hazájából távoznék, még búcsút vesz a magyar közönségtől. Gounod Margarétáját énekli el.”

„(Mányik Ernesztina k. a.) még csak hatszor fog föllépni a nemzeti színpadon, „Dózsa György”-ben, a melyben a szerző, Erkel Ferencz, egyenesen az ő számára írta a költő szerepét; ezt a szerepet fogja tehát hatszor előadni, azután búcsút vesz a hazától, hogy a külföldön legyen a művészet nemes, fölkenet hirdetője.”

„Matcovich e hó 16-án kiszabadult. Kocsijából kifogták a lovakat, úgy húzták haza. Szerenád-fáklyás zenét nem engedte a hatóság.”

Egy fiumei polgárról

„Matcovich volt az, aki egy magyar énekesnőnek a fiumei színházban, a múlt tavasszal történt vendégszereplésekor, a horvátok által kifejezett ellenszenvi nyilatkozatokat nyilván rosszállá, és a fiumeiek lelkesületével igyekezett helyrehozni ama sérelmet, melyet a horvátok a magyar énekesnő, csupa nemzeti gyűlöletből, anélkül, hogy őt hallották volna – elkövettek.”

Színház

„Mányik betegsége napról-napra súlyosabb méreteket ölt, s aggodalomra nyújt okot. Sajnáljuk, hogy a szenvedő művésznő ily szomorú körülmények közt kénytelen megválni attól az intézettől, mely őt valódi mostohagyermekként, semmi pártfogásban nem részesíté. Vajha egészsége mielőbb leendő helyreállításával, egy hozzá méltó szerepben vehetne búcsút a pesti közönségtől.”

„Mányik Ernesztina k.a. – mint sajnosan hallottuk – oly beteges, hogy tán búcsút sem vehet a színpadon ama közönségtől, mely őt annyira szereti, eltávozását sajnálja, s az igazgatóságot emiatt kárhoztatja is.”

Színház

„Balázsne és Mányik örökös és méltatlan mellőzése és erőszakolt száműzetése nem jó színben fogja feltüntetni a jelen gazdálkodást, a számadás nehéz lesz.”

Színház

„Virágvasárnap „Afrikai nő!” Selikát ki énekli? Mányik és Balázsne eltávozta után ide kettős !! kerül.”

Fővárosi hírek

„Matkovics és Walluschnigg, Pesten időző fiumei polgárok, meglátogatták a folyvást betegeskedő Mányik Ernesztina kisasszonyt, ki egykor nekik a fiumei színházban feledhetetlen élvezetet okozott.

Bárha a betegeskedő művésznő mielőbb fölgyógyulna, s bárha úgy fordulnának a viszonyok, hogy a karmesteri pad önkénye nem akadályoztathatná oly szép képesség teljes kifejlődését nemzeti színpadunkon.”

„(Mányik Ernesztin,) a jeles művésznő, fájdalom, olyan beteg, hogy búcsú nélkül kellett elválnia a nemzeti színpadtól. Pedig a közönség mi örömet mondta volna neki: „A viszontlátásig, mielőbb!”

Fővárosi hírek

„Carina kisasszony valószínűleg megváltik a nemzeti színháztól. Ha Mányik Ernesztina kisasszonyt a betegség nem akadályozná, akkor az egész kérdés könnyen megoldható lenne, mert ő Carina kisasszony szerepeinek egyrésztét átvehetné.”

Távozás Pestről Vámos-Mikolára

Színház

„Mányik E. múlt szombaton hagyta el Pestet, meggyöngült testi állapotban, valódi betegen, mint áldozat/a/ ama méltatlan bánásmódnak, melynek a nemzeti színházban állandóan ki volt téve. Nem egyhamar juthat intézet egy olyan tag birtokába, minő Mányik, ki felruházva a művészet és műveltség minden kellékével, fiatalsága dacára régi pályatársainak is például szolgálhatott. De senki sem próféta saját hazájában. Hazajövele óta csupa ármányokkal kellett küzdenie, melyek egészségét végre tökéletesen aláásták. Akik őt Margitban, Azucenában és Selikában hallották, plastikai játékkal párosult énekét soha el nem felejtik. Ránk nézve tán örökre veszve van, és ha visszanyeri egészségét, művészete más éghajlat alatt fog gyümölcsözni.”

Fővárosi hírek

„Mányik Ernesztina k.a. eltávozott Pestről, Hontban lakó szüleihez. Betegen ment, s ama keserű érzettel, hogy a nemzeti színháznál nem becsülték eléggé tehetségét. Valóban, amíg itt volt, oly mellőzéssel bántak vele, melyről a sajtó csak keserűen szólhat. Minek hívják e színházat „nemzetinek”, ha ily kiváló magyar tehetségekkel is rosszul bántak.”

Vidék

„Hont megyéből azt a szomorú hírt vesszük, hogy Mányik Ernesztina kisasszony, e kedves ifjú énekesnő, folyvást ágyban fekvő beteg.”

Színház

„Fehér nő, üres színház. Margit szerepét, körünkből és a színház kipótolhatatlan veszteségére eltávozott Mányi E. helyett Csillag Rózsa énekelte gyengén.”

Fővárosi hírek

„Mányik Ernesztina kisasszonyról a legszomorúbb hírt közölték a lapok. De mint örömmel halljuk, betegsége jobbra fordult, s gyors felüdülése várható. Vajha vissza lenne adva a mi – színpadunk.”

Színház

„A Nemzeti Színháznál baljós hírek keringtek Mányikról. Örömmel írhatjuk azonban, hogy a jeles művésznő állapota jobbra fordult, és teljes felüdülése várható.”

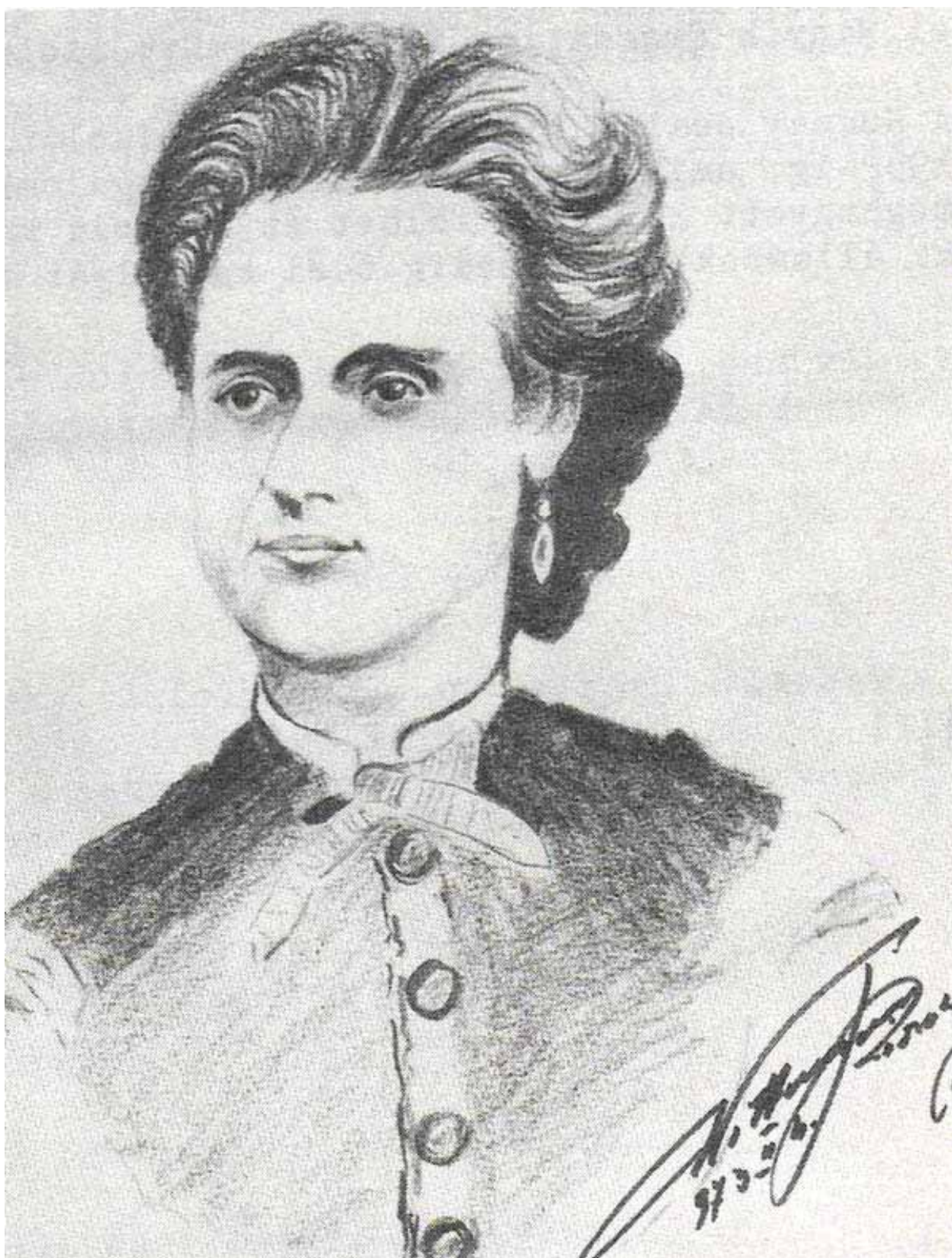
Színház

„Május hava mindig 1-1 új Margitot hoz a színpadra. Sokat ígérő jövővel, a múzsa csókjával homlokán lépett a múlt évben Mányik a magyar színház deszkáira, hogy mulékony működésében minden műbarátot lekötelezzon.”

A honti csalogány halála

Fővárosi hírek

„Gyász hír. Mányik Ernesztina k.a., e kedves művésznő, pénteken meghalt, s ma temetik Vámos-Mikolán. Mit veszítünk e szép tehetségben és valódi nemes lélekben: legközelebb el fogjuk mondani, s addig is áldást mondunk hamvaira, melyre egy lesújtott jó család könnye hull.”

Wittmann Károly rajza az énekesnőről, 1973

„Gyászír

Mányik Ernesztina kisasszony f. hó 7-én Vámos-Mikolán jobb létre szenderült. Midőn e szomorú hírt köztudomásra hozzuk, el nem mellőzhetjük ama fájdalomnak is kifejezést adni, mely a boldogult szüleit és testvéreit e gyászos korai halál által sújtja. Valóban, Mányik Ernesztina korán halt meg a hazai művészetre, korán azokra nézve, kik fennkölt szellemi tulajdonait ismerték. Eltűnt közülünk gyorsan, mint ahogy jött, csak egy emléket hagyva maga után, a tisztán felfogott és átértett művészet elenyészhetetlen emlékét, melyet minden műbarát hamisítatlanul fog megőrizni.”

„Mányik E., írja az Idők Tanuja e hó 7-én Vámos-Mikolán jobb létre szenderült.” (A lap szó szerint átveszi a fentebb közölt méltatást.)

„Mányik Ernesztina k.a. († jún. 7. déli 12 órakor Vámos-Mikolán.)

(y). A fényes ünnepek rajzai közé gyászkeretet kell vonnunk, miután a hazai művészetnek – mint már vasárnap jelentettük – érzékeny vesztesége van.

Mányik Ernesztina k.a., ki egy év előtt oly sok reménnyel jött a nemzeti színházba, néhány hét ezelőtt csalódva, megtörve, betegen távozott el szülőföldjére, hogy szeretteinek körében végezze be életét, mely szép – és fájdalom – rövid volt, mint egy tavasz ideje.

Mikor jött és először lépett föl (tavaly május 3-án) a pesti közönség koszorúkkal üdvözölte; míg eltávazása a legszomorúbb csöndben történt.

A természet csak ritkán egyesít valakiben oly szép tulajdonokat, mennyivel e fiatal kedves leány bírt. Nemcsak gyönyörű hangja, hanem mélyen érző szíve és kitűnő értelme is volt.

És ha nem lett volna is ritka tehetségű és fényes jövőjű énekesnő, mint nő, szintén a legtiszteletreméltóbb jelenségek egyike leendett. Ő a szendesség, az illem, gyöngédség, komoly és erős jellem, nagy fokú műveltség, vallásosság és szeretet mintaképe volt.

Egész lényét szüleinek, testvéreinek szeretete s a művészet legkomolyabb tanulmányozása foglalta el. A világi örömtől elvonult, a szíve egészen családjáé és a műzsáé volt. Azon egész év alatt, melyet Pesten töltött, egyszer láttuk színházon kívül, az állatkertben, hol a madarakban tiszta szívek gyermekségével gyönyörködött.

Egy szenvedélye volt csak: a zene iránt. Ez sem lobogó, hanem mély szenvedély, hiúság nélkül, de annál nagyobb becsvágygal.

Arra született, hogy énekeljen. Már gyermekkorában észrevették szép hangját és ellenállhatatlan hajlamát a művészetre. Szerető atyja – bár nagy család feje – minden áldozatra kész volt. Ki ne hitte volna, hogy a művészet dicsősége lesz, fájdalom! – sírja lett!

Róm. Kat. Püspökség-hivatal
Kivonat a belső egyh. hivatalra küldésére

67/1972. szám

Halottlevél

Kivonat a Vámosmikolai római kat. püspökség halottak anyakönyvéből.

II. -ik kötet, 196. -ik lap, 867. -ik, azaz Egyezer nyolcszázhatvanhétedik -ik év, június hó 7. nap.

Fajta szám	A halálkor éve, havi, napja	A meghalt				A halál oka	A meghalt részéről-e a halálközvetlen szertartásban?	A temetés helye és ideje	A temetői felírás szövege és hivatala	Egyeztetés
		szül. és lakóhelye, utca, házszám	neme	kor	polgári állás					
22.	június 7.	MÁNYIK Ernesztina	filia MÁNYIK Joannis superior physicus Comitatus Hantli NECZPÁL, V. MIKOLA	fé	21. év	pttygus Florida	provis	V. MIKOLA, 10. Junii	Stephanus Lakner parochus	—

Kelt. Vámosmikolán, 1972. VII. 15-e.

Gazdálkodás, st.

Kevés ideig a zenede tagja volt, s később pesti mesterektől tanult. Néhány év előtt Reményi hallá énekelni egy vidéki hangversenyében s lelkesülten buzdította.

Atyja – Hont megye főorvosa – e kedves gyermeket akkor Párisba küldte tanulni, hol e gyöngéd, értelmes és kellemgazdag leánykát az öreg Rossini is nagyon megkedvelte. Oly körben élt itt, hol műízlése igen kifejtett. De vágyott Olaszországba, s Milánóban a híres Corsi tanítványa lett. Meglepő volt e fiatal lányka folytonos törekvése, ki dalával az eget kereste, s a föld örömeit egészen feledé.

1865-ben lépett föl először Asti színpadán, s Donizetti Kegyencnő-jét énekli, oly szépen, hogy búcsújakor ezüst diadémot adtak neki. Majd Modenába ment, s ott Guonod Margit-jában bájolta el a közönséget és bírálóit. Lehet mondani, koszorúk között élt; de atyja – jó magyar lévén – óhajtá, hogy a nemzeti színpadnak szentelje képességét. Azt hívé, hogy itt a tehetséget mindig érdeme szerint becsülik.

A fiatal lány – bár az olasz lég kedvezőbb volt neki – sokkal mélyebben szerette atyját, semhogy óhajtásának ellent tudott volna állani. Fiume felé jött, hol egész lelkesedéssel fogadták énekét. Eleintén csak a „magyar lányt” vélték benne kitüntetendőnek, de a legelső órában meggyőződtek, hogy a koszorúkat, mint művész nő érdemli meg még csak igazán.

Első föllépésével Pesten is mindenkit megnyert. Margitja egy érzékeny, gyöngéd, szív gazdag alak volt, Rozinája csupa játszi kellem és ifjú vidámság, mint Azucena, Fides és Selika szintén kitűnő. Ortrúdot (Lohengrin-ben) egyszer láttuk tőle csak, de nem feledjük sokáig.

A bánásmód, mely színházunknál uralkodik, rosszul hatott kedélyére. Ő törekedett, s nem engedték eléggé törekedni. Bármint igyekezett is, nem szélesbítheté szerepkörét. Nem bírván eszközöket sem fondorkodásban, sem hízelgésben, egyedül önérzetére támaszkodott. Fájdalom, ez nem volt elég. Szerződtetni is alig akarták, s általában – bármennyire szereté a közönség s a kritika – a színháznál nem becsülték eléggé, s ez oly hiba, melyért az igazgatóság szemrehányást érdemel.

Érzékeny kedélyére mindez mélyen hatott. Búsítja, betegíté. Idegen földön mindenütt szeretetet talált, honában akadályokat. Hozzá járult még, hogy /a/ Lohengrin próbáin meghűlt és beteggé lön. Midőn fölüdült, irigyek és kárörvendők (mert ily kedves nép mindig van a múzsa hajlokában) azt beszéltek, hogy hangját veszté. Ez bántotta, s a közönséget meg akarta győzni, hogy a hír alaptalan, s az intések dacára újra éneklé az Afrikai nő-t.

És többé nem énekelt semmit. Tüdőbajt kapott, mely folyvást fokozódott, úgy hogy szegény bánatos családja haza viteté. Itt megtalálta a legforróbb szeretetet, de meg nemsokára is, a – halált.

Egy lesújtott atya, ki mindent áldozott érte, veszté benne legszebb reményeit, számos testvére örömeiket, várakozásukat, s a hazai múzsa egy oly tehetséget, minő csak ritkán akad.

Húsz éves sem volt még, s mi lehetett volna belőle, ha e balvégzet nem éri?

Gyászba mélyedt atyját és testvéreit nem vigasztaljuk.

Ily mély fájdalomra nem emberek részvéte önthet balzsamot; szívük sebét Isten gyógyítja meg. – Mi ne háborgassuk zokogásukat, engedjük őket sírni!”

„Halálózás: Mányik Ernesztina kisasszony, a nemzeti színház volt tagja, ki szép éneke által Olaszországban is nagy sikereket aratott, s itthon mindenki szerette, e hó 7-én Vámos-Mikolán szülői karjai között elhunyt. Még ifjan, s a jövőjéhez kötött nagy reményekkel szállt a sírba. Béke poraira!”

„Néhai Mányik E. emlékének meleg részvétellel írt sorokat szentelt a Főv. Lapok.” (A cikk a továbbiakban kivonatossan közli a fentebb teljes terjedelemben közölt írást.)

Nemzeti Színház

„Divat, hogy nem primadonnák nem szerepelhetnek elsőrangú szerepekben, ha mindjárt meg is tudnának felelni. Így történt Mányik Ernesztinával is, ki mint szerződött tag sohasem léphetett fel többé Margit szerepében. „Alvajáró” Bognár Balázs Vilma asszony.”

Reményi Ede, a patrónus

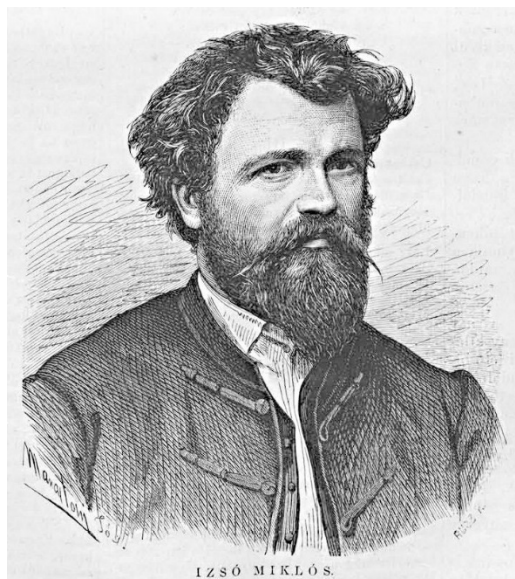
Vidék. Ipolyság, jún. 20. Mányik Ernesztina halála.

"Koporsóba kiterítve feküdt Mányik Ernesztina. Rövid, de legszebb reményekre jogosított pálya kezdetén, a művészet is sokat vesztett a megboldogultban, de még többet a rajta kívül még 9 gyermekkel megáldott atya. Leánya képzésére erején felül költekezett, hogy később öregségének és népes családjának gyámolát találja meg.

A boldogult negyedfél év előtt egy jótékony hangversenyben Temetőben szól az ének c. népdalt énekelte el nagy hatással. Most Pünkösd másnapján délután a kedves éneklő fölött szólt az ének a temetőben. Koporsóján a szeretet és tisztelet számos koszorúi között Reményi Edé-é is díszelgett."

Rövid Hírek

„Izsó Miklós szobrászunk jelenleg a korán elhunyt Mányik Ernesztina féldomborművű szobrát készíti, mely a síremléket fogja díszíteni.”

Mányik Ernesztina fellépései, szerepei

- 1864. április 28. Nemzeti Színház, Pest. Verdi: A trubadúr. Azucena
- 1865. Asti (Olaszország). Donizetti: Kegyencnő
- 1866. Modena (Olaszország). Gounod: Faust. Margareta (21 vagy 25 alkalommal!)
- 1866. Fiume. Bellini: Norma; Donizetti: Kegyencnő (6 fellépés)
- 1866. május 3. Nemzeti Színház, Pest. Gounod: Faust. Margareta
- 1866. május 15. Nemzeti Színház, Pest. Verdi: A trubadúr. Azucena
- 1866. június 2. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: A próféta. Fides
- 1866. június 9. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: A próféta. Fides
- 1866. június 19. Nemzeti Színház, Pest. Verdi: A trubadúr. Azucena
- 1866. június 28. Rossini: A sevillai borbély. Rosina
- 1866. augusztus 7. Rossini: A sevillai borbély. Rosina
- 1866. augusztus 9. Nemzeti Színház, Pest. Donizetti: Lukrécia Borgia. Orsini
- 1866. augusztus 28 előtt Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: A próféta. Fides
- 1866. szeptember 13. Rossini: A sevillai borbély. Rosina
- 1866. szeptember 15. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: A próféta. Fides
- 1866. szeptember 20. Nemzeti Színház, Pest. Donizetti: Lukrécia Borgia. Orsini
- 1866. szeptember 27. Nemzeti Színház, Pest. Verdi: A trubadúr. Azucena
- 1866. október 2. Nemzeti Színház, Pest. Boieldieu: A fehér nő. Margit
- 1866. október 27. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika
- 1866. október 30. Nemzeti Színház, Pest. Boieldieu: A fehér nő. Margit
- 1866. november 3. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika
- 1866. november 8. Nemzeti Színház, Pest. Boieldieu: A fehér nő. Margit
- 1866. november 10. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika
- 1866. november 13. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: A próféta. Fides
- 1866. november 15. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: A próféta. Fides

1866. november 24. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika

1866. december 1. Nemzeti Színház, Pest. Wagner: Lohengrin. Ortrud

1866. december 4. Nemzeti Színház, Pest. Wagner: Lohengrin. Ortrud

1867. január 29. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika

1867. február 7. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika

1867. február 16. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika

1867. február 28. Nemzeti Színház, Pest. Meyerbeer: Az afrikai nő. Selika

1866-67-ben a művésznő fellépéseiről, énekelt szerepeiről, a tervezett szereposztásról, a próbákról a korabeli sajtó rendszeresen tudósított, mint ahogy beszámolt a színház vezetésének akadékoskodásáról, az énekesnő tervezett olaszországi körútjáról, betegségéről, majd haláláról is. A korántsem teljes sajtóáttekintés is azt bizonyítja, hogy a fiatal operaénekesnőt tehetségesnek tartotta a szakmai sajtó, nem rejtve véka alá a szükséges kritikát sem.

Sürgöny, 1866. 41 cikk, említés.

Idők Tanuja, 1866. 42 rövid cikk, tudósítás, említés; 1867. 18 cikk, említés.

Zenészeti Lapok, 1866. 21 tudósítás, cikk, említés; 1867. 12 cikk, említés.

Fővárosi Lapok, 1866. 2. félév 15 cikk, említés; 1867. 1. félév 16 cikk, említés.

A Hon 1866-67. 16 említés, méltatás, tudósítás.

Vasárnapi Ujság 1866-67. 7 említés, ebből 1866. december 2-án címlapon Mányik Ernesztina portré + pályakép.

Hazánk s a Külföld 1866 – 2, 1867 – 2, 1872 – 1 említés.

Családi Kör, 1867 7 méltató említés.

Összes feldolgozott, áttekintett hivatkozás: **200**.

Balassagyarmat, Fő utca Zichy-sarok 1936 (Mészöly Leonóra képe)

Balassagyarmat, háttérben a börtön 1938 (Torjay Attila képe)

BOZGOR ELIAN

Tyúkól vagy?, pince;
avagy:
Jegyzetek egy lehető (?) íráskához*

*Forró zsírban süil a lángos
Lófaszt neked Kádár János!*

*Be kellett vóna
Be kellett vóna krepa
Ott a tyúkólba*

*Ott a tyúkólba?
Be kellett vóna krepa?
Be kellett vóna?*

Ha az ember földre kerül még bele is rúgnak? ... Akkor mi van!

Egyik kutya, másik eb...
(Jelesfa-Pista Mihály: Szólások, alvó strófák, mű-rigmusok)

Évekkel ezelőtt újság tett közzé honi vallomást, melyben népfia 56-os kétségbesettek egyike (nevet nem mondunk), némi szégyenkezéssel vallotta hazának-világnak, hogy: hat éven keresztül egy tyúkólnak kétes biztonságában bujkált.

Nemrégiben meg kezembe került Borges novelláskönyve. Abban egy száz évvel korábbi s más (és hasonló természetű) történetet olvastam; az ő Pedroja s családja viszontagságainak ívhajlatai alatt igyekeztem értelmezni a mi Pedrónk élete mozdulatainak báját, annak sajátos szűk bensőségességét.

Nem kerülhettem némely általánosakat sem. De mégse az író dolga az, hogy tanulságokat mondjon, csak a (vélt?) tényeket feszegeti, gyakran meg kérdez...

*

Már háború utánra motorizálták a belső s külső államvédelmet: annak alkalmazottjai-beosztottjai feketeautókon furikáztak (a nép szavával élve). Újabb típusokon (pl. Mercedeseken) jobbra főnökök, fullajtárfélék pedig civil-változatok valamelyikén bukkantak fel egy-egy környéken, cirkálva ott-fele, avagy beálltak egy cél-épülethez, -házhöz.

Ennél a falusi háznál is megjelentek: gyári munkás hajlékának kapuján zörgettek; eredetükben hasonfélék, maguk is munkásivadékok, vagy zsellérsarjak... , vagy még mélyebbről érkeztek, s nem afféle "martialócok" (akik – mondjuk - a jómódú Pedro Salvadores házára törtek-volt, abban garázdálkodtak).

S bár azok se lehettek semmivel se leleményesebbek, azok, akik a mi Pedrónkat keresték, kudarcukra ugyanúgy törtek-zúztak, terrorizálták az asszonyt, mintha nem is lett volna a két helyszín s esemény közt: tízezer kilométernyi távolság és bő száz év. Pedrónk menedéke azonban – hallhattuk a "vallomás"-t: egy (de genere?) kazi-kabar tyúkól lett. Fentiek pedig 1957 elejére esnének már...

Elképzelni se tudom, hogy mekkora tett lehetett... , évekig abban lenni. Nem merem mondani azt, hogy: élni... s abban úgy lenni, ahogy ő volt. Elég lehetséges, hogy az ő igazi története: abban a tyúkólban kezdődhetett? (és folytatódhatott is – abból?): ha nem is kilenc évvel később, mint latin pincés-Pedronak élete. Azé a Szalvadoresé, azé, aki puffadtan, viaszsárgán (talán zölden?): feljött egyszerre a világra (hogy élete végéig se feledhesse annak másik részét?), érkezett rabságból... s azután már csak visszafogottan volt képes szólni...

Elvett földjéért nem kárpótolták, szegényen halt meg... hacsak nem számolunk avval, hogy milyen felesége volt. Hogy micsoda asszony volt mellette.

Mint a mi Pedrónk mellett is..., milyen!

Gondoljunk csak bele (először); abba, hogy egyetlen év is 365 nap (kalendárok egyensúly-szökéseit most hagyjuk). Hogy egyetlenegy év: nyolcezerhatszázhatvan óra, ötszázhuszonötezer-hatszáz perc (ami 31 millió 536 ezer másodperc).

Az emberszív, ugye? – átlagos élettartamban (elégedjünk meg ennyivel) – kb. hatvan-hetvenszer ennyit dobban. A gyorsan élő organizmusok szíve – pl. olyanoké, mint amilyenek az éjszakai cickányok: ezeknek a lényeknek szíve szaporábban üt. És hamarabb is használja el ez a szervezet a maga *non-equilibrikus képességeit*; beleértve szerkezetét, szerkezetének újjító- s külső-belső munkavégző erőit, s hamarabb merül ki.

S azért hamarabb, mert sok egyébvel is kell még foglalkoznia. Ahelyett, hogy *maradéktalánul* világban kiegészítője ellen fordítaná *minden* energiáit...

Valóban. Amilyen nevetséges lehet e biologizálás, s amilyen hiábaságba-tartók lehetnek e számok (ebben a kontextusban), olyan tragikomikusak is ezek; kivált, ha még történetünkre is vesszük elvontságuk, hiszen mégiscsak (egyáltalán?) nem elvontságokról beszélünk: akkor, amikor pincéről s tyúkolról... és Pedroról *s a mi Pedrónkról* szólnak...

Ugyan mi lehetett ebben a tyúkólban...? leverte lázadás? és ellen-igazgatott „konszolidáció“ dermesztő langyos univerzumában...

Vajon abban is csak „ott volt” Pedrónk? és slussz?

Milyen hírekkel érkez(het)ett (hozzá) napra nap – az asszony...?

Hogyan lehetett egyeztetni abban a világban, ami nem is létezett (s ennyiben olyan is lehetett az, mint fenti számok lehetnek, mondjuk, pl. fejekbe sulykoltak?): hogyan?... s ilyen hírekkel?, hogy: már a Munkástanácsoknak is végük... hogy május 1-jén, a Dózsa György-úton (Budapesten) százezrek integettek az új vezetésnek. Legalább is jópáran integettek... (s ezeket mutogatták is friss televízió) - - - - -

Vagy?... hogy az előző „legitim Elnököt... és az ő bandájának tagjait”... kivégezték (ez egy évvel később esik már,... s amit (valahogy), nem közvetítettek...)

S hogy tudósok és művészek (azok, akik megtévedtek? eseményekben...) – visszatérhettek a közszolgálatába. S hogy „újra-alakulnak” majd írók-költők is; hamar...

A szerelem dolgai – úgy látszik – az ember szorosabb helyzetében is: szükségként vannak jelen. S persze, a családok – ilyen vagy más okokra – meg is vetik sajátjaikat.

Hogy itt volt-e bocsánatkérés és bocsánat?... ezt nem tudom. Buenos Ájreszben volt: Szenyóra Szalvadoresről – de Rosas bukása után – térden állva kértek bocsánatot; ugyanis lotyónak gondolták az asszonyt..., s mondták.

Indokolt is lehet((ne)) a kérdés: Mi volt és ki volt Pedro Salvadores... de a körülmények, a történeti-családi, stb. vélekedések-tények nagyon távoliaknak tűnnek innen nézve.

Hogy föl lehetne tennünk... viszont e kérdést: éspedig (voltaképp?) - egész *pedróságunkra* vonatkozóan?... Hogy mi volt... ki volt-volna ő? Mi voltunk... *mik* voltunk: mi...? Kik voltunk.

De e kérdésekre se nagyon lehet válaszolni. Bár ettől meg nem tilos: firtatni a dolgokat.

Például: mi szólt amellett, hogy élni kell? Mi? A hit?

A test kényszerei szóltak ebben? az élet hatékonysága szólt? A lélek erői szóltak?

Majd... a szabadulás *utáni* csellengés?... csalinkázás erői szóltak? a taposómalom rutin-nyomvonalain? a körök szellemtelen körei mentén?... A “ha már elkezdünk, haladjunk is vele”? (a “ha már elkezdett

bennünket – vigyen is akkor már véghez minket”?). A hősi korlátoltság szólt volna...? A gyávaság? az evidens?... a felemáságok hangjai, duruzsai, a fejekben, azok szóltak volna...?

A “tényleg... úgy látszik, mintha...”? S még mik lehettek azok? A kegyes igazságok? A szégyentelen hazugságok? (az, hogy hullák hegyein keletkezhetik csak új, s a túlélők meg pusztá konzervatív tényezői egy *lehető, nem-lehető fejlődésnek?*)

És mik még? És szólt... mi még?

A “na és a többi...”? A “hát, nem ezért jöttünk a világra, hogy...”? A “tudjuk, hogy tudod, hogy tudod...”? A “nem tudtam, hogy nem tudod, hogy nem tudtam”? (A „tudjuk, hogy átmostak...” vagy úgy!, (no de folyton ez a „mi”... te hol maradsz!?, „Hát, engedtem... , nem rúgkapáltam... , s csak szerencsém volt már az ifikkal is: egy hét vagy két hét úttörőség, nagyjából kevesebb kiszesség, aztán vége a kiváltságoknak... , olyan valóságos volt? annak a magánakvaló beteg srácnak. Fene se tudja... , kintről jobban kellett volna látni... kamaszkoron még tetszett is VALAMI...” és tovább! a „voltak... , akikkel együttérző voltam...”, a ”fogalmam se volt A MIRŐL?”, az „ablakba se álltam, nem kockáztattam..., nem tiltakoztam...” És még amúgy is tovább – hogy „nézz már magadba?... , nézz tükörbe! Nézz körül is!” Az „és mit lássak! Hogy minden-alig... egyformafél?...” S hogy ez „hisz atyában, te higgyél emberben”...

Ahogy nem láthatod legtágabb szemekkel se a MINDET, hasonlóan: nem láthatod egyidejűleg mindkét oldalt. Tudhatsz s nem-tudhatsz... de ha nem tudsz többek, akkor, lassan, kevesebbet tudsz; ez igaz lehet.

A tyúkoknak nem igen világítottak villanylámpával. A mi Pedrónknak aligha lehetett még petróleum- vagy viharlámpája is. Esetleg zseblámpája... s még olvashatott is annak fénykörében... Mit csinált ő?

Arról álmodni, amiről a többi álmodik? És azok mit csináltak?

És most mit csinálnak? Miről lehet *úgy* álmodni?

Ezekről mennek álmok? Tankokról? utcai csatákról? tizenéves fiukról-lányokról? bombázó repülőrajokról? visszavonulásról-menekülésről?...

Mi marad „a világból”? – kakas és néhány tyúk világában...

És velük álmodik.

Éjszaka, éjszaka –

(futóka; későbbre)

A halandó áll otthon-udvaron s létébe bámul, fürkész-bogaraz; jelennek révült-zsoltosmái..., amiknek nem túlzott értelmük..., csak az Irány... de az se létezik. S a történet torzszülöttei meg: köröskörül; képzelve, hogy a világ nem-tudott helyei... sokkal különbek. Ó, jajh! Kupleranász.

Elég kicsit... kicsit ronda gyereket hozott a Történelem nevű gólya. Annyi szent! Ronda ez... és hasonlatos másikkal – dűnyögi maga elé reménynyeklő Remény.

Ki az apa?, ki az anya?, fogalmunk sincs. De ez már csak így megy. Viszont sejthető, hogy - mostantól - haldoklik majd ez a kétes jövevény. S életrejöttével haldokolva...

Most szólíttatnánk is arra – csak rosszalkodósak lennénk kicsit: hogy mondanánk valami tömörrel!, okosat..., stb.-t. Nem tudunk...

Ki foghat derülni (ellenkezve?) - hogy egy meg egy... az, ugyancsak egy. Már tegnaptól? Lehet...

Hat év, ötven-hatvan év? Kilenc vagy kilencven év?

Miként az ős-Reménynek Reménye forszírozza. A rokontalan rokon... amilyen rokonságban mi is élünk: ennek az egy-gyökerű nembéliségnek családjában élve. Noha csak dédjeinkig látva..., némelyek valamivel meszebbre is érdeklődve...

* A szerző *Piszkozati (vegyes) füzetek*-jei közül (Ok. u. 11?)

Balassagyarmat, Vár utca 1955 (Torjay Attila képe)

Balassagyarmat, Rákóczi fejedelem út 1958 (Gyöngyi képe)

VASVÁRI ZOLTÁN

ZSÁKMÁNYOLÓ MÉHÉSZET A BÖRZSÖNYBEN

Pálinkás József, a börzsönyi méh vadászok utolsó mohikánja

1.

Az ember nemcsak a növényvilág termékeit gyűjti, hanem gyűjt, zsákmányol az állatoktól is. Ilyen tevékenység a méhészkedés is, amikor az ember a méhektől zsákmányolja el a mézet.

A méz és a viasz felhasználása a finnugor népeknél már a legrégebb időktől ismeretes volt. Az erdei méhészkedésnek az a lényege, hogy a méheket a lakóhelytől közelebb vagy távolabb erdei fák mesterségesen kivájt odvában tartják, és így gondozzák.

A XI. századtól a középkoron át számtalan okleveles adat, történeti feljegyzés tanúskodik arról, hogy a Kárpátok medencéjében letelepült magyarság foglalkozott méhészettel.¹

A népi méhészkedés a XIX. század második felében hanyatlani kezdett, mert a mézet mindinkább kiszorította a cukor. Az intenzív gazdálkodással a mezőket, réteket felszántották, az erdőket irtották, s ezzel a jó méhlegelő terület csökkent. A viaszt a gyertyakészítésnél már nem használták, és a mézeskalács-készítés is veszített jelentőségéből, noha a XIX. század végén még kb. 1600 mézeskalácsos dolgozott az országban.

2

A magyarságnál a méz megszerzésének legegyszerűbb, de kétségkívül ősi módja az odvas fában meghúzódó méhraj mézének elrablása. A méh vadászatról – amely nyár végi, őszi tevékenység, amikor már elegendő mézet hordtak a méhek – már a XVIII–XIX. századi méhészeti munkák és a történeti források is megemlékeznek.

A zsákmányoló méhészet³ még nem tervszerű, nem tenyésztő tevékenység. A méhészek természetben vadon élő, a fák odvaiban és sziklaüregekben meghúzódó méheket keresik fel (*méh vadászat*), a rovarokat füsttel elpusztítják és a lépeket elrabolják. Az erdei méhtartás (*élőfás méhtartás*) az erdőben megtalált méhcsaládok helyi továbbtenyésztése. Nyílást vágnak az erdei fa odvába, ezt ősszel rendszeresen kinyitják, a méheket füsttel elkábítják és a lépek egy részét kiszedik. Az erdei méhes fát a megtaláló rendszerint tulajdonjeggyel látja el. A paraszti méhészek méheiket az erdőről hazahozott faodukban (*köpû*), szalma-, gyékény- és vesszőkasokban (*méhkás*) házak eresze alatt, kertben vagy méhesben, néhol *kelencében* tartják. A *kelence* minden oldalról zárt kör, ellipszis alakú vagy négyszögletes fedetlen, esetleg a falak mentén fedett épület, amelynek a belső fala tövében *mípadon*, *ágyáson* helyezik el a köpûket, kasokat. Ismerünk három oldalról kerített *kelencéket* is. A méh lakások utánózzák a méhek természetes odúit, belül tágas térből állnak, amelybe a tetejéhez és az oldalához erősítve építik fel lépeiket. A méznyerés több vonásában hasonló a zsákmányoláshoz. A méheket ősszel elpusztítják vagy újabban, nyár végén üres kasba űzik át (*kidobolás*). A méhcsaládok természetes úton, *rajzással* (*eresztés*) gyarapszanak. A fára, bokorra kirepült rajt rúdra akasztott méhkásba rázzák bele. Ez a forma az elmúlt századok legjellemzőbb hagyományos, népi méhészete.⁴

A zsákmányoló méhészet a XX. század második felében erőteljesen háttérbe szorult, de nem szűnt meg teljesen. Néhány erdős, hegyvidéki területünkön még a század utolsó évtizedeiben foglalkoztak vele. E területek közé tartozott a Börzsöny is.

3.

A börzsönyi zsákmányoló méhészetről Gönyey Sándor közölt adatokat a *Néprajzi Értesítő* 1935. évfolyamában.⁵ Rövid közleményét teljes egészében idézzük:

„A vadméhész. *Tavas Iván körvadász elbeszélése szerint a vad-méhész augusztus havában,*

aratás után kimegy a határba az elő-hegyekbe. Szerszáma egy 20 cm-nyi hosszú tülökdarab, melynek végét lefűrészeli és dróttal szitaszerűleg beköti. Alulról a tülök alját 5 cm-nyire befűrészelik és egy tolókát illesztnek a fűrészelés nyomán keletkezett részbe. A tülökdarab másik végétől 2 cm-nyire is van egy befűrészelt rés, amely tolókével elzárható.

A méhészt magával viszi egy kisüveg folyékony, csurgatott mézet és egy darab üres mézsejtet. Körülnéz az erdei vadvirágok között, hol repkednek méhek, akkor előveszi a lépet s a csurgatott mézből 10–15 gyűszűcskét teleönt és leteszi a vadvirágok közé. A vadméhészt néhány lépésnyire lehever a fűre. A méz illatára a méhek rászállanak a sejtes mézre s teleszívják magukat. A méhészt nyugodtan szemléli ezt. Mikor a méhek potroha megtelt, elszállanak.

Néhány perc múlva az elszállott méh heted-tizedmagával visszajön egyenesen a sejtes mézre. Ekkor a méhészt előveszi szaruját, melyet »köpünek« neveznek, ráteszi a köpüt azokra a méhekre, amelyek a sejtes mézet szívják.

Mikor a méhek jóllaktak, felszállanak a köpübe s a vadméhészt a tolókát betolja. Ugyanígy befog még a köpübe 10-20 jóllakott méhet és egy magasabb ponton lévő tisztáson kienged egyet a felső tolókán és a drótszítán át. Most figyelni az irányt, amerre a kiengedett méh száll, elmegy 50-100 lépésnyire s ott ismét elenged egy méhet.

Ezt folytatja 9-10 km hosszat, míg a méhek az odvas fában lévő családhoz nem vezetik, itt megjelöli a fát és megy tovább, más irányban folytatva a méhek összefogását. Így több családot megjelöl, augusztus-szeptemberre már 10-15 család is birtokába jut.

Az ősz beálltával, mikor a méhek hordása szünetel, vasárnap délután kénnel, baltával, fűrészszel, zsineggel, üres vödörrel felszerelve kiindul a megjelölt fákhöz, melyekben a méhcsaládok vannak, körülkopogtatja a fát, hol odvas, ezen a részen léket vág és égő kénlappal a méheket elkábítja. Ezután kivágja a fa odvas részét annyira, hogy a keze feje beférjen s a mézes lépeket kiszedi. 10-15, néha 30 kg mézet is elszed egy-egy családtól.”

Vannak adataink a XX. század második felének elejéről is. E. Fehér Julianna a Néprajzi Közlemények 1957. évfolyamában⁶ publikálta Bernecebarátiban gyűjtött adatait.

A börzsönyi falvak életében évszázadok óta jelentős szerepet játszott az erdő. Hatása a gazdálkodásban, a tárgyi kultúrában és a táplálkozásban egyaránt meghatározó volt, és akár napjainkig érzékelhető.

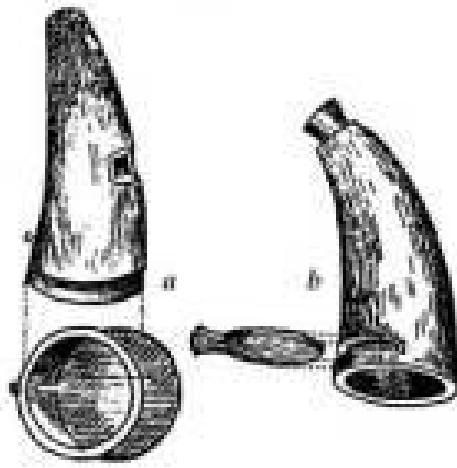
A zsákmányoló méhészt, a mézkeresést, méh vadászat az erdei haszonvétel egyik formája volt a Börzsönyben. Ez a tevékenység jelentős természetismeretet, sok tapasztalatot, türelmet és kitartást igényelt. Az 1980-as évekig még Kemencén és Kóspallagon foglalkozott vele néhány idős ember, és talán az utolsó börzsönyi méh vadász a bernecebaráti Pálinkás József (Suszter) volt.⁷

Bernecebarátiban a második világháború előtt öten-hatan is rendszeresen jártak az erdőre méh vadászatra. Ez a tevékenység a szegények foglalkozása volt, akik számára fontos keresetkiegészítést jelentett, de saját fogyasztásra is üzték. Egyedül vagy ketten jártak *mihésznyi*. Néhány óra alatt meg lehetett találni egy-egy méhcsaládot, de előfordult, hogy két napig is bókászta az erdőben, amíg szerencséjével jártak.

Hála József az idős Pálinkás Józsefet kísérhette el a '80-as években méh vadászatra, kérdezhetette ki, figyelhetette meg zsákmányoló technikáját, és fotósorozatban örökíthette meg tevékenységét.

A bernecebarátiak a múltban elsősorban a mézzel telt *sejteket* szedték össze. A méheket *anslúggal* lefolytatták, a sejteket hazavitték és *kipergették* belőlük a mézet. A nagyját eladták, kisebb részét maguk használták fel a háztartásban. Gyakran a méhcsaládokat is hazavitték odúval együtt, kifűrészelve azt az erdőn a fából.

A méhkeresés legfontosabb eszköze a *temlecnek* nevezett csapda volt: a méhfogó szaru. Régen ezt tehén vagy ökör szarvából csinálták, de Pálinkás József a '80-as években már műanyag csőből készítette. A temlec csőszerű eszköz: egyik végét dróthálóval vagy üvegdarabbal befedték, az oldalát az alsó peremtől 1-2 cm-re bevágták, ahová fából készített fiókot – *súkot* – helyeztek, középtájt pedig kis lyukat fúrtak, amibe fadugó került.

Méhkereső szaruk

A méh vadászat a nyári hónapokban, különösen augusztusban és szeptemberben folyt. Legalkalmasabbak a kora reggeli órák voltak a méhkeresésre.

Pálinkás Lajos gyermekkorától járta az erdőt édesapjával, tőle tanulta az erdei mesterségeket, a méh vadászatot.⁸ Apjától és saját tapasztalatából tudta, hogy Bernecebaráti környékén a legjobb *mihész* helyek: *Magosfa, Lopona-patak, Horicska, Külső-tó, Széles-lápa, Oszlopó, Hármashatár*.

A méh vadászat a következőképpen folyt le.⁹

Egy virágos réten vagy tisztáson a *temlec* segítségével a méh vadász megfog néhány méhet. A csapdát ráteszi egy cukros vízzel megöntözött *sejtre*, amit a *sík* kihúzása után addig tart nyitva, amíg a méhek *megszoknak*, elegendő mennyiséget gyűjtenek össze a cukros vízből. Amikor a méhek megrakodva elrepülnek, a méh vadász megfigyeli, merre tartanak. A méhek nemsokára társaikkal térnek vissza a gazdag gyűjtőhelyre odújuktól. Ilyenkor húsz-harminc *bogarat* is begyűjt a vadász a temlecbe, és a követi méhek röptét az odú felé. Addig megy, amíg a család helyét meg nem találja. Miután megtalálta a méheket rejtő fát, baltával körülkopogtatja, és ahol *zuhól, kohog*, ott kezdi *belyukajtanyi* az odút. A megvadult méhek ellen zsákból és vékony dróthálóból készített *szitát* húz a fejére, az állatokat meggyűjtött rongy füstjével *zámorítja* (kábitja) el. A fa oldalán vágott lyukon kiszedi a sejteket. Ezeket a magával hozott *köpőbe* helyezi. A kimaradt méheket is összesöpri egy faággal. A köpőt *hátyikosárban*, vagy *lepedőbe kötve* szállítja haza, és otthon *beleüti egy kaptárba*.

4.

Néprajzos számára rendkívül érdekes megfigyelni, hogy az elszomorító módon terjedő mélyszegénység miatt hogyan élednek újjá archaikus, ősi gyűjtögető és zsákmányoló technikák a XXI. század első évtizedeiben. Olyan élelemszerző technikák, amelyek hosszú évtizedek óta mint létfenntartást szolgáló eljárások feleslegessé, sőt, ismeretlenné váltak. A méh vadászat még nem tartozik ezek közé, de nem lennének meglepve, ha nemsokára újra megjelenének erdeinkben a méh vadászok.

Irodalom

E. Fehér Julianna

1957 Adatok Bernecebaráti gyűjtögető és zsákmányoló gazdálkodásához.

Néprajzi Közlemények, II. 3-4. szám 267-292.

Gunda Béla

A gyűjtögető és zsákmányoló gazdálkodás kutatása.

Klny. a Magyar népkutatás kézikönyvéből. Budapest

1966 A méh vadászat. In: Gunda Béla: *Ethnographica Carpatica*. Akadémiai, Budapest. 205-246.

1968 Bee-hunting in the Carpatian area. *Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae*, XVII. 1-62.

2001 Zsákmányoló méhészet. In: *Magyar néprajz II. Gazdálkodás*. Akadémiai, Budapest. 64-88.

Gönyey Sándor

Ösfoglalkozások a Börzsöny hegységben. *Néprajzi Értesítő*, XXVII. 97-99.

Hála József

Zsákmányoló méhészet. *Új Tükör*, 21. évf. 51. szám 11.

Szabadfalvi József–Hoppál Mihály

1980 Méhészet. In: *Magyar Néprajzi Lexikon III*. Akadémiai, Budapest. 549-552.

¹ L. Gunda 2001:66.

² L. Gunda 2001:68.

³ Alapvető magyar munkák a témáról: Gunda 1948., 1966., 1968. 2001.

⁴ Szabadfalvi-Hoppál 1980:549-550.

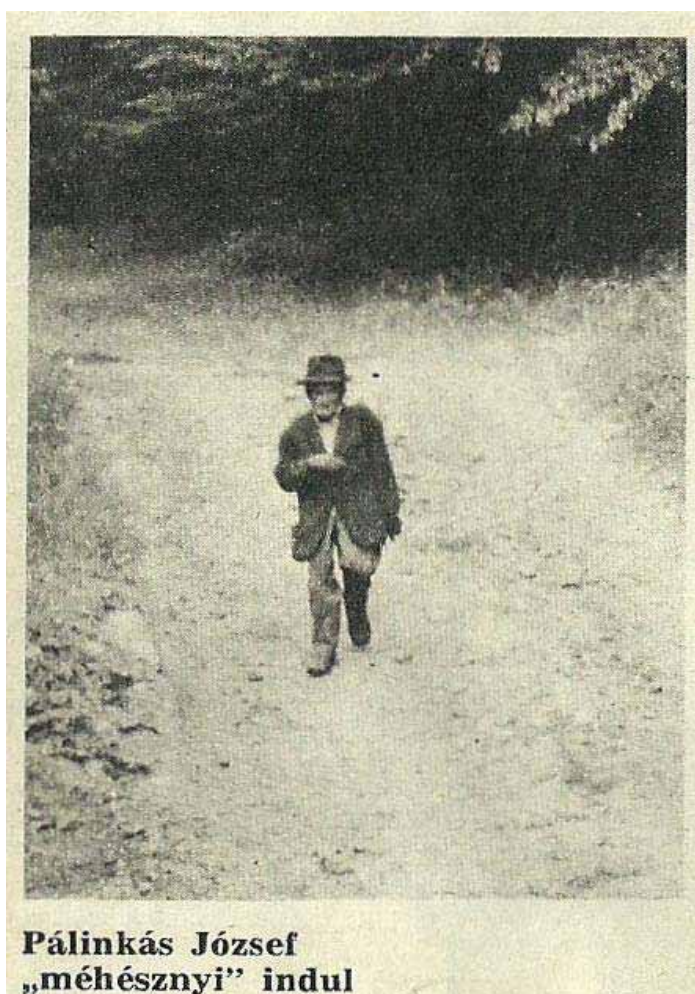
¹ Gönyey 1935:97.

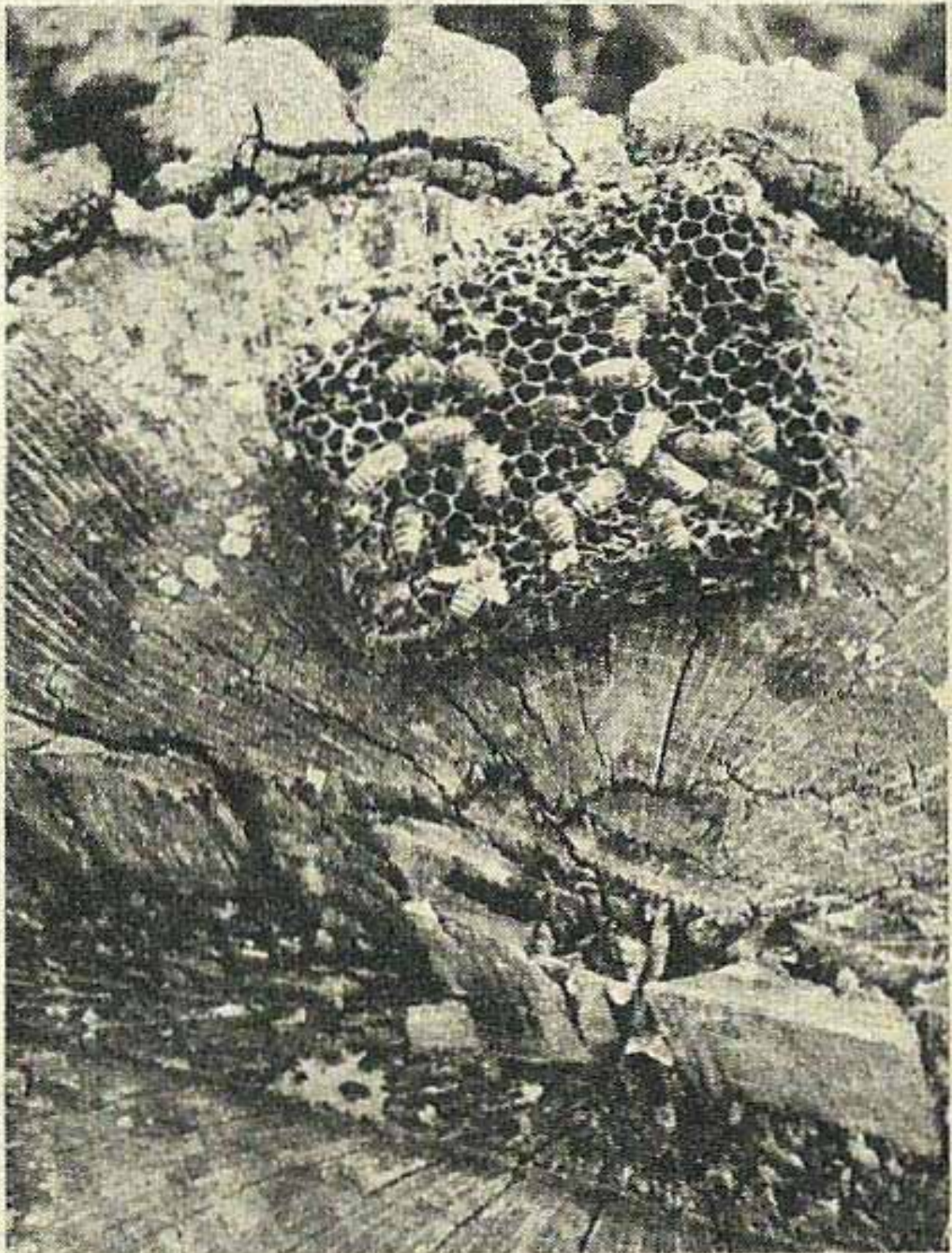
² E. Fehér 1957.

³ Hála 1984.

¹ Gönyey Sándor 1935-ös közleményében említi a bernecebaráti Pálinkás Sándort, aki *nyestes* volt, csupán ebből élt, sem aratni, sem fát vágni nem járt, csak a nagy fáradsággal járó nyestességből élt. Néha 70-80 km-nyi utat is megtett, míg egy nyestet megfogott. Azt nem tudtuk kideríteni, Sándor rokonságban állt-e Józseffel, netán az apja volt-e.

² Hála József (1984) leírása után.

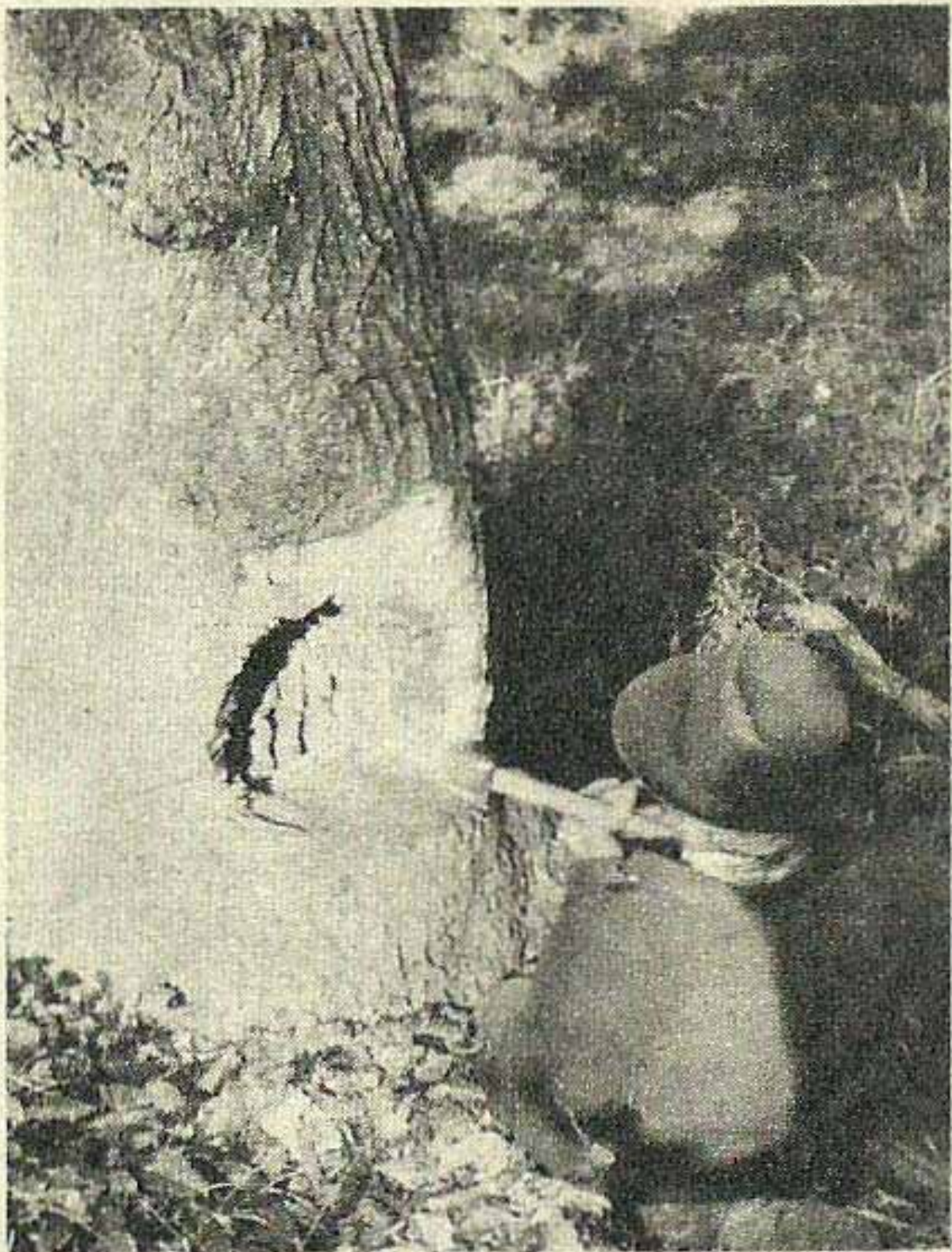

**Méhek
a „sejten”**

**A méhek berakása
a „temlecbe”**

**Az „odu”
„belyukajtása”**

**A „köpő” bekötése
a „lepedőbe”**

**A „temlecbe” való
„súk” faragása**

Hála József felvételei. *Új Tükör*, 21. évf. 51. szám 11.

Börzsöny, rádiós tájfutó bajnokság, rókavadász 1968 MHSZ

Diósjenő, úttörőtábor 1968 Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

KOVÁCS T. ISTVÁN

Vízfogó

Kaposi Gergely megállt a társasház kapuja előtt és jobbra-balra tekintgetett. -Na, most merre tartsak?- tette fel magának a kérdést, mert már mindent bejárt a környéken. Aztán úgy döntött, hogy a ház nyugati sarka felé indul, mert ott látta meg ácsorogni Szabó szomszédot, akivel mindig váltanak egy-két kedélyes mondatot. Nagyon vágyott egy kis társalgásra, mert a műtét után hetekig csak a szoba fogságában pihengetett. Mostmár a házi orvos is azt ajánlotta, hogy mozogjon, barangoljon minden nap, egyre többet és többet, míg csak nem érzi a fáradtság első jeleit.

Több hét után már szívesen járt volna ismét munkába is, de azt még a főorvosa sem ajánlotta, amikor ő műtét után már második ellenőrzésen járt nála és szóba hozta a dolgot.

-Gyógyulgasson még. Kerülje a tömegközlekedést. Egyelőre ártana a munkahelyi stressz is. Majd eljön az ideje mindenek-mondogatta jóindulatúan a főorvos úr.

Szabó szomszédal is erről beszélgettek és azt az aggodalmát fejezte ki előtte, hogy manapság az is előfordulhat; mire visszamegy, már valaki más munkálkodik az ő helyén. Neki meg köszönik szépen, másnap akár már be se menjen dolgozni. Ez a szorongó érzés otthon is gyakran elővette.

-Ugyan már!- botránkozott meg ezen a feltételezésen a szomszéd. -Mit képzelődik? Hol találnának azok olyan szakembert, mint maga, akiről sokan tudják ebben a kisvárosban is, hogy mennyit ér a tudása.

Ez a mondat nagyon jól esett Kaposinak, de azért megjegyezte: -Őt év múlva különben is kereshetik majd az utódját, mert akkor már nyugdíjba megy. Ha ugyan akkor is lesz még honnan-tette hozzá. Mert hisz, most is a harmadik gazdája van már a gyáruknak. Adják-veszik, mint valami piaci portékát

-Hát, piacgazdaság van, vagy mi a szösz-nevette el magát Szabó szomszéd, de erről nem akart többet mondani. Hanem inkább kezet nyújtott, elnézést kért, hogy dolga van, és továbbállt. Úgy gondolta, a politizálás határmezsgyéjére értek, s mivel nem tudni, ki milyen nézetet vall, melyik pártot kedveli, nehogy már összecsapás és harag legyen a társalgás vége.

Kaposi ezután folytatta az útját és a ház sarkánál megállt a zebra előtt. Ezt az autósok úgy értelmezték, hogy át akar kelni a túloldalra, tehát fékeztek és vártak. Ő pedig azt gondolta: Elvégre át is mehet a túloldalra. Szokása szerint megköszönve a vezetők udvariasságát, intett a kezével.

- Lám-lám- gondolta meglepődéssel. Ezt a szabályt egykönnyen elfogadták és betartják az autósok. Talán nem is olyan vad ez a mai világ, mint amilyennek sokszor érezzük.

A túloldalon széles és mély vízfogó árok gyűjtötte össze és a végén magas gát lassította le esős időben a hegyekből lezúduló csapadék rohanását. A tározót lezáró gát alatt még egy betoncsőben újabb mederbe áramlott át ilyenkor a víz, hogy tovább csendesedjék a folyása, és majd csak onnét csordogált alaposan megszelídülve a Dunára vezető kanálisba.

A gát első szakaszának a partján épült autóbuszmegállónál Halmos Laci várakozott. Az is régi cimbora volt, nemrég ment nyugdíjba az üzemből, de mindig van neki valamiféle kisebb vállalkozása. Ügyeskedő ember volt az világéletében. Kaposi most is azt szerette volna megtudni, hogy micsoda, jelenleg hova tart, de a köszönés, a kézfogás, meg, hogy melyikük hogy van, s Halmosnak az a kérdése, hogy mi újság az üzemben, más irányba terelte a beszélgetést.

Közben a szárazságra panaszkodtak, amely miatt lám, kiszáradt a vízfogó medre is. Odalent a mélyben motoros fűkaszákkal várakozó munkások készülődtek. Rájuk irányult a figyelmük.

-Kemény munka lesz ez itt a meredek partoldalban, ahol nehéz megkapaszkodni. Ráadásul még ez a nagy hőség is kikészíti szegényeket -állapította meg együttérzéssel Kaposi.

-Közmunkások. Nem kell őket félteni- válaszolta némi éllel Halmos. Akkor dolgoznak ezek, amikor akarnak.

-Azért a pénzért, amit ők kapnak, nem is lehet ezen csodálkozni- mondta erre Kaposi. Ő az olyan típusú szakmunkások közé tartozott, akik a legjobb minőséget adták ki a kezük közül, de elvárták azt is, hogy a tudásuk és szorgalmuk elismerését a pénzben is méltán fejezze ki a munkaadó.

-Nem a pénzről van itt szó- felelt bosszúsán Kaposi véleményére Halmos, majd így folytatta:-Most jöttem haza Németországból. Szakmunkásokat közvetítettem oda. El kell ismernem, hogy értették a dolgukat. Lakatosok, ácsok, kőművesek voltak. Forintba átszámítva kétszáz ezret kerestek egy hónap alatt. Maradhettek volna még tovább is, de ők letették a szerszámot.-Nem kell a meló-mondták-Utazunk haza. Halmos egyre indulatosabb lett, ahogy ezt mesélte, s még akkor is folytatta, amikor az autóbusz megérkezett és ő felfelé kapaszkodott a járatra.

-Arról van szó Apám, hogy az emberek elszoktak a munkától. Már a harmadik nemzedék szokott elkiabálni túl a motorzúgást, mikor az autóbusz már elindult, s csukódott az ajtaja.

-Nem igaz. Nem hiszem.- mondta maga elé döbbenően Kaposi, a tovarobogó autóbusz után nézve és ideges lett attól, hogy már nem válaszolhatott Halmosnak.

-Valami más oknak kell ott lenni. Esetleg rossz volt az ellátás, a szállás, szokatlan volt a környezet. Bizonyára a nyelvet sem értették. Az ilyen közegben pedig süketnek érzi magát az ember-találhatta. Még hogy nemzedékek! Ugyan már! Na persze, a méltatlanul alacsony fizetések, helyenként a rossz üzemi légkör, a főnökök fölényessége-ahogy néha maga is tapasztalja a munkahelyén. Az, talán az-fogott önkéntelen elemzésbe, magára maradván ott a megállóban, és azt most is megkérdezte volna Halmostól, ha nem megy el az autóbusszal; -Szerinted mégis, az utóbbi száz évben ki állította talpra háromszor is ezt az országot? Nem ez a három nemzedék? Nagyapáink, apáink, és mi. Hazajöttek a fiatalok? Hát hazajöttek.-dohogott magában. Az a pénz nem is volt olyan sok odakint. Hát hova vitte őket?

Hirtelen nagy csend lett körülötte. Szikrázott a délelőtti nap. Valahol vadgalamb turbékolt. Minden békésnek látszott, csak az ő lelke háborgott, mert úgy érezte, hogy Halmos megállapítása őt is sérti. Mert ő is munkás. A kora szerint már öreg szakinak számít a gyárban, ahol a legjobb férfikorát töltötte el.

Tovább indult a vízfogó füves töltésén. A kiszáradt mederben most zöld növényiszőnyeg nőtt, és a természetnek ez az impresszionista alkotása némileg nyugtatólag hatott rá. A medret kettéválasztó gát előtt magasra nőtt a sás, felülnézetből olyannak látszott most az egész árok, mint egy terepasztal. Ha most lenne gyerek, talán mesét szöve fölötte-gondolta. Elképzelné, hogy a magas hegyekkel körbezárt völgyben kis folyó kanyarog, zöldellő őserdő a sás, kiszáradt mocsárvilág terül a mélység ölén.

Sűrű vadvirág színes szöttese díszlett a vízfogót ketté osztó gát túlsó oldalán is. Szalmavirág, pásztortáska, tátika, szarkaláb- próbálta megállapítani, hogy miket lát, s kicsit bánta, amiért növénytanból nem tanult eleget. Jobb is lenne, az ilyen nyugalmat árasztó szépségeknek örülni, mint a feszültségekkel teli világ sokféle ostobaságai miatt háborgogni -gondolta most, de a napi élet ellentmondásai mindig visszatértették abba a prózai hangulatba, amelytől szabadulni szeretett volna.

A második medencéből még nem folyt le a pangóvíz, békakórus jelezte harsogón a várható esőt. A partoldalban néhány horgász lógatta a botját, kapásra várva. Mindennapos látvány volt ez is, ami szerint halnak is lennie kell itt-gondolta Kaposi, de úgy vélte, az ilyen sötét színű állóvízben mocsárizúvá lesz a halak húsa. Ám bármilyen is, csak hús az, ami időnként kell az embernek, és ez itt ingyen van. Mert itt nem kell horgászizgazolvány, a kapásért sem kell fizetni. Ez itt a szegény emberek halastava.

Fáradtságot érzett a rövid séta után, és hazafelé indult. Halmos érzelmi kitörése azonban még mindig ránehezedett a hangulatára.

-Hogy az emberek elszoktak volna a munkától? Nem hiszem én azt. Ha meg elszoktak, valaki elvette a kedvüket. Nem gondolod László? Na, majd ezt vitatja meg legközelebb a volt kollégával, ha találkozik vele.

Az árok mélyén a motoros fűkasza hangja törte meg a környék csendjét. Kezelőik nekifeszültek a magas és meredek partoldalnak. Gerincsigolyáik kidomborultak a vizes ingük alól. Harmincöt fokos meleg volt aznap, már délelőtt tizenegy órakor is.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

versei

In memoriam

miért ne vésnéd fel,
papírra, kőre, bőrödre
világra jöttödet,
meg nem értésedet,
mert akartak,
de nem hallani és látni,
szeretni, szeretni,
... csak ócsárolni

szeretet, szerelem
rád nem tört,
pedig időtlen vártad,
azt hitted, ő vagy ő,
majd ő a kiválasztott,
... meglátott és otthagyt,
de miért, ... miért, ...
és a gonosz susogás:
... aki él, mind árulód

marásukat mégis várod,
mindenért megszólnak,
... de hozzád szólnak,
hozzád, ... vagyis azt hiszed

körülötted minden,
de minden elhagyott,
csak árnyaid mozognak,
ódon telep, ócskavas,
leveles rozsdád
végül fogd csokorba,
s fogan kereszted,
a befogadatlanak

az időszitán szirmaid
névtelenné mállanak

Halottjaimhoz hangolok

hajnali szél poroz a hó fészkek között,
fagy ver cölöpöt az énekeknek,
a fakopáncs pergői buzdítják
családom fáját,
a lombhullató végtelenből,
és rügyeinkből boltoz fölénk eget

... a csend fázik, koppan a könny

mécsesek és gyertyák,
lángjaik ringatnak, utálatok

dó ré mi fá szó lá ti ...
gondolatjelek, díszletek

mi Atyánk ki vagy itt benn,
bocsáss meg,
mindörökké,
suhog a korbács,
és Fiad értünk hozzád,
oltáromon ég a világ,
... a virág

tövis teremtéseink lángjátékai

bocsássatok meg rossz olvasatainkért,
... lélekvilágok

illataitok a képek galériája,
rólunk, Veletek,
mint itt a Földön is
gyökereinkké omló emléketek

visz a hang,
a hullámok rebegnek fel és fel

a dallamok egyre ismerősebbek,
tereink és időink amorf dimenziói,
újra és újra születő szellemi játékaink,
felétek sodró életeink

gyertek, itt a pillanat
a szünet alatt, álmodjunk együtt, egyet

SZŰK BALÁZS

PAPLAN

1.

Téli éjszaka látszik a laktanya rácsos ablakán keresztül. Nyöszörög a himbálózó lámpa a hideg, fagyos szélben. Éles drótok szelik ketté a fényszórókat a betonkerítés fölött. Távolban egy őrbódé nyikorog, az őr magányos sziluettje mintha belemaródott volna az összekarcolt ablaküvegbe. A sötétben égnek az üres csillagok, és az asszonyi holdfény.

Egy huszonnyolc év körüli férfi van ébren emeletes, vassodronyos ágyán az egyik túlsúfolt, embermeleggel fűtött, elhasznált levegőjű körletben. Két hete vonult be újból, egy lezárt iskolai félév után. „Abba az iskolába már nem mehet vissza”. Órák óta nem tud aludni, csak arca fénylik. Feleségére gondol, megadóan motyogja maga elé, talán századszor is elválásuk óta, a Hetedik ecloga sorait: „Este van, egy nappal rövidebb, lásd, újra a fogság/és egy nappal az élet is. Alszik a tábor. A tájra/rásüt a hold s fényében a drótok újra feszülnek./s látni az ablakon át, hogy a fegyveres őrszemek árnya/lépdel a falra vetődve az éjszaka hangjai közben.” Ringatja magát, mintha ágya valamelyik délszaki szigeten függne két pálma árnyékában, a törzsek közé feszítve.

Ekkor bevágódik az ajtó. Beront a tizedes. A férfi úgy érzi, mintha egy kővel halántékon vágnák, amikor hirtelen felkapcsolja a villanyt a pöttöm, fekete kavicsszemű ember. Látnivaló, hogy részeg, s csöppet sem palástolja, hogy ma ő az ügyeletes. Mindenki a földön van már feszes vigyázban, csak ő ugrott le valahogy későn. A Radnóti kötet kikandikál a párnája alól, a tizedes egy mozdulattal a szoba közepére hajítja:

-Maga, takony! Köszönjék meg a tanár úrnak, hogy gázálarcban, vizes kövön, térden csúszva az ultrás vízben fognak hajnalig „misézni”—és egy velőtrázót ordít, hogy még Isten is megretten belé. Tíz ember zöld, papírvékonyosságú pizsamában, a sarokig kitárt ablakoknál, szimatszatyorral a derékhoz kötve, gázálarcban fuldoklik. Néhány perc múlva egymás után kapják le magukról ezt az arcot is felszívó maszkot, ezt az iszonyú börtönt.

-Maga, trágyalé!—a tisztos egyenként hátulról a fuldoklókba rúg. A férfi pizsamáját térdig gyűri, hogy a habos víztől legalább azt megkímélje. Csupasz térdén araszol előre az alig megvilágított, hosszú folyosón. A férfi csak mondja maga elé, hexameterre lélegezve e profán imát: „Alszik a tábor, látod-e drága, suhognak az álmok/horkan a felriadó, megfordul a szűk helyen és már/újra elalszik s fénylik az arca...” A tizedes megáll fölötte. Most egy pofont kap, elered az orra vére. Egyik társa papírzsebkendőt nyújt. Konokul folytatja dűnyögve, orrára szorítva a zsebkendőt: „...Csak én ülök ébren, /féligszítt cigarettát érzek a számban a csókok/ ize helyett és nem jön az álom, az enyhet adó, mert/nem tudok én meghalni se, élni se nélküled immár.” „...nem jön az álom, az enyhet adó...”—morajlik végig alig hallhatóan a többiek között, darabosan, a folyosó egész hosszában. Kis, gögicselő forradalom.

-A tetves anyád! Kuss irodalom!—a tisztos oldalba rúgja. A férfi rogyadozva feláll, s szembeköpi a tizedest. Az iszonyú erővel pofon vágja. A tanár hátrazuhan a nedves csempének. Fejéből ömlik a vér. Azon nyomban összecsuclik.

2.

Határozottan lehunyta a szemét. Nem volt mit tenni, előre kellett lépnie és ugrania. Tudta, hogy egy hosszú zuhanás következik, még a zuhanás képei is előtte voltak, de annyira más így a szorító gázálarcban levetni magát 150 méter magasból, mert mögötte már a terpeszkedő, szél sodorta, fojtogató gáz terült mindenütt. Tudta, hogy vízbe fog érni, de a meder csak három-négy méter mély, tehát vigyázni kell az összetartott lábakra, és hogy a „bemerítkezés” pillanatában már a felszínre kell törnie az iszapos meder aljáról. Ilyen nehéz bakancsban és az egész testét borító vegyvédelmi köpenyben ez szinte kivitelezhetetlen. És ugrania kell, mert a gáz mögött egy még félelmetesebb ellenség: az örülettel palástolt ösztön. „Most!”—elrugaskodott, de nem zuhant, hanem a fojtó gáz paplanos köddé válva felemelte, cirógatta, ringatta,

eltüntetve gyilkosai elől. Otthoni posta volt ez, otthona üzent: „Legyél erős értünk, mert egy nappal könnyebb lesz az élet; mi, egymásnak önkéntes tanúi...” Otthoni cigarettafüstjének maradéka vizek feletti égi paplanná állt össze, s e valaha szomorú köd most gyolccsal takaró Jóhír lett.

3. Fejéből ömlik a vér. A többiek rávetik magukat a tizedesre, hátracsavarják a kezét, megkötözik saját nadrágszíjával. Betuszkolják az ügyeletes szobába, a székhez kötik, s rázárják az ajtót. Egy repülő zúg el felettük. „Éjszakai bevetés”—gondolja a férfi—„Mint ideleln.” Nyöszörög a himbálózó lámpa a hideg, fagyos szélben. A távolban egy őrbódé nyikorog, az őr magányos sziluettje mintha belemaródott volna az összekarcolt ablaküvegbe. A sötétben égnek az üres csillagok...

1989-2011.

KEREKES TAMÁS

A barackba zárt szellem

Holt Költők Társulata
interjúk holt írókkal V.rész

Csáth Géza mesélt fürdőorvosi munkájáról

“Valójában az utolsó hét alatt – mióta a szanatóriumban vagyunk – hússzor áldoztunk Vénusznak..“Délben (...) elfogott a nemi vágy, és hatalmas kéjérzéssel öleltem magamhoz hátulról a feleségemet. Alig fejeztük be az aktust, már jött a főorvos vizitje, a kedves és szemérmes emberke csaknem zavarban volt, lesütötte a szemeit, kötötten mozgott egy ideig – mert az ajtónyitást megelőző zavarból mindent tudhatott. (...)

Délelőtt jó, kissé bolondos. Folyton a tegnapi álmom, fantáziám jár a fejemben, amikor Gizit, Olga haragos, apprehendáló nővérét, minden tiltakozása ellenére hátulról lefogtam és megbasztam. Azóta sűrűn megjelenek magamnak, akárcsak holmi világvárosi Jack, mint borult, de nem hideg délelőttön (mialatt Olga engem a klinikán hisz) felosonok hátsó lépcsőkön, és asszonyokat, akik a konyhákban foglalatostkodnak, alaposan meglövik.

Előbb azonban felemelem szoknyájukat, tanúja vagyok méltatlankodásuknak, és pokoli-ördögi kéjjel nézem, amint bosszankodó, dühös arcuk a varázsvessző hatása alatt átváltozik, megszelídül, majd pedig átszellemültté lesz. (...)Háromszor rohantam meg feleségemet mint sfinxet a leghatalmasabb kéjérzések mellett. Szegény Olga szinte elalélt a nagy izgalmak utáni kimerüléstől. Bámulatos azonban a nők ruganyossága; hamar talpra állt és eleven lett. Jó félóráig csak kézmozdulatokkal jelezte, hogy nem tud beszélni. (Valójában az utolsó hét alatt – mióta a szanatóriumban vagyunk – hússzor áldoztunk Vénusznak). (...)

...Olgához mentem, aki bájosan kiöltözve fogadott piros színű, fehérpettyes, vékony grenadin pongyolájában. A coitus rendszeren a sötétség leszállta után történt, hogy felhúzott függönyök mellett legyen végezhető a szobában... (...) Ebben az időben Olgát kis 16-18 éves buja zsidó lánynak képzeltem el, aki míg a szülők nincsenek otthon, mohón közösül a látogatóba jött idősebb rokonnal, (aki házasember).

A coitusok akkor voltak különösen nagyszerűek, ha erőm volt a du. 2 órai adagot 5-ig, 6-ig elhalasztani. A méreggel egyébként úgy voltam, hogy ebben az időben teljesen neki éltem. Sajnálatos módon elhanyagoltam minden összeköttetést, társaságot, munkaalkalmat, holott jó érzéseim mellett mindegyik kitűnően képes lettem volna. (...)

Ennek az életnek a legfőbb szépsége a nagy ritmus. Minden nap a fiziológikus életnek – egy emberi életpályának – a paradigmája.

A reggel az ébredés küzdelmes, rossz, fájó, zilált, mint a gyermek világrajövele. Fájdalmas, mint a tehetetlenség az élet durva erőinek, akadályainak, a munka (lélegzés) kényszerének érzése a méhbeli boldog, munkátlan omnipotenciával szemben. A coitus édes és nagyszerű érzés a test egyensúlytalan közérzése mellett is.

Miért? Mert a szexuális tevékenység fokozott. De ez mindig nem jó, csak a nap egy részén át (az élet egy részén át: 20-40 év) legyünk szexuális lények, mert különben a szexualitás akadályoz a nemesebb örömeinkben, munkáinkban. Jó a mosdás. Egy fázós, de üdítő dolog. Minden jóra fordul.

A reggeli kellemes. A kávé jólesik. A szivar, az újság, a defecatio mind most még a kamaszkor nyugtalan ki nem bontakozott izgékonyságával, az élethez való hozzá nem szokottság fanyarságával, de az optimum felé irányuló küzdelem és biztos haladás reményeivel és jó érzéseivel töltenek el. Búcsú a feleségtől, csók, mely nem szerelmes, csak baráti, a magában álló magában egész ember kegyes leereszkedése, jóságos törődése az ő függelékével, nem kiegészítőjével, hanem függelékével. /Olga, ha valaha, halálom után ezt olvasod: értsd meg.

Szívom az édes reggeli levegőt.

Nézem a járókelőket. A félcocotte és máris tetszelgő, de az éjjeli kéjelgésektől fáradt asszonyokat, akik kendőben, slafrokban mennek a boltból haza, vagy hátulról a boltba, kicsit mozogni akarnak, meg akarják rázni a csipeiket, és csak azt óhajtják a maguk csacska érzékiségében, hogy a levegő kicsit megcsókolja (besurranva a szoknya alá) a lábaik szárát, és besurranjon a lábaik között nyíló vágásba, megmozgatván a bejáratnál lévő kis erdő növényzetét, mint a szellő a nádat. Szívom, szívom az intenzív illatokat. Minden olyan erős, kemény, szagos, különös. Aztán beérek a klinikára. Az oldalkapu portása...

Pilátus széljegyzete a Jézus-aktához

Jézus, a humorista, dr. Jog, aki mellette dr. Messiás is, Az Evangelista Club leendő sztárja, Mózes, Jónás, és David Beckham elődje, S tehetős agglegény, Egy összeesküvés áldozata, MÉDIASZEMÉLYISÉG

Aki az emberiség cehhét kifizette (Kajafás főpincér)

“Sok olyan kérdést tehetünk fel Jézusról, az emberről, amit nehéz megválaszolni. Mi lehetett Jézusban, ami annyira ingerelte a zsidóság vezető rétegeinek nagyon is eltérő csoportjait – a farizeusokat (a zsidók törvényeinek elkötelezett tanítóit) csakúgy, mint a Heródes pártiakat (zsidókat, akik a pogány római hatalmat támogatták) – hogy ezek akár szövethetnének is hajlandóak voltak ellene? Egy szigorúan irányított társadalomban, hogyan tehetette meg Krisztus, hogy két alkalommal is kiűzte a Templomból a hivatalos pénzváltókat és az áldozati állatok árusait anélkül, hogy a templomország letartóztatta volna? Ki volt Jézus földi atyja, József, és milyen hatást fejtett ki élete Krisztuséra? A rendelkezésre álló adatok hiányossága sok szerzőt késztetett már arra, hogy maga álljon elő különféle elképzelésekkel Jézusról – mármint az “igaziról”. Lehetséges-e az azonban, hogy a Krisztus személyére vonatkozó tények, ha rejtve is, de mindig is ott voltak az evangéliumokban?” – a szerző tisztafejű szerző, orvos, mint Rabelais volt, de argumentumait legszívesebben etimológiai érvekre alapozza, ami segít bennünket, hogy egy konkrét személyt: dr. Jog (Jézus) a maga konkrét környezetében megérthessünk. Az úgynevezett racionalista bibliamagyarázat egyik értelmezője ritkán hivatkozik más, tudós szerzőkre, sui generis fejt ki mondanivalóját, közérthetően. Jézus tinédzserkori vallási ismereteit taglalva azt írja, hogy felbukkanása olyan hitet keltett zsidó körökben, mintha felbukkant volna köztük David Beckham, az Evangelista Club leendő sztárja az első edzésen.

Az első olyan kötet életemben, amely Jézus néhány mondatát képes humoros megvilágításban tálalni. Ez a könyv egyik ritka adottsága és pikantériája.

Noha nevéhez fűződik a történelem leghíresebb árulása, azonban ebben a kontextusban nem az elárult személy vallási, netán politikai titulusa volt fontos, hanem a zsidó nép reménysége, hogy megszületett és tanít az a férfi, aki újra képes értelmezni a mózesi törvényeket. Olyan szerepet töltött be korában, ami a nyugati társadalmakban elképzelhetetlen volt-világít rá a szerző. Kihagyások voltak (eltűnése gyermek korában a templomban) vagy, rokonánál, Keresztelő Szent Jánosnál, aki kis híján karrierjét szakítja meg, amit a vállára galamb képében odaszálló Szentlélek csak megerősít később és nyilvánosan, tanúk előtt. A szerző minden racionalizmusa ellenére állítja, hogy a 40 nap a pusztában, harc az ördöggel, s a győzelem, egy új, magasabb nivójú, spirituálisan érett Jézust formált a pusztában, amire a szárított sáskán és erdei mézen alapuló, divatos paleolit étrend tett lehetővé. (Norbi update)

A szakirodalomban páratlan, ahogy a szerző néha megvilágítja: Jézus is lőtt néha öngólt. Különösen azokban a vitákban, amelyekben a különböző zsidó csoportok erejétől, azaz hitelességétől akarták megfosztani. Az ellene egyre jobban összefogó csoportok mindenképp le akarták járatni, mint a hidegháború korában a CIA a mézesmadzag politikával. Erről jut eszembe a hatvanas évek vicce, amikor egy híres tudós bejelentette, hogy egy akadémiai társulati ülésen ellopták a kabátját. Ő bejelentette. Aztán, amikor a Kossuth-díj

odaítéléséről volt szó, akkor kigolyózták, mert “belekeveredett valami kabátlopási ügybe”. Ez Jézus életében a házasságtörő asszony megkövezésének megakadályozása volt. Igazi 22-es csapdája -hangsúlyozza joggal a szerző. Jézus kezéből az események irányítása mégsem csúszik ki. Van energiája humorosan visszavágni Heródesnek és a rókát nőneműnek nevezi (Heródiás), Heródes felesége, aztán, mint Doc Holliday, Thombstone megyében, elhagyja Jézus azt a vidéket, amely területen “körözési parancsot” ad ki ellene a Szanhedrin. Már-már technicolor színben látom őt, Charles Bronson játszhatná, még olyan korában, amikor Lee Marvin-nal volt kóristafiú egy litván templom fiúkarában. Spielberg és Andy Wayne összeborul. Snitt. Ám azt kinyilatkoztatta, hogy templomból nem lehet piac, személyes okokból, Lázár miatt visszamegy Júdeába, a különböző csoportok most már más fogást keresnek rajta: a vád: Messiásnak, Istennek tartja magát, s elindul a végzetes összeesküvés, a kereszt botránya.

Ali Ben Musztafa ópiumszívó barlangjában ücsörög sokat az a rossz arcú idegen, ki különböző, magukat régésznek kiadó, gyanús alakokkal, néhány raklap sörrel megtámogatva a megtalált Paradicsomról, Édenkertről beszélnek az sűrű ópiumfüstben. Szó van itt arról, hogy IV. Amenhotep, más néven Ehnaton azonos Mózesrel, a héber nép vezérével, s a sémita Paradicsom a mai Közép-Arábiában lehetett. Vágni lehet a füstöt

Az idegenek arról beszélgettek, hogy Hollywoodban mindent megfilmesítenek, amiben üzletet látnak, a földön kívüliektől az űrhajókon át a frigidáig. Egyetlen témát azonban kerülnek: a Paradicsom keresésének kalandját.

Akinek szemmel láthatóan legjobban megártott az ópium, halkán motyogni kezdett magában:” Kis töprengés után arra a megállapításra jutottam, hogy Hollywoodban nyilván rádöbbenek a felelősségre, mondván, „jobb nem piszkálni az alvó oroszlánt”. Ha a milliós közönség figyelmét felkeltenék a téma iránt, megindulna a nagy versengés a Paradicsomért: a héber, keresztény, muszlim szent helyért, egy szigorúan muszlim országban. Ezáltal Szaud-Arábia bajba kerülne, és senki nem tudja megjósolni, hogy, mindez hogyan végződne”, KICSIT MÉG DÜNNYÖGÖTT ARRÓL, HOGY A TÖRTÉNELEM ANNYIRA VESZÉLYES, HOGY MAGUKAT A RÉGÉSZEKET IS MEGFIGYELIK, S FALNAK FORDULT.

A törzsvendégek szerint a kutatások zöme az 1996-os évben folyt.

Az előzmények alapján kiderült, hogy az iszlám alapítója kapcsolatban állt a koptokkal, Mohamed valószínűleg látta az Édenkert közepének maradványait, Szemiramisz függőkertjei valószínűleg a Paradicsomot akarták utánozni.

A régészet Paul Thomas szerint legalább annyira izgalmas, mint Indiana Jones 23. kalandja: „Brit régészek nemrégiben fölfedeztek egy mozaik-padlót Tell Amarnában, Ehnaton fáraó egykori fővárosában (aki a bibliai Mózes lehetett). Betont öntöttek alá, kiemelték az egész padozatot, és a kairói Egyiptomi Múzeumba vitték. A mozaik Ehnatont ábrázolja, amint kifeszíti az íját. A brit régészek a mozaik eltávolításával megsemmisítették az adatokat, nehogy feléledjen az Ehnaton kultusz és a Pátriárkák völgye közti összefüggés hangoztatása.”

A régészek egy része annyira megszállott, hogy körülmélteti magát. Áttér az iszlám hitre, mindezt azért, hogy az elpusztult Paradicsomot a saját szemével láthassa, de az elborult Thomas is érdekes összefüggésekre bukkant az úgynevezett paradicsomi állapotok és a szaud-arábiai börtönök között, igaz ópiumos lázalmában: ”Mire a régészek elérik céljukat, már szinte vágyakoznak vissza olyan, egyébként egyáltalán nem otthonos helyekre, mint amilyen egy szaud-arábiai börtön.”

A teljes terület, ahol az Édenkertet kell keresni legalább 1400X1400 kilométer, a nehézséget az okozza, hogy a hajdani Paradicsomból nem maradt semmi mérhető, egyetlen sarok vagy torony sem, semmi.

A leletek legalább 85 ezer évesek, nem pedig 5600, ahogy a bibliai hagyománytól elvárhatnánk volna.

Ali motyogva a franciák egyiptomi hadjáratát tette felelőssé, majd a szabadkőműveseket szidta, közéjük került Herder és Goethe is.

Amikor arról motyogott Thomas, hogy London állította T. E. Lawrence-t, osztrák ellenfele sarkába, mert Musil már kis híján célba ért, újra felfedezte a hajdani paradicsomot, megfogadtam, hogy soha nem nyúlok az illatos ópiumlabdacshoz.

Azt is kinyilatkoztatta szegény, ahol az Isten megjelent Mózesnek, az vulkán volt, s ma egy egyszerű hegy, a Thadra el Bedr nevű hegy, s a későbbiekben arról motyogott, hogy újra felfedezte a Paradicsomot. Ne nyúljanak ópiumhoz!

Marquez a kétbodonyi kocsmában (Kisecset mellett) mesél

Az egzisztenciális gondoktól eleve független életű, és/vagy még életükben sikeres írók, költők szép számmal akadnak az irodalom történetében. Abban pedig, hogy kinek mitől könnyű vagy nehéz az élet, nem a külsőségek a mérvadóak – mondja Abádi Nagy Zoltán Amerikai regénykalauzában.

A történelem ismer kalandos életű írókat, aki szuggesztív aprólékosággal meséli el kalandjait, mint Casanova, aki ugyan részletesen bemutatja szökését az ólombörtönből. De mint kutatók kiderítették, úgy, ahogy ő megírta, képtelenség volt megszökni. Ismerjük Ken Kesey életének azt az epizódját, amikor lóháton menekült Mexikóba az őt üldöző rendőrség elől, és ott van a látszólag sima életfelületű Arany János, vagy éppen Gustav Flaubert. Külső és belső történés élesen elválik egymástól.

Pletykaéhes kultúránk ma már nem regényeket fogyaszt, hanem személyiségeket zabál. (Gore Vidal)
Mi, akik visszafojtott lélegzettel vártuk, míg a kivégzőosztag Buendia ezredes esetében újratölt, vártuk a születést.

- *Hogyan történt?*

“Így és ott történt, hogy a hét fiú és a négy lány közül megszületett az első fiú, 1927 március 6-án reggel kilenckor, hatalmas felhőszakadás közben, mely egyáltalán nem illett az évszakhoz, mialatt a Bika ege felemelkedett a láthatáron. Kis híján megfojtotta a köldökzinór, mert a család bábaasszonya, Santos Villero, a legrosszabb pillanatban vesztette el a fejét. Nála jobban csak Francisca néni vesztette el: ordítva rohant az utcai ajtóhoz, mintha égne a ház: -Fiú! Fiú! És rögtön utána, mint a félrevert harang: rumot, mert megfullad!

A család feltevése szerint nem azért kérte a rumot, hogy megünnepelje az eseményt, hanem azért, hogy bedörzsölje vele az újszülöttet, aki ettől majd feléled talán. Juana de Freytes kisasszony, akit a gondviselés hozott a hálószobába, sokszor elmesélte nekem, hogy nem a köldökzinór volt a legnagyobb veszély, hanem az, hogy anyám rosszul feküdt az ágyban. Gyorsan igazított rajta, de nem volt könnyű újjáéleszteni engem, úgyhogy Francisca néni sürgősen rám locsolta a keresztvizet.

Olegarionak kellett volna elnevezniük, mert szent Olegario napja volt, de senkinek nem volt keze ügyében a szentek könyve, így aztán gyorsan megkereszteltek az apám első nevére, a második meg José lett, az ács neve, mivel ő Aracataca védőszentje, és mivel március az ő hónapja. Juana de Freytes kisasszony egy harmadik nevet is javasolt, annak emlékére, hogy világrajöttöm meghozta az általános megbékélést a családok és a barátok között, de a hivatalos keresztelésemkor, három év múlva kiállított okiratba elfelejtették beírni: Gabriel José de la Concordia.”

- *Mi ihletett?*

Macondóban, mindig esik, a moszkítók csípnek, a hőség elviselhetetlen, az emberek függőágyban alszanak, hiúságból és féltett becsületből ölnek, váratlan szerelmek szövődnek, melyek tiltottak, az erőszak átítatja a levegőt, a banántársaságot visszavárják, az emberekre váratlan csap le a nosztalgia.

A salétrom kopárja marja a síkságot, a tenger egy hatalmas zöld víz, ami habot vet, rajta egy sereg vízbefűlt csirke lebeg, s tenger túlsó oldalának nincs partja. A világvége egy elhagyott vasútállomás, korhadt faépülettel, cink sáttortetővel és kiugró erkélyekkel. A csodák mindennaposak:

- *Mit jelent számodra a mágikus realizmus?*

“1939 július 10-én anyámnak kislánya született, akinek szép indián profilja volt, s türelemmel viselte el férje kicsapongó természetét. Anyánk mesélte, hogy a férj egy este holtrészegen lépett be a házba, egy perccel azután, hogy egy tyúk az ebédlőasztalra pottyantotta piszkát. A feleségének már nem volt ideje letisztítani a makulátlan abroszt, ezért ráborított egy tányért a tyúkpiszokra, hogy az ura meg ne lássa, és hogy elterelje a figyelmét, gyorsan feltette neki a szokásos kérdést:

- Mit akarsz enni?

A férfi mordult egyet:

- Szart.

Mire a felesége fölemelte a tányért, és szent szelidséggel mondta:

- Tessék.

A történet szerint erre még a férj is rádöbben, hogy a felesége szent asszony, és áttért Krisztus hitére.”

Hollókői vár 1938 (Gyöngyi képe)

Hollókői vár 1957 (Gyöngyi képe)

B. TÓTH KLÁRA

Aranyfüst

Két éve töpregek, hová lettél.
Mint az aranyfüstlemez,
csillogó felszín, valóságosabb,
mint bármi a világon, igazi
kincs, de ha nagyobbat lélegzem,
eltűnik egy pillanat alatt.
Összetapad, porszemmé válik.
Annyi aranyat szívtam már be,
a kórboncnokok össze fognak
veszni a tüdőmön. Pedig
elemeiben minden megvan,
csak már nem áll össze többé
laparannyá. Eltűnt a felület.
Te magadban tűntél el.
Figyelj csak befelé,
ott kell lenned valahol.

2011 jan. 25

Hollókői vár 1965 (Gyöngyi képe)

Hollókői vár 1984 (Kádas Tibor képe)

CSÁKY KÁROLY

Isten trónja felé

Ó,
mondd,
fele-
barátom,
mitől féljek,
ha becsukják
e földi kaput?

Ó,
tudod-e,
hogy minden itteni vég
csak kezdete
a végtelennek?

Annyi félelem
megadta már magát
a halálnak,
s annyi bele-
nyugvás
is végetért
itt
a halandó-
Ságban.

Leborulok hát
Uram színe előtt,
mert bárhogy is ragyog
benn az isteni fény,
másképp árad az,
mint kicsike
földi királyok trónjaié.

Körüllengem majd
gyarló lélekként magam is
a megbocsájtás köreit
bűneimmel és jótetteimmel,
s hiszem,
feloldoz a Minden-
ható,
aki mindig
s mindenkit szeret.

(2013. 7. 28.)

Nagybörzsöny, József Attila utca 1975 VÁTI

Nagybörzsöny, Templom tér 1975 VÁTI

FARMOSI LÁSZLÓ

Őrszem

Kőből a katonaköpeny
Nem fű be alá a szél
Fehér dolomit szikla
Bajonett-markoló tenyér

Övön három kőtökban
Kovakő gránit-gránát
Kőpuskatus a talapzaton
Kútágas kapu hiába várják

Kicsi kápolna-timpanon
Etruszk napindája
Óarany őrzi nevüket
Mindhiába mindhiába

Rozsdaette roncs sehonnai
A tarack bömbölő ágyú
De az arcél Alpok-homlok
Magasztos hős bátorságú

Elveszett otthon
Ereszalj béke csönd lugas
Stájer szakadék vér-avar
Ócska rézfillér mind lyukas

Valaha virtus vitt kereszt
Immár mennybéli kenyér
Két háború poklait
Gyászoló sárba hullt levél

Hegyek harangja Himnusz
Szelíd földanya ölébe szánt
S a kő pórusa lélegzik
Mégfutamítja a halált

Nagy-hideghegy, túristaház 1951 (Gyöngyi képe)

Nagy-hideghegy, túristaház 1959 (Pálfi Balázs képe)

KISS - SIMON MIKLÓS

A játéknak vége

Korhadó fahinták.
Szétmálló mókuserék.
Törött padok. Bús virág.
Cserje. Gaz. Szemét.

A játék véget ért.
A játzók messze járnak.
A tegnap játszóterét
benőtte a bánat.

Nógrád, 1939

Nógrádi vár 1958 (Gyöngyi képe)

CSÁKY KÁROLY

Emlékezések és vallomások V.

(Barátok köszöntése, az általam is fontosnak tartott könyveik,
műveik méltatása)

*Szülőföldi tükörcserepek Pásztor Béla Emlékkönyvébe
(40 év Veresegyház szolgálatában)*

Kedves felvidéki barátom!

Én közel két évtizedig tanítottam abban a faluban, ahol te *1938-ban*, a kilencgyermekes családból származó *Hegedűs Apollónia* fiaként megláttad a napvilágot. Nem sokáig élhettél itt, mert a történelem viharai máshová kényszerítették családodat. Sajnálom, hogy *ipolybalogi működésem* ideje alatt semmit sem hallottam gyökereidről. Pedig helytörténészként és néprajzi gyűjtőként is tevékenykedtem már akkor. De mint te is tudod, a múltat, különösen a közelmúltat nem igen faggatták az emberek; nem szívesen téptek sebeket, s nem is mertek sok mindenről nyíltan beszélni.

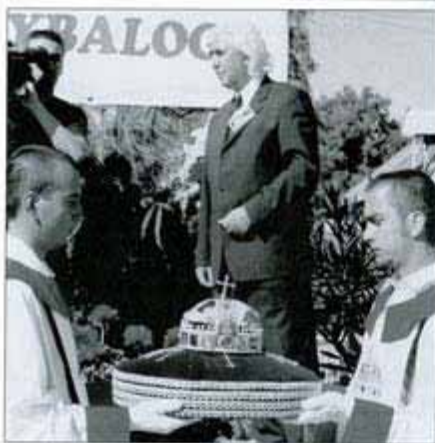
Aztán egy kis kitérő után *Palástra* kerültem, ahol ugyancsak élnek még nagy rokonságodból. Például unokatestvéred, *Blaskó Pista* bácsi, az itteni magyar iskola egykori igazgatója, aki rengeteget mesélt rólad. Tőle tudok a *Hegedűs család* leszármazottainak nagy ipolybalogi találkozóiról, melyeknek te vagy a főszervezője. Épp kezemben van a 2000. évi összejövétel meghívója. A rendezvény gazdag programja példaértékű és irigylésre méltó. Amíg ilyen összetartó: egymásért imádkozó és egymást segítő családok lesznek, nem kell félni, hogy kihal a magyar faj. Mert annak fája újabb ágakat hajt határon innen és túl egyaránt.

Közben persze máshonnan is megtudtam rólad egyet s más. Többször láttalak a televízióban, hallgattalak a rádióban. Éreztem, nem mindennapi emberről van szó, hanem egy nagy teherbírású egyénről, a közösségéért élő halandóról, egy igazi *reneszánsz vitézer*ről. Bámulatos, amit tettél csonka hazáért, új életteredért, *Veresegyház*ért. Tetted, amit tenned kellett, miközben szülőföldedről sem feledkeztél meg. Láttalak az Ipoly táji és felvidéki rendezvényeken. Álltal lobogó ősz hajaddal az éneklő menyecskek gyűrűjében, emléktáblák és szabadtéri színpadok közelében, polgármesterek társaságában. Egykétszer kezét is szorítottunk, terveztük találkozásainkat, ám a felgyorsult idő a mai napig nem tette azt lehetővé. Talán nem is tragikus, hisz mindig elmondtuk, hogy tudunk egymásról, figyelemmel kísérvük közös dolgainkat, s örülünk sikereinknek.

Kedves Béla barátunk! Én nagyon büszke vagyok rád. Tudom, kár azért, hogy nem szülőföldeden teljesedtél ki. Ám vigasztal azért az, hogy az anyaországban sem hoztál szégyent a kisebbségből indulókra. Példát mutattál ipolybalogiként százezreknek is. Mert a *jó palóc* keverék s a derék *északi génius* sok mindenre képes. Isten engedje, hogy sokáig bizonyíthasd még mindezt, s gyökereid meszire kúsza is visszahúzzanak olykor-olykor anyaföldedre!

Ipolyság, 2005. május hó 18.

(Az Ön kormányzata. Veresegyház, 2005. 142. p.)

Pásztor Béla, Veresegyház polgármestere átadja a Szent Korona másolatát Ipolybalog főterén

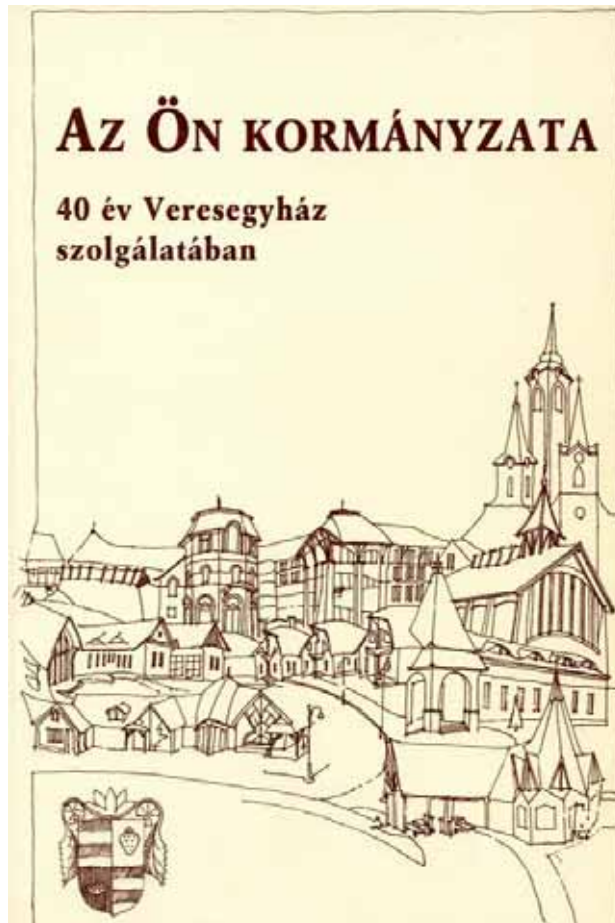
köznepok terheinek elviselésére bátorítanak, egyfajta jövőképet tárnak elénk. Az ipolybalogi Szent Korona-ünnepségnek volt töltete, a múltat s a jövőt összekötő fonala. Szervezői jól tudták, mit s miért eszeleksenek. Mert maga a Korona – melynek hű mása ott a balogi templom tornyán és Isten hajlékának hajójában – jelkép és szakrafiis tárgy, kincsé Magyarország s régióink népeinek. Olyan szent tárgy, melyhez csak tisztelettel és alázattal lehet közeledni, amely kötelez bennünket sok mindenre. Helytállásra, hitünk, magyarságunk és emberségünk vállalására. S méltó volt ehhez az idej

rendezvény is: Balogh Gábor polgármester megnyitja, Tempfli József nagyváradai megyés püspök szívéhez szóló szentbeszéde, Dobos László Kossuth-díjas író emelkedett ünnepi szónoklata vagy az ünnepség egyik megálmodójának, Pásztor Bélának pusztai jelenléte, a háttérben való szerény munkálkodása. De beillt a képbe Kátona Tamás történész tárlatnyitó beszéde s a királyi városainkat bemutató fotókiállítás is. Nem rontottak az ünnep méltóságán a fellépő csoportok, együttesek sem. Még a szinte egész nap esondogáló eső, a borongós idő sem.

Ennek a kicsiny falnak, Ipolyország koronás községének mindig volt, van ma, s lesz a jövőben is hangulata. Lehet itt példát venni hitből és magyarságból, haráni tiszteletből s emberi szeretetből. Olyan helye ez a régióknak, ahol nem zsugorodik a település lakossága, ahol nem forog kockán a magyar iskola léte, ahol ismerik múltjukat, bagyományaikát, és nem kong ürességtől a templom. Ahová újabbán töltkezni járnak az Ipoly másik feléről is. Jönnék ide szellemi táplálékért, lelki vigaszt. Jönnék egy kicsinyke helyre nagyvonalúságot tanulni. Mindez az idej Szent Koronánapon a túlsó part nagyobb településeinek polgármestereitől hallottam, akik halkán sügték ezt az ünnepi ebédnél a vendéglátók fülebe. Erről vallottak a kis falvak zarándokai, akik ott szorongtak a templomban, amely immár a távolabbi hívőknek is kultikus helye. Az Árpád-kori apró templomocská egyben a művészet igazai kis panteonja. Méltó öröke a Szent Korona másolatának, amint az volt hajdan az eredetinek is, amikor errefelé menekítették. Balog népe jelképesen évszázadokon át őrizte nemzeti ereklyéiket, s megmaradt Istenünk hű alattvalóinak, Szent István méltó utódainak. Lehet hát e helyütt az ünnepnek missziója és üzenete. S ez bizony nem kevés a mai világban!

(Kürtös, 2006. augusztus, IV. évf. 8. sz.)

Csáky Károly írása A nagyvilág pitvarai című kötetből (2010)

Pásztor Béla tiszteletére kiadott emlékkönyv, 2005

A másolat elkészítése Pásztor Bélának is köszönhető (Ipolybalog Árpád-kori temploma és a korona, részlet Csáky Károly könyvéből, 2007.)

E l ő s z ó

(Koczó József helytörténeti könyvéhez)

Koczó József tanár Vámosmikola és környéke című helytörténeti könyvének kéziratát néhány évvel ezelőtt nagy-nagy lelkesedéssel és érdeklődéssel vettem kézbe. Hisz kimondottan szeretem én is szülőföldemet, a történelmi Hont megyét. Azt a földrajzilag is pontosan körülhatárolható szellemi tájat, melyet kettészelt a nagy politika, de máig összetartanak közös hagyományaink, s egységét megőrizte az emlékezet. Hont megye iskoláiban már a XX. század elején ismerték a regionális tankönyveket. Drozdy Gyula és Györffy János például 1908-ban írta ama kedves és tartalmas könyvecskét (Hont vármegye rövid földrajza), amely a szülőföld szeretetére és megismerésére okította a kis tanulókat. Most, a XXI. század elején új könyv született: a történelmi Hont megye egyik kistájának honismereti olvasókönyve, regionális tankönyve.

Hogy a kéziratból kiadvány született, örömem is teljesebb lett. Mert napjainkban, a számítógépek világában, amikor annyit beszélünk az európaiságról meg a multikultúráról, tudatosítanunk kell újra, hogy minden forrásainknál kezdődik. Bármennyire is nyitott lesz a világ, sehová sem léphetünk be üres kézzel, és sehol sem ékeskedhetünk mások tollaival. Képletes vándortarisznyánkban először saját kincseinket kell elhelyeznünk, mint egykor a hamuban sült pogácsát. Örökségünkkel és hagyományaink segítségével kapcsolódhatunk csak az egyetemeshez. Hisz a világ is arra lesz kíváncsi, kik is vagyunk mi valójában, milyen a mi kultúránk, milyenek a mi szellemi köreink.

A szülőföld szerepe sosem lehet mellékes. A régiók szellemi birtokbavételével lehet csak gazdagítani önmagunkat s ez által Európát is. Értékeink megismerésével közelebb hozhatjuk magunkhoz saját tájainkat, s így gyorsabban és magabiztosabban eljuthatunk a távolságokhoz, a mindenséghez is. Ahhoz a világhoz, melyben mi is jelen akarunk lenni.

A humánium - az emberség és emberiség - kapcsolódó pontjait másképp méricskéljük, mint ezt a technika vívmányaival teszik. Mert olykor azt is tudatosítanunk kell, hogy a jövődő valahol a múltnál kezdődik. S mint Eötvös József mondotta egykor: „Kinek nincs múltja, nem lehet jelene, s jövője sem”. De a múltat - hallhatjuk Illyés Gyula intő szavait - „alkotni kell, különben elvész, elmúlik”. S a nemzet, amely emlékeit veszni hagyja, „azzal saját síremlékét készíti”. (Ipolyi Arnold).

Koczó tanár úr nemes cselekedetének sugalmazói is bizonyára a nagy elődök fent idézett gondolatai voltak. Tudta, hogy a szülőföldet úgy kell szeretni, mint édesanyánkat. De szeretni is csak azt lehet, amit és akit tökéletesen ismerünk.

Ebben akar nekünk segíteni. Munkája eredménye a most kézbe vett könyvecske is. Első fejezetében (Az ember és környezete) a Börzsöny hegység és az Ipoly folyó geológiai kialakulásáról olvashatunk, miközben szó esik a vidék természetföldrajzáról, élővilágáról, s találunk leírást a régi erdőgazdálkodásról meg bányászatról, akárcsak a földművelésről és az állattartásról is. A szerző továbbá bemutatja az egykori háziipart, a szövés-fonást, a tejfeldolgozást; ír a vízimolnárról és a kovácmesterekről.

Igen kedves része a könyvnek a Börzsöny-vidék kis néprajzát tárgyaló fejezet (A velünk élő történelem). Különösen azért, mert tudjuk, Vámosmikolán tanárok és diákok évek óta együtt faggatják a múltat. A honismereti kör tagjai értékes és már-már szakszerű gyűjtéseket végeztek lakóhelyükön, megtanulván a néprajzkutatás megannyi csínját-bínját. Az itt bemutatott anyag nagy része is ennek a közös munkának az eredménye. A szerző e fejezetben emlékezik meg a vidék jeles szülöttéről, a perőcsényi Együd Árpádról. A tárgyi néprajz területéről bemutatja a perőcsényi „tebét”, a mikolai aratókoszorút, a nagybörzsönyi piros szövött halotti leplet, a hímzett ágyterítőket, a sövényfalból álló, zsúppal fedett gazdasági épületeket, a kő- és vályogházakat, a hosszúfolyású házat, a szabadkéményes pitvart s megannyi kelléket és berendezési tárgyat. De ír a legismertebb népszokásokról: a Mikulás-járásról és lucázásról, a betlehemezésről és a kiszehajtásról, valamint a legénybíró-választásról. Az élő népszokások közül a szüreti felvonulást mutatja be. Több hiedelemmondát olvashatunk a mitikus lényekről (ezek legtöbbjét a diákok gyűjtötték), s van a könyvben néhány újstílusú ballada is. A vámosmikolai tájházról ugyancsak szó esik a kötetben.

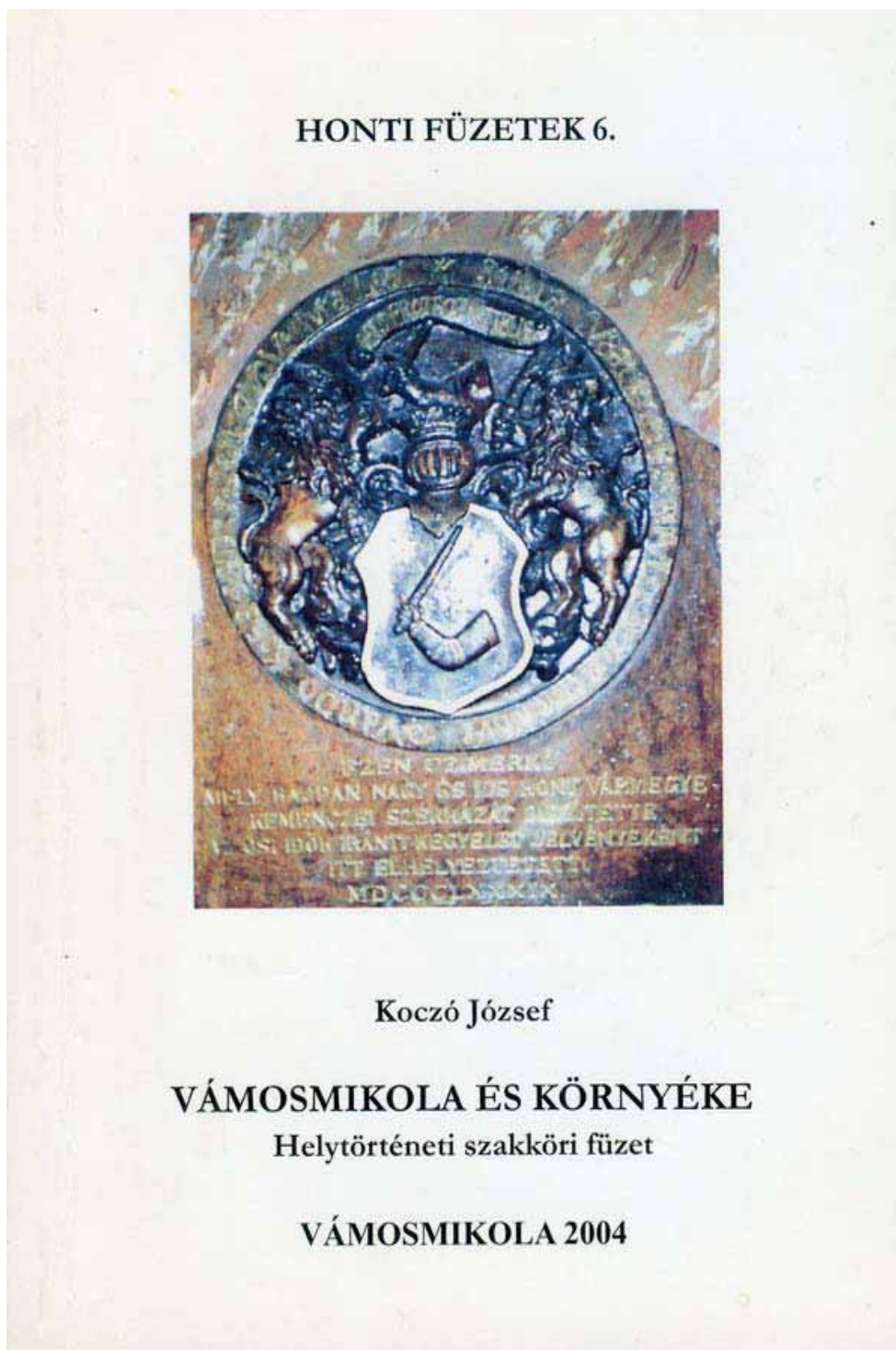
A legterjedelmesebb fejezetben („Mélységes mély a múltnak kútja”) a honfoglalás előtti koroktól napjainkig tárul eléink a vidék történelme. Nem mellőzi a szerző a sorsfordulók és határmódosítások leírását sem.

Elénk tárja a folyón túli legközelebbi magyar településeket: Ipolypásztót, Ipolyszakállost, Ipolybélit is. S nem marad említés nélkül a régi végvárok sora: Drégely, Ság, Damásd, Salgó és Pásztó sem.

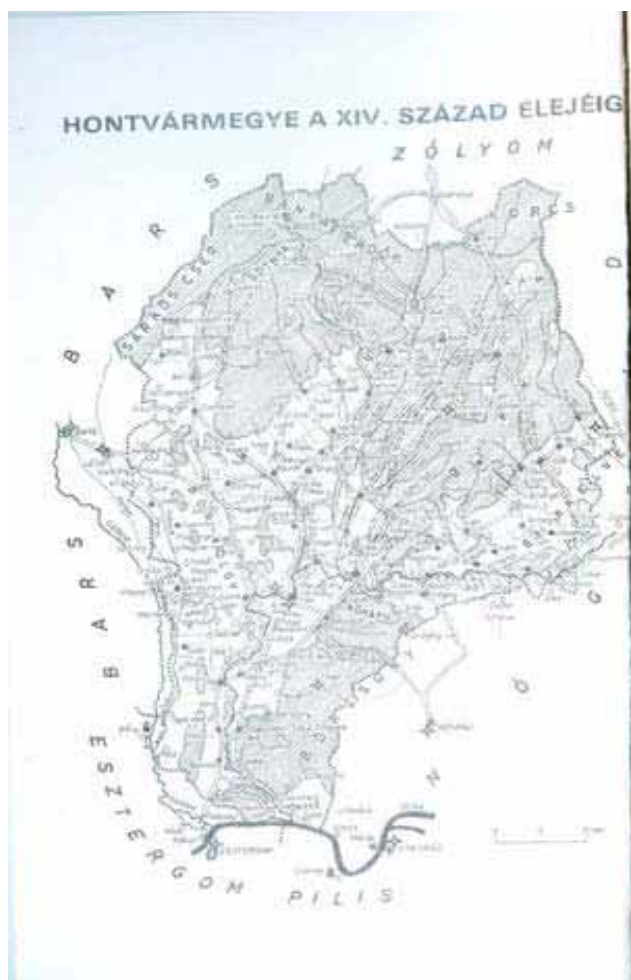
Szerepelnek a könyvben a vidék régi tájházai, falumúzeumai, műemléktemplomai, emlékművei is. Elénk tárul az a műhelymunka is, melyet a vámosmikolai iskolában végeznek. Hisz ennek eredményeként és kezdeményezésére került helyre néhány emléktábla, múzeumi tárgy, készült sok fotó, hangzóanyag stb.

Koczó József könyve, melyet személynévi adattár és fogalomtár, valamint irodalomjegyzék egészít ki, jól példázza a hon- és népismeret oktatásának lehetőségeit. Érdeemes hát elolvasni és tanulni belőle!

(A könyv a szerző által szerkesztett Honti Füzetek sorozat 6. kiadványaként jelent meg Vámosmikolán, 2004-ben)

Koczó József helytörténeti kiadványa 2004-ből

HONTI FÜZETEK 6.

*B. Csézy Károlytól kaptam a kötetet
és köszönök neki minden jókívánságát
Vámosmikola, 2004. jún. 4. Koczó J.*

Koczó József

VÁMOSMIKOLA ÉS KÖRNYÉKE

Helytörténelmi szakköri füzet

Vámosmikola 2004

A kiadvány dedikált példánya

Megszentelt jeleink — Silling István könyvéről (Könyv a délvidéki kisebbségből)

Van a jugoszláviai Nagy-Bácskában egy számunkra is érdekes hagyományörző falu, egy *palóc nyelvjárásziget*, **Kupuszina**. Vajon hogyan került a hajdani Magyarország déli tájaira ez az északi népcsoporttöredék?

Kupuszina, az ősi magyar falu is a történelmi sorsfordulók áldozata lett: a török idők alatt teljesen *elnéptelenedett*. Betelepítését csak 1751-ben rendelte el a *Bécsi Magyar Udvari Kamara*. Mindez bizonyos értelemben szerencsés volt: a régi lakosság helyére ismét *magyarok és katolikusok* kerültek. Igaz, másféle népcsoporthoz tartozóak voltak ők, az ország felső feléből, valószínűleg a *Zobor vidékéről* származtak. Ennek ellenére hitüket, hagyományait is megőrizve, jól beilleszkedtek a tájba, s nekik köszönhető, hogy Kupuszina máig fennmaradt.

1754-ben már felépült az újratelepítés utáni első templom, a másodikat pedig 1803-1813 között emelték *Szent Anna tiszteletére*. A község nemrég ünnepelte az újjáéledés 250. évfordulóját. Ebből az alkalomból jelent meg a vallási néprajzkutatás Kupuszinán élő jeles képviselőjének, *Silling Istvánnak* újabb kötete. A kiváló nyelvész, folklorista és kutató kis könyvében a falu szabadtéri vallási emlékeit mutatja be.

Hál' Istennek Silling Istvánnak volt bőven dokumentálnivalója, hisz szülőfaluja belterületén és határában mintegy 21 *kő-, fa-, vas- és márványkereszt* áll csodálatos korpuszokkal ellátva. Ezen kívül 22 más szakrális szentelmény: *szobor, kápolna, képoszlop* is emeltetett Isten dicsőségére. Ezeket a szakrális kisemlékeket általában itt is a faluba vezető utak mentén, a falu határában, az utcák kereszteződésénél, vagy épp saját házuk előtt állították a hithű keresztények fogadalomból, hálából, vallásos buzgalomból.

Valamennyi kereszt- és szoborfelajánlás *magyar szövegű*, ami szintén ékes bizonyítéka a falu nemzetiségi hovatarozásának. A szakrális emlékek legrégebbike a *Nep. Szent János-szobor* (1833), de van szobra a *Szentháromságnak* (1864), *Máriának* és a *kis Jézusnak* (1877), a *Hétfájdalmú Szűzanyának* (1905), *Jézus és Mária Szívének* (1908), *Szent Flóriámnak* (1911) és *Szent Vendelnek* is (1930).

A szent építményeket nagypénteken, húsvétkor és mindenszentekkor virágozták, karácsonykor pedig fenyőgallyal díszítették. Sajnos – mint a szerző írja – „*A kisemlékeket újabban „ízléstelen” művirágcsomókkal díszítik egész éven át, elrejtve azok eredeti szépségét, takarva a dedikációkat.*”

Kötetében a kutató valamennyi szabadtéri kisemléket szép színes fotóval dokumentál, közli a dedikációk pontos szövegét, a szakrális terek nevét, az állítás óta eltelt változásokat stb. A szerző megpróbál arra a kérdésre is választ adni, milyen szerepe volt a vallásos néphagyománynak Kupuszina arculatának és szellemiségének alakításában. Kupuszina ugyanis (a lakosság számarányához viszonyítva) gazdag vallásos hagyományanyagát tekintve az elsők közt lehet a *Vajdaságban*. Azon túl, hogy a szabadtéren is jól látható vallási épületeknek, szakrális objektumoknak s a köröttük kialakult szakrális térnek Kupuszina keresztény vallási életének újjáélesztésében is rendkívül fontos szerepük volt, „*a falu határában álló szent helyek funkciója a mindenkori áhítatokra ösztönzés mellett a búcsújáró zarándoklatoknál is megnyilvánult*”.

Silling István kis könyvecskéjét a helybeli lakosság, a faluba látogató idegen s a szakember egyaránt érdeklődéssel és haszonnal forgathatja. Hisz kiválóan prezentál egy témát: kifogástalan fotóanyaggal, elfogadható vallásszempontrú megközelítéssel s módszertani újszerűséggel. Példája máshol is követendő.

(Múltunk Emlékei, 2002. december. I. évf. 4. szám. 18.p; Ethnica, 2002. IV/4. 202-203. p.

Ipolyi Arnold hímzésgyűjteménye (Gervers-Molnár Veronika könyvéről)

„Jelenleg a népviselet, a háziipar már mind inkább eltűnőben van eredetiségéből. A civilizatio árjának ama nivelláló hatása, mely egyenlítő, romboló munkáját rendszeren a kiválónak, a kitűnőnek, (...) az eredeti s egyéninek elmosódásával kezdi, már nem sokára elsöpri ezt is. Szerencsére hogy még az utolsó órában nyomait felismertük, másképp itt csak egy tabula rasa maradt volna.”

Ipolyi Arnold írta a fenti sorokat még 1877-ben, *A magyar iparélet történeti fejlődése* című tanulmányában. A kiváló folkloristáról és művészettörténészről egyebek közt azt is tudnunk kell, hogy a reformkori eszmék valóra váltói közt a műgyűjtés nagy úttörője volt.

Ipolyi széles körű érdeklődése európai műveltséggel párosult. Tájékozottságát, tudását és tehetségét jól kamatoztatta gyűjtőútjai során is. Hímzésgyűjteménye így a legrégebbi olyan gyűjtemény, amelyben együtt láthatjuk „a történeti hímzésanyag darabjait és a népi eredetű hímzések gazdag változatait”. Gyűjteményének értékét növeli az a tény, hogy egykori kutatóútjai során személyesen kereste fel a Dunántúl, a Kisalföld, Csallóköz, a mai Szlovákia mintegy százötven helységét. Ezáltal több pontosan datált darab is gazdagította a gyűjteményt, amely hitelesebb volt, mint az 1871-ben alakult Nemzeti Múzeum hasonló anyaga. Hisz azok kezdetben nem helyszíni kutatás, hanem vásárlás révén kerültek a raktárba.

Ipolyi másik érdeme, hogy munkálkodása nem rekedt meg az öncélú gyűjtésnél. Célja az volt, hogy a saját „iparág” kincseinek megmentésén túl magát a mesterséget is életben tartsa, örökségét tovább hagyományoztassa. Ezért alapított a XIX. század hetvenes éveiben Besztercebányán saját költségén női ipariskolát. A „nőtanodában” a lányok szakmát tanulhattak, s a szegényebb sorsú nők is munkaalkalmat nyertek. Az Ipolyi-alapította iskolához hímzőműhely tartozott, ahol korszerű oktatás folyt. A mindig serénykedő tudós a tanárok rendelkezésére bocsátotta saját gyűjteményét, hogy annak legszebb példányai a kézimunkaoktatás szemléltető eszközeiként „mind szélesebb körben ismertek legyenek”. A növendékek

alkotásainak legszebb darabjai aztán tovább gyarapították magát a gyűjteményt is.

Műgyűjtőnk a közönségre is gondolt. 1886-ban Nagyváradon bemutatta a gyűjtemény 271 darabját, s a kiállításához Czobor Bélával szakkatalógust is készíttetett. Sajnos Ipolyi 1886-ban hirtelen meghalt, s a hímzések „a közérdeklődés elől háttérbe szorultak, fontosságukat a feledés homálya borította”.

Végrendeletében Ipolyi művészettörténeti értékű tárgyait a hímzésekkel együtt a „nemzeti műveltségi intézetek gyűjteményeinek” ajánlotta fel. Így kerültek aztán a festményekkel együtt a megmaradt hímzések is a később alapított esztergomi Keresztény Múzeumba, mintegy megvetve annak alapját. Itt először 1966-ban, halálának 80. évfordulóján rendeztek belőle kiállítást. Majd 1973-ban, születésének 150. évfordulója alkalmából mutatták be ismét a hímzésanyagot teljes gazdagságában.

Az esztergomi múzeumban található Ipolyi-anyagot elsőként Gervers-Molnár Veronika dolgozta fel kellő alaposággal és nagy szakértelemmel (Ipolyi Arnold hímzésgyűjteménye az esztergomi Keresztény Múzeumban). A munka, mely már 1963-ban elkészült, sajnos csak húsz év múlva, 1983-ban jelent meg az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának kiadványaként. A posztumusz kötet szerzője a felbecsülhetetlen értékű forráskiadványban a magyar képzőművészet egyik legjelentősebb, eddig „érdeméhez képest” kevés figyelemre méltott gyűjteményi együttesét, Ipolyi Arnold „esztergomi fondját” dolgozza fel. Munkájában ezen kívül felvázolja a magyar hímzések történetét, melynek kezdetei egészen István király korába nyúlnak vissza. Áttekintést ad az egyházi jellegű hímzésekről, a reneszánsz korának hímzésmintáiról, a világi tárgyú művészet kezdeteiről, az európai, a török és a perzsa hatások magyarországi megjelenéséről, illetve továbbéléséről stb. Foglalkozik a korábbi hímzőművészetével, a főiri anyagok motívumaival s a népi hímzésmintákkal.

Az esztergomi Ipolyi-gyűjteményt egy átfogó tanulmány után tájegységekre bontva mutatja be munkájában. Az „úri hímzések” tárgyalása után megismertet bennünket a népi hímzestechnikával, a szabad rajzú hímzésekkel, a szöttesekkel, sőt a szász, a szlovák és a bolgár hímzések gazdag tárházával is. A tárgyalt hímzéseket fényképeken is bemutatja, ami lehetővé teszi számunkra az alaposabb tájékozódást, a jobb eligazodást.

(Hét, 1985. II. 1. 30. évf. 5. szám. 10. p.)

Görög katolikus ünnepeink szokásvilága (Bartha Elek új néprajzi kiadványáról)

Etnográfánk úttörője, Csaplovics János írta volt hajdan, hogy „Magyarország Európa kitsinyben”. AZAZ, különféle nyelvű és felekezeti népek éltek egymás mellett az ország határain belül, s tették a Kárpát-medencét néprajzilag sokszínűvé.

A magyarországi felekezeti csoportok heterogén tablóját tarkították a görög katolikusok is, akik a keresztény hit terjesztésében kezdettől nagy szerepet vállaltak. Bizonyítja ezt az is, hogy több korai templomunknak bizánci védőszentje volt. A keleti szertartású magyarság később feltételezhetően megszűnt vagy latinizált. A XIV-XV. századi migráció során azonban a görög szertartású népcsoportok új hulláma érkezett Magyarországra. 1664-ben Ungvárott 63 görög pap tette le a katolikus hitvallást. A XVIII. századtól az ország búcsújáróhelyei közt egyre nagyobb szerepet töltött be a görögkatolikus Máriaapócs. A pápa 1912-ben állította fel a Hajdúdorogi Magyar Görögkatolikus Egyházmegyét.

Eme hitfelekezetről kapunk pontosabb képet, ha áttanulmányozzuk Bartha Elek debreceni néprajzkutató új könyvét, a Görög katolikus ünnepeink szokásvilágát, amely a KLTE Néprajzi Tanszéke Studia Folkloristica et Ethnographica sorozatának 41. köteteként jelent meg 1999-ben.

A szerző először is áttekinti a magyarországi görög katolikusok rövid történetét. Ezt követően a népi kultúrát, a hitfelekezet ünnepeit és jeles napjait vizsgálja. Megállapítja, hogy „Gazdagságában, bőségében a görög katolikus egyházi kalandárium megelőzi a legtöbb magyarországi felekezet ünnepi szokásrendjét”. A görög katolikusok 1916-ban tértek át a Gergely-féle naptárra, előtte karácsony vigíliáját vízkeresztkor

ünnepezték. Egyházi ünnepkörüket öt csoportba: a különleges szertartású, a lítiás, a sokirgalmas, a nagydicőítéses ünnepek és a hétköznapi csoportjába sorolják.

Lítiás ünnepekkor a hajnali szertartás során megáldják a zsemleszerű kenyeret, a búzát, az olajat és a bort. Miroválást követően több mágikus cselekményre is sor kerül.

Bartha Elek kellő alapossággal mutatja be az egyházi évet, amely szeptember elsejével kezdődik. Ez tulajdonképpen az őszi magvak termőföldbe juttatásának az ideje, Jézus tanításának a kezdete. Az Istenszülő születésének napján, szeptember 9-én (Kisboldogasszony) tartják a búzászentelést.

Mindenszentek (XI. l.) megünneplése a görög katolikusoknál csak a századforduló óta terjedt el. Náluk a halotti megemlékezés időpontja húsvét tájára esik.

Gazdag hagyományköre van Miklós napjának. Myra püspöke ugyanis a keleti egyház védőszentje. Ilyenkor a templomban terményt, elsősorban élő baromfit szentelnek, de jár a Mikulásnak öltözött személy is.

Az advent a római katolikus egyház 4 hetével szemben itt 40 napos időtartamú. A hiedelem szerint, aki a böjtöt megszegi, azt Szent Péter nem engedi be a mennyországba.

Olvashatunk még Bartha Elek könyvében a szálláskeresésről, a szentestéről, a kántálásról, a pásztorok köszöntőjéről, akárcsak a betlehemezésről Nagy Szent Bazil ünnepéről, vízkeresztről, gyertyaszentelőről, virágvasárnapról vagy a nagyböjtről, Szent Györgyről, pünkösdről, Keresztelő Szent János és Illés próféta ünnepéről.

Különös érdeme a szerzőnek, hogy rámutat könyvében az egyes felekezetek ünnepeinek azonos és eltérő tartalmú szokásaira is. A kántálás kapcsán például arról olvashatunk, hogy „Szirénfalván az új egyházi naptár bevezetése előtt december 24-én a református fiatalság járt kántálni. A görög katolikus fiúk a kapuban várták őket s akinek volt barátja a kántálók között, az kapott a részükre osztogatott bélesből. Vízkeresztkor, a görög katolikus karácsony idején viszonzták a kántálást”. (46. l.) Íme, egy példája mindez annak, miként hatott a különféle felekezetű népek kultúrája egymásra.

Egyetérthetünk a szerző ama megállapításával is, melyet a vízkereszt szokások bemutatása kapcsán mond: „A keleti szertartás ünnepi külsőségeiben jóval gazdagabb a latin vízszentelésnél, nem csoda, hogy a nép hitvilága nagyobb erőt is tulajdonít a görög katolikusok szenteltvizének. Vegyes vallású falvainkban máig is él ez a képzet.” Az úrnapi szertartásokat a görög katolikusok viszont csak a 2. világháborút követő időben kezdték megtartani, s ebben nagy szerepet játszott a római katolikus hatás.

Az utolsó fejezetben Bartha Elek a máriapócsi búcsú történetét tárja elénk gazdag szokáshagyományaival együtt.

A szerző új könyve hasznos kiadvány, hisz általa teljesebbé válnak a jeles napokkal kapcsolatos ismereteink, gazdagodik folklórkutatásunk irodalma.

(Debrecen, 1999) (Ethnica, 1999/3.17.p.)

(E lap szerkesztője Pócspeletriben nőtt fel, és máriapócsi születésű édesanyjával gyalogosan járt át Máriapócsra minden vasárnap misére, illetve a máriapócsi búcsúikba. A Szerk.)

Bartha Elek

*Görög katolikus ünnepeink
szokásvilága*

Könyv a görög-katolikusokról

Turcsány Péter tarisznyája

A 33 éves Turcsány Péter első kötetének — mintegy 12 évi alkotómunka termésének — megjelentetésére a *Magvető Könyvkiadó* vállalkozott. A *Tarisznya* című gyűjteményt a szerzőről írt következő megjegyzéssel bocsájtották útjára: „*Ő is azt a kérdéskört járja be, amit nemzedéktársainak többsége, de azzal a szubjektív különbséggel teszi ezt, hogy nagy hangsúlyt helyez a költői kifejezés eddig még ismeretlen lehetőségeinek a kutatására.*

Heves érzelmi és intellektuális lendülettel veti kísérlet alá a hangokat, a szavakat, a rímeket, a prozódiai formulákat...” Verseit a költő — ahogy ezt maga is megfogalmazza — „*Sokszor az eleven hangzás szempontjai szerint*” építi fel, mert a költemények legtöbbször „*mondva-mondogatva-alakítva születnek*”. A szavak lehetősége és szabadsága foglalkoztatja őt. Mert — s ezt megintcsak Turcsány Péter mondja — „*A költészet is azt cselekszi, amit a gyermek: az élet elé megy szavaival, és állítja az értelmetlen vitát is kiejtett hangjai nyomán*”.

Vajon helyes e, amit Turcsány Péter cselekszik, s jó e, ahogy azt csinálja? Egyik kritikusa, *Bella István* szerint a költőnek „*vissza kellene térnie a vers előtti állapotok bűvöletéből a vershez*”. Mert egyelőre nem tiszta a *Tarisznya* tartalma; benne „*káosz és rend, szükségtelen dolgok*” találhatóak.

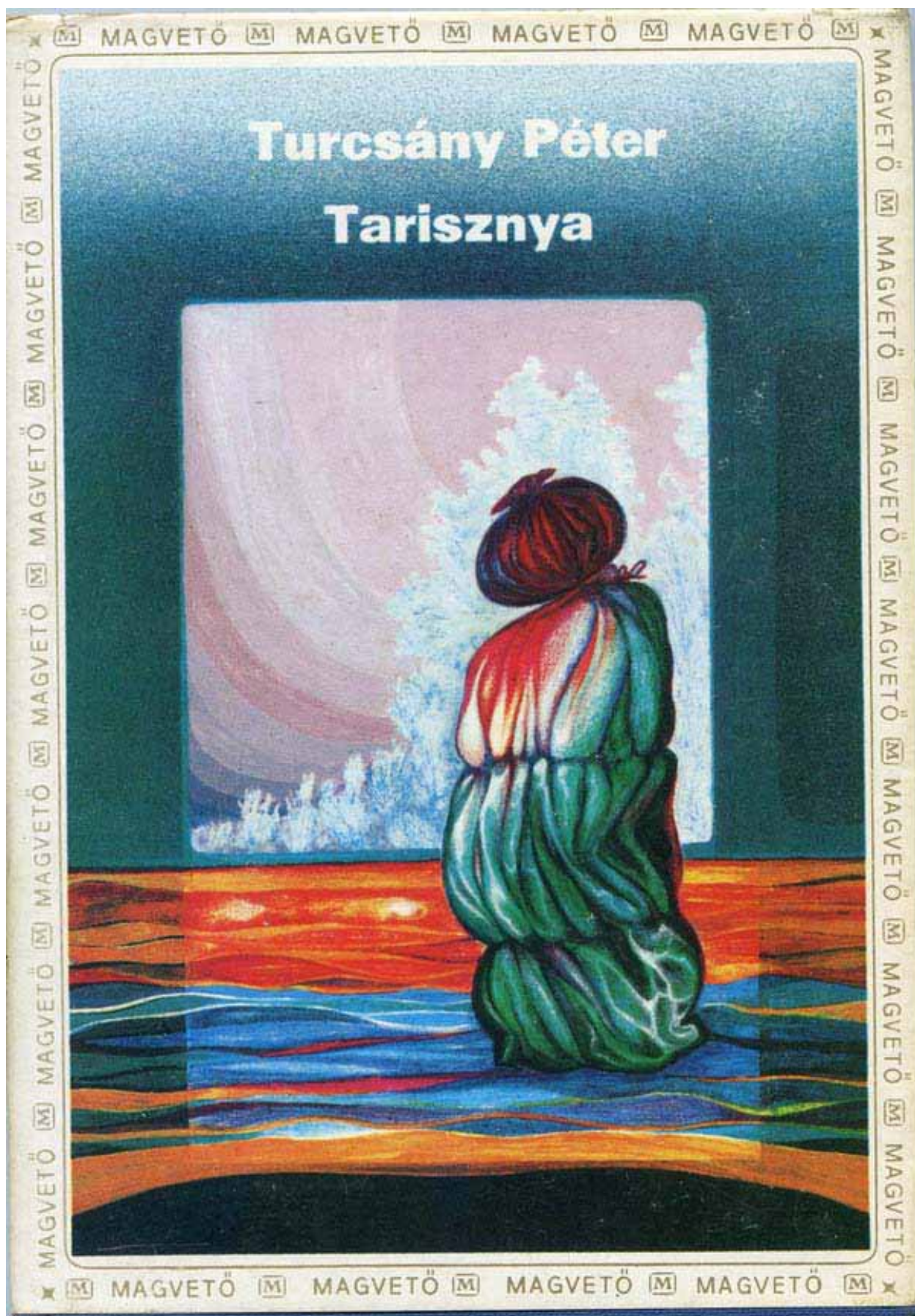
A kötet anyaga mindenképp fel-felcsillantja a költő tehetségét. Az izgalmas kísérletek még akkor is érdekesek, ha azok többszöri „*rögeszmés tévedésekkel*” párosulnak. Mindenekelőtt Turcsány ösztön- és érzelemvilága érdemel figyelmet. A költői kifejezés lehetőségeinek kutatása nemegyszer hoz meglepő eredményeket.

Megéri odafigyelni találó képeire — „*Méhecske-illatú akácok habját/ leborotválta már a nyár; / kisdéd bodzák tenyerével / könnyörögsz még a Nap felé*”, vagy: „*Kék lámpák a búzavirágok / hányatló domboldal peremén*” — sikerültebb szójátékaira — „*És itt maradok. Puskinnak, / Kínnak, / mikor kor és kín-társakat / puskatussal kínzanak*” — vagy egyik *Aforizma*-jának alábbi soraira: „*Szomj: / szülj! / szólj! / „Szomj: /szülj!/ szólj!/szállj!*”

S bár igazi nagy verset — talán éppen azért, mert kísérletekről van szó — nehéz felfedezni a kötetben, megdöbbentő sorok, elgondolkodtató helyzetjelentések, életérzések akadnak bőven. „*Új s új lakomán fal kegyenc, herélt. / Nem bukott — most süpped egy nemzedék*” — olvashatjuk pl. a *Lakomá*-ban. A *Buja imák* ciklusban pedig ilyen sorokat találunk: „*Felnöttem és a felnőtt kor / némaságba beburkol. / Szobám van, ágyam, meghúzódtam. / Szeretöm van, kinyújtóztam. / Házam, az nincs, csak ország van.*”

Úgy gondolom, érdemes belenézni a nagy útra készülő költő tarisznyájába!

(Haladás, 1984/24. 2. p.)

Turcsány Péter kötete

Tavaszi tarisznya **(Kányádi Sándor gyermekversei)**

Kányádi Sándor neve talán fiatalabb olvasóink körében sem ismeretlen. A kiváló erdélyi költő, a kolozsvári *Napsugár* szerkesztője sok-sok gyönyörű verssel örvendeztette meg gyermekeinket. Csak örömmel nyugtázzhatjuk, hogy alkotásaival egyre gyakrabban találkozhatunk hazai magyar lapjaink hasábjain is.

Újabb gyermekvers-kötetét, a *Tavaszi tarisznyát* a Móra Könyvkiadó jelentette meg 1982-ben. Gyűjteményét gyerekeknek, szülőknek és pedagógusoknak egyaránt melegen ajánlhatjuk. A válogatás mindnyájunk számára gazdag művészi-esztétikai élményt, igazi versörömet jelenthet.

Kányádi legtöbb verse a *gyermekkori folklóremlékek* világából táplálkozik. A költő múltat idéz; a természet örömeiről, tiszta szépségéről — a madarokról, a virágokról dalol, s mindazt megénekli, amivel az embernek élvezetet, gyönyörűséget szerezhet. A versíró tudatosan kerüli a felnőttes didakticizmust, az olcsó és mesterkéltségek fogásokat. Munkái mégis nagyszerű alkotások, olyan művészi megnyilvánulások, melyek a tartalom és a forma egységét, tiszta harmóniáját példázzák.

Kányádi a gyermeki lélek jó ismerője, anyanyelvünk értő mestere. Bizonyításképp idézhetnénk bőven a kötetből. *Birka-irka* című versikéje pl. szójátékaival ragadja magával az olvasót. A *Kallózó*-ban az alliterációkat alkalmazza, a hanghatásokat kezeli mesterien a költő. Több versében a gazdag képesség, az alkotó dús fantáziája köti le figyelmünket. Jól sikerültek a „*hessegető- és kérdezőgetők*” melyekben a gyermeki képzeletvilág a „*hajnal pirosából*” pántlikát, a „*kék ég bársonyából*” ruhát, a „*havasok havából*” köténykét varázsol.

Régi *szokások, mesterségek* elevenednek meg a kötet lapjain, miközben újra értelmet kapnak az olyan szavak, mint a *pántlika*, a *zabla*, a *kötőfék*, a *kaptafa*, a *ragacs*, a *csiriz* stb.

Kányádi számos verse a honismeret nyitott könyve, a múlt tiszta tükré. A költő észrevétlenül okít és nevel. A *Nyergestető*-ben gyermekkori regélőjére, *Gaal Mózesra* emlékezik. S az emberrel egyszerre jelenik meg a táj is, melyből szintén sokat kiolvastat a költő. A vers a szülőföld, a haza s az ősök iránt érzett szeretetet sugallja. A hazai tájon, *Csikorszá*iban Kányádi nemcsak a hatalmas erdőket látatja velünk, de azt is elmondja, hogy „*ott eresztik legmélyebbre gyökerüket a vén törzsek*”, melyek „*nem mozdulnak a viharban, inkább szálíg kettétörnek*”. Az ilyen gondolatok, illetve azok költői megfogalmazásai is erőt adhatnak tán az erdélyi népnek s valamennyiünknek a megmaradáshoz.

A gyermekverseket jól kiegészítik, a kötetet hangulatosabbá teszik *Orosz János* „*mesébe illően szép illusztrációi*”.

(Hét, 28/3. 1983.I.14. 8.p.)

C s i g a h á t o n **(Gyurcsó István gyermekversei)**

Talán már elmondhatjuk, hogy a hazai magyar gyermekirodalom lassan-lassan nemzetiségi irodalmunk szerves részévé válik. Persze, elfogadható esztétikai értékek eddig elsősorban itt is csak a líra területén születtek. Gál Sándor, Tóth Elemér, Simkó Tibor gyermekversköteteit ma már megnyugvással tehetjük le legfiatalabb olvasóink asztalára.

Az utóbbi időben Gyurcsó István, az ismert szlovákiai magyar költő is szépen gazdagította gyermekirodalmunkat. *Csigaháton* című verseskötetét 1977-ben jelentette meg a Madách Könyvkiadó.

Gyurcsó versei elsősorban a legkisebb olvasókhöz szólnak. Költeményei üdék, frissek; hangulatuk kellemes; témájukkal a mindennapok valóságához kapcsolódnak. A költő kifejezőeszközei hitelesek és hatásosak.

Az ügyes hangulatkeltésről, a hatásos megjelenítésről tanúskodnak például az évszakokról szóló versikék.

Ember és természet, rím és ritmus egyszerre jelenik meg a költemények legtöbbszörében. Jól sikerültek a megjelenítés eszközei a Varjúnótában, a Libatáncban, a Siratóban, a Gomolygóban vagy akár a Kívánság című versben.

A Varjúnóta kifejezőerejét az alliteráció teszi hatásosabbá:

„Fázik a varjú: fekete,
fehér a felhő felette”

A rövid Sirató meg a Libatánc értékét a szójátékok növelik. Íme, néhány sor az utóbbiból:

„Falú végén eszterlánc,
libatéren libatánc.
Tojó topog, áll a bál,
tarka gúnár muzsikál.”

Gyurcsó legtöbb versének sajátos atmoszférája tehát a nyelvi leleményességből adódik. A Kívánság című kurta versikét érdemes teljes egészében idézni:

„Kikirics, kikirics,
nekem őszre ne viríts!
Ha viríatsz, úgy viríts,
tavasz legyen, kikirics.”

Szólnunk kell a költő megkapó játékosságáról, humoráról is. A pöfeteg hólyagban például egyszerre jelenik meg a könnyed humor meg a groteszk megdöbbenés. A vers egyszerű képi megjelenítő eszközei mögött ugyanis észrevesszük a naivitásra épülő többletet, az áttételes mondanivalót. A játékos gyermekversecskét így aztán még a felnőtteknek sem árt megszívelniük.

Bár a költő a mindennapi életből meríti verseinek témáját, itt-ott — például a Mesében — felbukkannak a népköltészeti elemek is. Néhány költeményében pedig szép költői képpel, újszerű szóösszetétellel találkozunk. Gyurcsó az oktató-nevelő szándékot sem viszi túlzásba verseiben. Ott viszont, ahol ezt nem tudja ügyesen elkerülni, s a mondanivaló direkt eszközeit erőlteti, esztétikai viszonylatban gyöngébb, laposabb a vers. A versek értékét itt-ott a fölösleges szószátyárkodás, a mindenképp sokat-mondani-akarás is lerontja. Erre példa a Tavacska születik című vers — amelyben olyan szép képet is találunk, mint „a patak és a folyó karikába kerekedése”.

Gyurcsó gyermekverseinek hangulatába jól beilleszkednek Varga Lajos kifejező illusztrációi, melyek csak teljesebbé, színesebbé teszik a kötetet.

(Hét, 1978. 16. sz. 14. p.)

Múltunk krónikás írója (Annus Antal új könyvéről)

A német Jákob Grimm, vagy ahogyan tájainkon emlegették nevét, Grimm Jakab vezérelve és állítása szerint „Aki a múltról nem akar tudni, arról a jövő sem akar majd tudomást venni”. Annus Antal új könyvét, a Vecey László című kisregényt olvasgatva, s a kedves kis kötet felett meditálva jutott eszembe az iménti idézet. S nyomban megnyugtathatjuk magunkat s Annus Antalt is, hisz ő sokat tud a múltról, és valószínű, hogy a jövő is tudomást vesz majd róla és művéről. Legalábbis itt, az Ipoly mentén minden bizonnyal így lesz ez.

A puha kötésű, szépen illusztrált könyvet gyorsan elolvastam magam is, s mondhatom, kellemesen meglepődtem. Örömem több oknál fogva is határtalan, hisz a szülőtáj újabb tehetséges fiát ismerhettem meg, akit talán már előbb is fel kellett volna fedeznem. Örülök azért is, mert ez az ember bölcsőhelyem tájékaról indult - innen indítja hőseit is.

Néprajzkutatóként és helytörténeti íróként örömem csak fokozódik, hisz regény született mindabból, amiről eddig is tudtam, amit jómagam is ismerek. Éppen ezért nehéz eldöntenem, milyen szempontból közelítsek a műhöz. Az önzetlen szeretet és határtalan öröm, az erős lokálpatriotizmus különben sem engedné, hogy elfogultság

nélkül szóljak e könyvről, esetleges gyöngéit, hibáit soroljam elő. De talán rosszakaróként sem tudnék az utóbbiból sokat említeni.

Ádám Tamás írja a szerző második kötetének Előszavában, hogy „Annus Antal nem hivatásos tollforgató, ezért olykor margón túlrá szalad a toll hegye. Nem baj. A profiknak mondott írók viszont az életben nem dolgozhatnak ilyen gyönyörűséges nyersanyagból. Ezt a könyvet senki más nem tudta volna megírni, csak és kizárólag Annus Antal”. A Vecey László című mű szerzője most a szépirodalom stílus eszközeit is jól kezeli. Története kerek és mértéktartó, cselekménye lebilincselő, stílusa gördülékeny. Élvezettel olvastam a könyvet, az Ipolyon átívelő, magával ragadó cselekményeket. Figyelemmel követtem a hősök sorsát és példamutatását, miközben szorgalmasan aláhuzigáltam a néprajzos számára is értékes részeket.

Annus Antal folklórjelenségeket adaptált amolyan történelmi regénnyé. A vidékünkön jól ismert mondákat írta újjá szépirodalmi igénnyel, s egészítette ki írói fantáziájával. Koncz Ambrus palásti bíró karóba húzásáról, a szécsénkei csodakútról, Födémes pusztulásáról, a kotyinkai templom lerombolásáról hallottunk eddig is mondákat; feldolgozta és közölte azokat Manga János is, magam is említést tettem róluk a Honti barangolásokban.

A palásti, a szalkai csatának, no meg a drégelyi ütközetnek ismerjük irodalmi feldolgozásait: balladáit, históriás énekeit is. A szülőföld múltja iránt érdeklődök, de a távolabbi tájak hazát szerető polgárai is hallottak természetesen Szondi Györgyről, Balassa Menyhártról, Thury Györgyről vagy a bussai őrtornyot védő hős Tercsy Mihályról. Rajtuk kívül még sok-sok bátor ember akadt az Ipoly mentén, akik kisebb helyeken tán, de példásan védték közösségüket, példát mutattak emberségből. Ilyen volt a már említett Koncz Ambrus palásti bíró, aki a karóba húzást is vállalta, csakhogy megmentse faluját a megtizedeléstől. Ilyen volt Födémes bírása, aki így bátorította védőszentjüket a törökvesz korszakában: „Ne félj addig Szent Mihály, míg Födémes talpon áll!” De említhetnék a fülénél fogva Drégelyvár kapujához szegezett tesmagi bírót, s még sok-sok életét áldozó névtelen hőst.

Annus Antal a múlt homályából, a XVI. század közepétől vezet elénk újabb hősokeket. Födémesi és vecei névteleneket és nevükön említett embereket: férfiakat, nőket és gyerekeket. Olyanokat, akik fél évezred távolából is tudnak üzenni nekünk. Küzdelmüket, sorsukat s a regény cselekményét Vecey László vitéz úr, Thury György törökverő hős rokona fogja össze. Amit e regény sugall, s ami annak legnagyobb tanulsága: mindig van föltámadás és újjászületés. De hogy ez így lehessen, hitre, kitartásra és összefogásra, egyszóval emberségre van szükség. A történelem során olykor ezt is példázták a kisközösségek, a szomszédos falvak, a különböző náción és felekezetek, Ipolyon innen és túl. S a szülőföld népe olykor bár távolodott a bölcsőhelytől, de el nem hagyta azt sosem. A vészek hányták az embert, szétverték egy-egy települést, de örökre nem tudták elpusztítani. Legalábbis azokat nem, melyekről a regényben szó esik: Födémest, Vecét, Drégelyt, Palástot. A kevésbé szenvedők, Kelenye, Szécsénke, Balog, Nyék és Nagyfalú lakói mindig segítettek a bajbajutóknak. Hol kétkezi munkájukkal vagy imájukkal, hol pedig fuvarral, kővel, náddal, borral vagy épp élelemmel.

De nemcsak a történelmi tények, a szépirodalmi alkotások, a monda- és meseelemek kelnek életre Annus Antal regényében - mint például az erdélyi Tamásinál vagy a mi Mikszáthunknál -, hanem a népi életmód, a régi szokások, hiedelmek is megelevenednek a könyv lapjain.

Annus Antal jelentéktelennek tűnő hősei mind tudnak valamit. Egyikük gyógyít, másikuk fűr-farag vagy épp házat épít. Az évezredek át felhalmozódott népi tudás megtestesítői ők. A profán és szent ismeretekéi, a praktikus cselekedetekéi vagy épp a babonás eljárásokéi. Egy Kollár nevű födémesi adatközlőnél például még jómagam is gyűjtöttem, s hallottam arról a szintén Kollárnak nevezett bognármesterről, aki „rezájkját vágta a forgószelebe”, s az abban rejtekező boszorkány el is vitte azt az Alföldre. Bakóékkal jómagam is rokonságban állok, s íme Annus Antal könyvében épp egy Bakó Julis nevű boszorkányról olvasok, aki összetört cserebogárszámogat kever rontás ellen a teába, s aki ugyancsak rontás ellen körbefüstöli a házat stb. De olvashatok a múlt nyitott könyvében az egyszerre gonosz és jóságos kígyóról, a tüneményes lidércről, a halottkultuszról, a torról, a csodatevő forrásokról stb.

Hitelesek a regény tárgyi relikviái is: a lépes mézet tároló sirány, a fára akasztott szobrocskák, a szüzességet jelképező rozmaring, a karám, az ital fogyasztására szolgáló tömlő, meszely vagy römpöly, a nyúlörből készült harisnya, a brekocsba font haj stb.

Szinte magam előtt látom az újjáépült Födémes házait szentelő papot, a halottat sirató asszonyokat, az építkezéshez bort szállító nyékieket, a nádat fuvarozó balogiakat stb. Elöttem van a falum határát is szegélyező

Polya-hegy; a Térke, ahol gyerekkoromban még én is szedtem hóvirágot, a Kotyinka-völgy, mely templomromjainál és kápolnájánál én is elmondtam néhány Miatyánkot. De ismerem a Raj-pusztát, Szent Kozma és Damján templomát Szécsénkén, a finom bort termő nyéki Őrhegyet, Balog és Nagyfalú Ipoly parti rétjeit. S nem tudok betelni sem gyermekkori emlékeimmel, sem pedig évezredek történelmünk gazdag múltjával. Hogy is lehetne hát elfogultság nélkül írni e szívemhez oly közeli tájról, a közvetlen őseimről szóló regényről. Szóvá tehetnék most egy-két apró botlást, pontatlanságot vagy tévedést; hasogathatnám a szörszálat, s kereshetném a káka tövén a csomót, de nem teszem, mert nem tehetem. Mert tiszteletlenség lenne részemről egy lelkes, őszinte és jó szándékú emberrel szemben, aki ráadásul tehetséges is. Tiszteletlenség lenne ez Vecey Lászlóval szemben, aki életét áldozta falujáért, aki kardjával örködött e kis Ipoly-táji haza felett. Aki úgy szeretett mindenkit, aki úgy szerette szülőföldjét, hogy - mint Annus Antal írja -, „Hirtelen nem tudta, melyik szebb, a hegyek között felépült új Födemes vagy a rétekkal, vízzel és náddal körülhatárolt kisfalú az Ipoly mellett”. Számomra is olyan kedves a róla, róluk szóló könyv, mint az évtizedeken át megismert folklórkincsünk, a Manga János feldolgozta helyi- és történeti mondáink, Tinódi honti vonatkozású históriás énekei, Czuczor, Kölcsey vagy Arany Szondit megéneklő művei. A rangsorolás itt kevésbé fontos, s ezzel talán most kritikus-barátaim is egyetértenek.

(Elhazott 2003. szeptember 12-én Balassagyarmaton, a Madách Imre Városi Könyvtárban rendezett könyvbemutatón. Megjelent a Balassagyarmati Honismereti Híradó 2003/1-2. számában. 101-102. p.)

Ipolypásztó 1848-49-es emlékei (Zalabai Zsigmond utolsó kiskönyvéről)

Ha valaki szerette szülőfaluját, büszke volt felnevelő bölcsőhelyére és ragaszkodott ahhoz, akkor az Zalabai Zsigmondról mindenképp elmondható. Ragaszkodása abban is megnyilvánult, hogy mindent tudni akart múltjáról, de foglalkoztatta és izgatta őt jelene is. Így születhettek aztán az olyan Ipolypásztóról szóló könyvek is, mint a Hazahív a harangszó vagy a Mindenekről számot adok.

Az utóbb említett könyvben a szerző részletesen foglalkozik Hont, illetve Ipolypásztó 1848/49-es eseményeivel is. Büszkeséggel említi például, hogy a kis Ipoly menti falu előfizetett Pongrácz Lajos, a Kossuth-barát megyei tisztviselő Honti Krónikájára, a rövid életű forradalmi lapra. Hogy körülbelül tíz-tizenöt lehetett azoknak az ipolypásztóiaknak a száma, akik nemzetőrként szolgálták a hazát. És volt a falunak hősi halottja, bebörtönzött hazafija is.

Zalabai 2003-ban, a komáromi KT Kiadó Honismereti Kiskönyvtár sorozatában megjelentette tizenhatoldalas kis füzetecskéjét, amely tulajdonképpen a Mindenekről számot adok velős, szabadságharcos eseményeket összefoglaló kivonata. Az Amiről egy sírkő mesél c. fejezetben részletesebben foglalkozik Pásztó rebellis lelkészeivel, a volt nemzetőr kapitánnyal, Kovács Sebestény Józseffel, a halálra ítélt hazafival. A bátor lelkészt csak öccse, Kovács Sebestény Endre, a híres orvos közbenjárása mentette meg a kivégzéstől. Endre mentette meg ugyanis sikeres műtétével az önkényuralom vaskezű emberét, Haynaut, akitől ezért nem fogadott el jutalmat, hanem testvérének esdekelt ki kegyelmet.

A szabadságharc bátor alakja az ipolypásztói temetőben nyugszik. Nyughelyéről így ír Zalabai: „Az ipolypásztói temetőben, közel a műúthoz, melyen a ma emberei járnak, hatalmas fa szétterülő koronája alatt, kovácsoltvas kerítés négyzetében áll egy szerény, szürke sírkő. Mi több, e kerítésen: a rozsdá nyoma vagy a feledés pora? Illene róla letörölni egyiket is, másikat is. Rendbe tenni a sír környékét. Kerül-e a szürke sírkőre, falumbeliek, koszorú, virág:

Néhány szál csupán,
fehér, mint seben a kötés,
Vörös, mint múltunkon a vér?”

Zalabai számonkér valamit, mert aggódik, Zalabai segíteni akar, mert számára semmi sem közömbös. Ezt tette élete utolsó órájáig, ezért született e kis kiadvány is. Az eladásából származó bevételt a református templom javítására szánta. Mint ahogy szorgalmazta annak idején a forradalom 100. évfordulójára készült kopjafa felállítását,

a kitelepítettek emlékére készült tábla felavatását, a magyar kisiskola beindítását és még sok minden más szülőfalujában. Füzetecskéjéből nekem két példányt is küldött Zsiga. Az elsőt 2003 május 5-én dedikálta az alábbi szöveggel: „Barátsággal Csáky Károlynak, hogy írjon róla a Honti Lapokban.” A másodikat november 5-én küldte eme beírással: „Csáky Károlynak, a „hontológus-nak” egy sokfélével foglalkozó „-lógus”. Zsiga azóta elment, magára hagyta Pásztót. Mostani jegyzetem lényegében adósságtörlesztés is, mert a mai napig nem írtam róla a Honti Lapokban. Most a Gömörországban hívom fel rá a figyelmet, akárcsak arra, hogy a kiskönyv a pásztói önkormányzatnál beszerezhető. Zsiga immár az égből figyeli, miként alakul Pásztó sorsa, s lesznek-e őrzői ott továbbra is a múltnak.

(Gömörország, 2004 tavasz. V. évf. 1. szám. 70. o.)

Honismereti Kiskönyvtár 135. szám
 Kiadja a Komáromi (Komárno) KT Kiadó Kft., az Ipolypásztói Önkormányzat megbízásából 2003
 Felelős kiadó: Dr. Szénássy Árpád
 Munkatárs: Reško Alexander
 Fényképek: Szénássy Árpád
 Nyomdai előkészítés, nyomás: DOLIS Kft., Bratislava
 ISBN 80-8056-322-5 Minden jog fenntartva!

Malá vlastivedná knižnica 135. číslo
 Vydávajú Komárňanské tlačiarne a vydavateľstvo s.r.o., z poverenia samosprávy v Pastovciach 2003
 Zodpovedný vydavateľ: Dr. Ing. Árpád Szénássy
 Spolupráca: Ing. Alexander Reško
 Foto: Á. Szénássy
 Priprava a tlač: DOLIS, s.r.o., Bratislava
 ISBN 80-8056-322-5 Všetky práva vytradené!

Barátsággal Csáky Károlynak, hogy írjon róla a Honti Lapokban
Zsiga

Všetky práva vytradené! © COPYRIGHT KT SRG [2003. május példány] Regisztrovaná obchodná známka

A SOROZAT KIADVÁNYAI MEGRENDELHETŐK, MEGVÁSÁROLHATÓK:
 • Komárom (Komárno) KT Kiadó Kft., 945 01 Komárno
 Mesterkási s. 9, Tel.: +421 819/7700-989
 • Kis Magister Könyvesbolt, 1053, Budapest, Magyar u. 40
 tel.: 1/327-7796, 328-7797, hétfő - péntek: 10-19 ó, szombat 10-13 ó

2003. V. 15. 16

Az I. és II. világháborúban elesettek emlékműve

Az ipolypásztói kiskönyv lapjai a szerző utolsó dedikációjával

Rozmaringkoszorú (Egy népköltészeti gyűjteményről)

Kósa László, a neves magyarországi néprajzkutató nem mindennapi ajándékkal lepte meg hazai olvasóközönségünket. Felbecsülhetetlen értéket adott kezünkbe, amely mindnyájunk számára gazdag erőforrás lehet. A Rozmaringkoszorú című gyűjtemény népünk szellemi örökségét foglalja össze: húségre s a hagyományok iránti tiszteletre neveli az utódokat. Önismeretre okít, s egyben megmaradásunkat, emberi magatartásunkat erősíti.

A szlovákiai magyar tájakon gyűjtött népköltészeti alkotásokból összeállított kötet eddigi legértékesebb

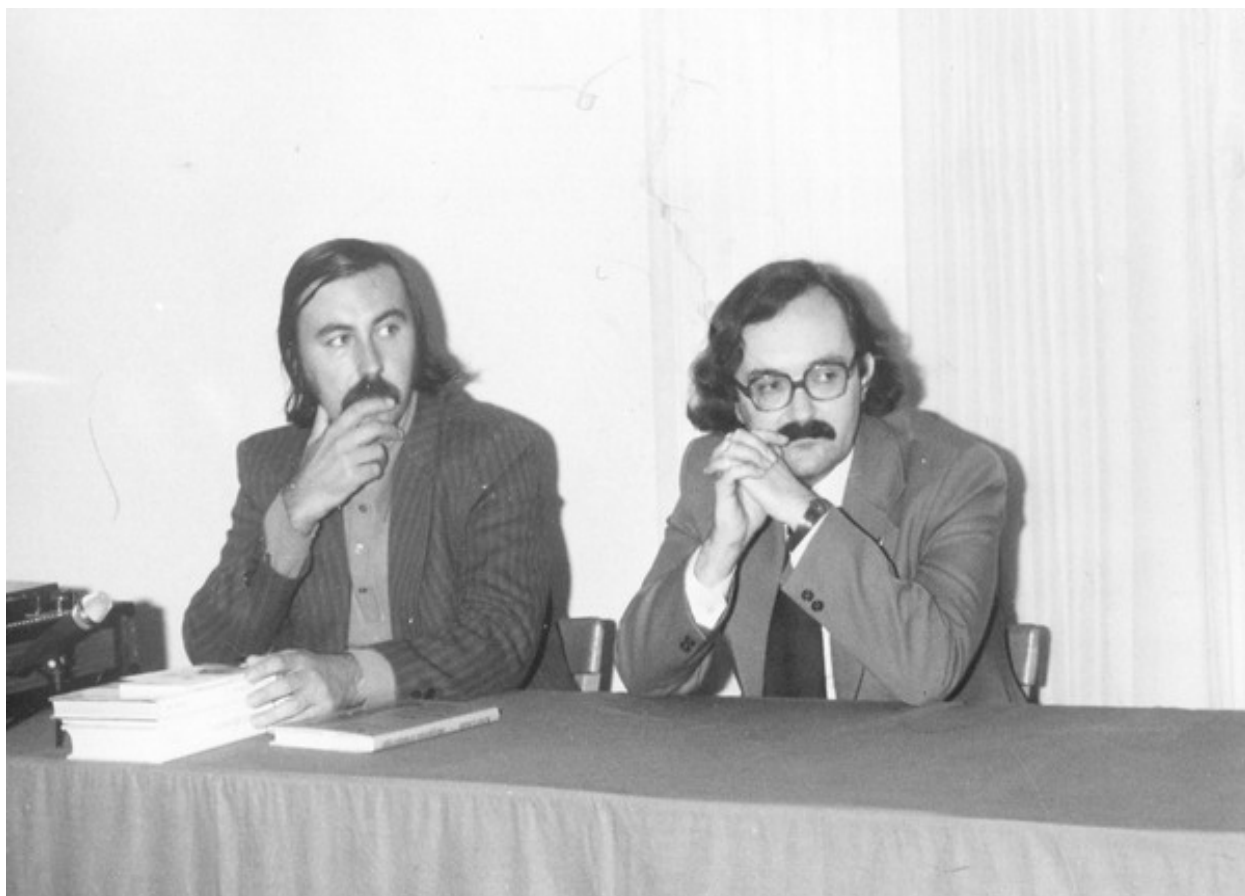
néprajzi kiadványaink közé tartozik. Az évtizedek óta nélkülözött könyv legszebb népdalainkat, meséinket, mondáinkat, lakodalmi rigmusainkat, kiszámolóinkat, találós kérdéseinket és népi mondókáinkat tartalmazza. Az ízléses formában megjelentetett kiadványt Varga Lajos grafikusművésztünk illusztrációi teszik még értékesebbé.

A könyvet nagy haszonnal forgathatja a gyermek, a szülő, a pedagógus, a népművelő s a néprajzkutatás szakembere is. A többszáz népköltészeti alkotás mindnyájunk számára rejteget valamit: szórakoztat, élményi nyújt, munkára serkent, kedvre derít és önismeretre okít. A gyermekek eme gyűjtemény alapján még jobban megismerhetik a letűnt korok világát, a múlt hangulatát, elődeik gondolkodásmódját stb.

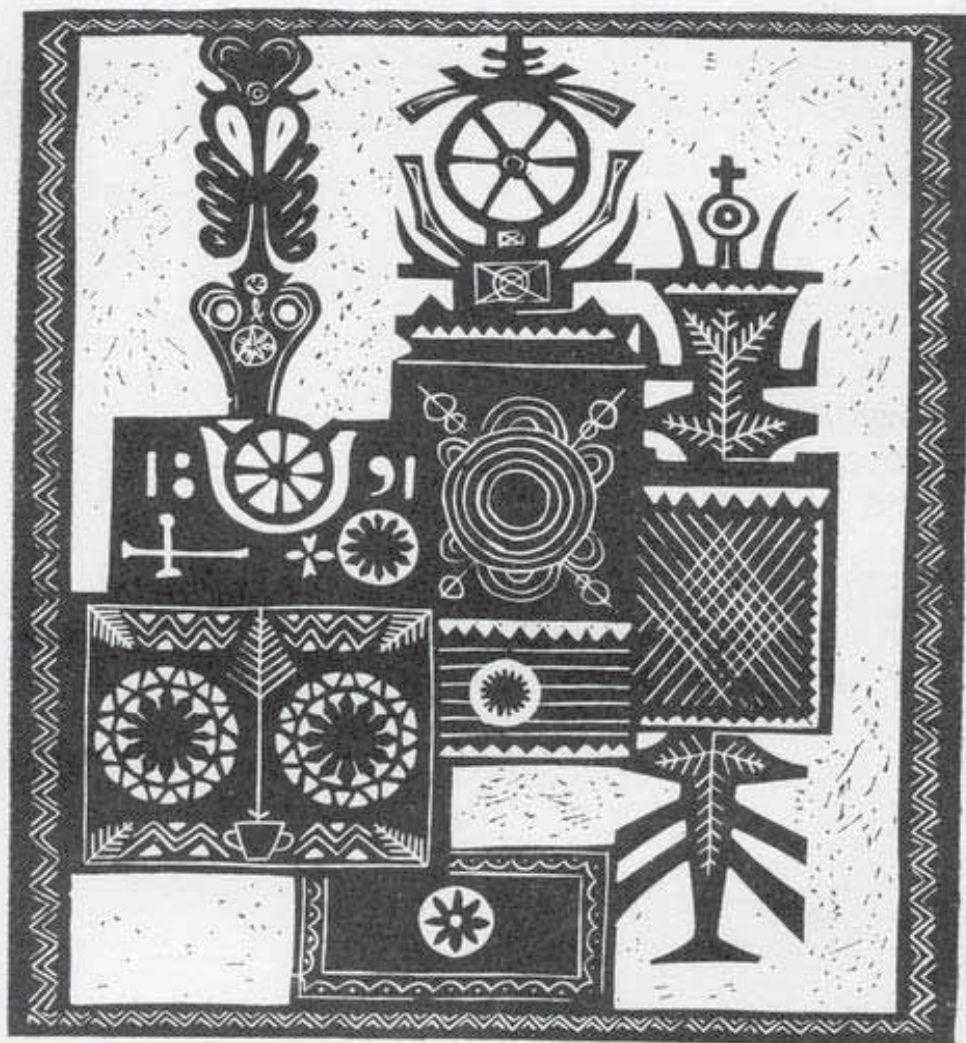
A népköltészeti gyűjtés számunkra külön örömet is jelent, mivel az Ipoly mentéről gazdag anyagot találunk a kötetben. Különösen az Ipolybalogon gyűjtött dalokból, népköltészeti alkotásokból került sok a Rozmaringkoszorúba. Ám jópár varbói, lukanényei, kelenyei, ipolyinéki, kövári, nagycsalomijai szöveget is felfedezhetünk a gyűjteményben.

Kósa László könyve több mint egyszerű gyűjtemény. A kötet értékét a már említetteken, a szómagyarázatokon és a szlovák-magyar helynévjegyzéken kívül emeli a gazdag jegyzetanyag, illetve a körültekintő bevezető tanulmány is. A néprajzi tájakról és csoportokról készített tanulmányt mindnyájunknak érdemes elolvasni. Tanulságos a szerző Néprajzi gyűjtők nyomában c. ismertetése is. Ebből megtudhatjuk többek közt, hogy vidékünkön olyan neves gyűjtők is jártak, mint Bartók Béla, Manga János, Lajtha László és Schoen Arnold. Az utóbbi ipolybalog népköltészeti gyűjtéséből önálló kötetet is kiadott. Kodály Zoltán viszont 1910-ben gyűjtött Csábon és Lukanényén. Az említett fejezetben olvashatunk még azokról a neves néprajztudósokról is, akik vidékünkéről származtak, pl. a palócok első kutatójáról, a csábi születésű Szeder FABIÁNról, mitológiánk kiváló kutatójáról, Ipolyi Arnoldról, aki Ipolykeszről indult stb.

(Haladás, 1980/1. 2. p.)

Kósa Lászlóval Ipolyságon, a könyv bemutatóján

Rozmaringkoszorú

Szlovákiai magyar tájak népköltészet

Madách

A belső címlap

Korong Matyi álma (Kiss Benedek mesekönyvéről)

Kiss Benedek mesekönyve a művészetek egymást (is) termékenyítő hatásának, találkozási pontjainak gyönyörű példája. Valójában művészet ihlette alkotás — amint az alcím is jelzi: „Álom Kovács Margit kerámiaira”. Az író a keramikus „meseihletésű alkotásai” ösztönözték továbbgondolkodásra; a csodálatos figurák mozgatták meg a másik alkotó fantáziáját, sugallták a mesék sztoriját. A könyvet Mészáros Andrásnak a Kovács Margit kerámiáiról készült fotói díszítik. S itt nem csupán egyszerű illusztrálásról, tarkításról van szó. A harminchét mestermunka tulajdonképpen Kiss Benedek meséjének egy-egy szereplője, így csodálatos figurák, izgalmas kalandok szórakoztatják, gyönyörködtetik az olvasót. A főhős, a kis Korong Matyi, a kiváló fazekasmester fia, aki apja gölöncsérműhelyében serénykedik, csodákat álmodik. Mesterével együtt megálmodja többek közt azokat, akikkel Kiss Benedek történeteiben találkozhatunk.

Korong Matyi — akárcsak a többi mesehős — nagy kalandokat él át. A bátor legény szembeszáll a „Világrontó Banyával”, napból vett lándzsájával legyőzi a „hetvenhét alakot öltő sárkányt”, aki elrabolta az „Eget Verő Fájdalom” hét csodaszép lányát. S mert ő is a szépért, a jóért küzd, eléri célját. Igaz, csodás lények segítik őt, mint a „tulipánfarkú oroszlán”. A mese írója nagyszerűen keretbe foglalta az életrekellett figurák tetteit. Közben hű maradt a meséket ihlető figurákhoz, illetve mesterükhöz: felfedeztetni olvasóival azt, amit az ősi mesterség világhírű művésze már egyszer megálmodott: agyaggal, tűzzel és festékkel kifejezett. Egyszóval Kiss Benedek mesélés közben megtanít bennünket a művekhez való közeledésre.

Könyvünk, melyet a Móra Kiadó 55000 példányban megjelentetett, jól érzékelteti Kovács Margit világának hangulatát. Azt a világot, melyben egyaránt megférnek a tündéri s a mítoszi alakok, a dolgos parasztok, a siratóasszonyok és a balladák drámaiságát idéző hősök.

Kis Benedek gördülékény, finom stílusú meséje jól szórakoztat; könyve közelünkbe hozza egy másik művész alkotásait, s észrevétlenül bevezet ősi mesterségünk titkaiba.

(Haladás, 1983/5. 2. p.)

László Gyula 50 rajza

László Gyula régészprofesszor, a nemzetközi archeológia kiemelkedő alakja a Móra Ferenc Könyvkiadó jóvoltából hasznos és értékes ajándékkal lephette meg legfiatalabb olvasóit. 50 rajz a honfoglalókról című képeskönyve nagyszerű vállalkozás, a maga nemében párját ritkító alkotás. A szerző egy évezreddel ezelőtti világba vezeti vissza gyermekeinket; a 896-os honfoglalás népét, Árpád magyarjait hozza közelebb az utódokhoz.

Az említett korszak szakavatott ismerője már 1944-ben közzétette nagy jelentőségű művét, A honfoglaló magyar nép életét. Most megjelent könyve az előbbi mondanivalóját, annak jobb megértését és megközelítését teszi lehetővé — elsősorban azok számára, kiknek különösen szükségük van az önismeretszerzésre, múltunk „hamis ábrándok” nélküli felfedezésére.

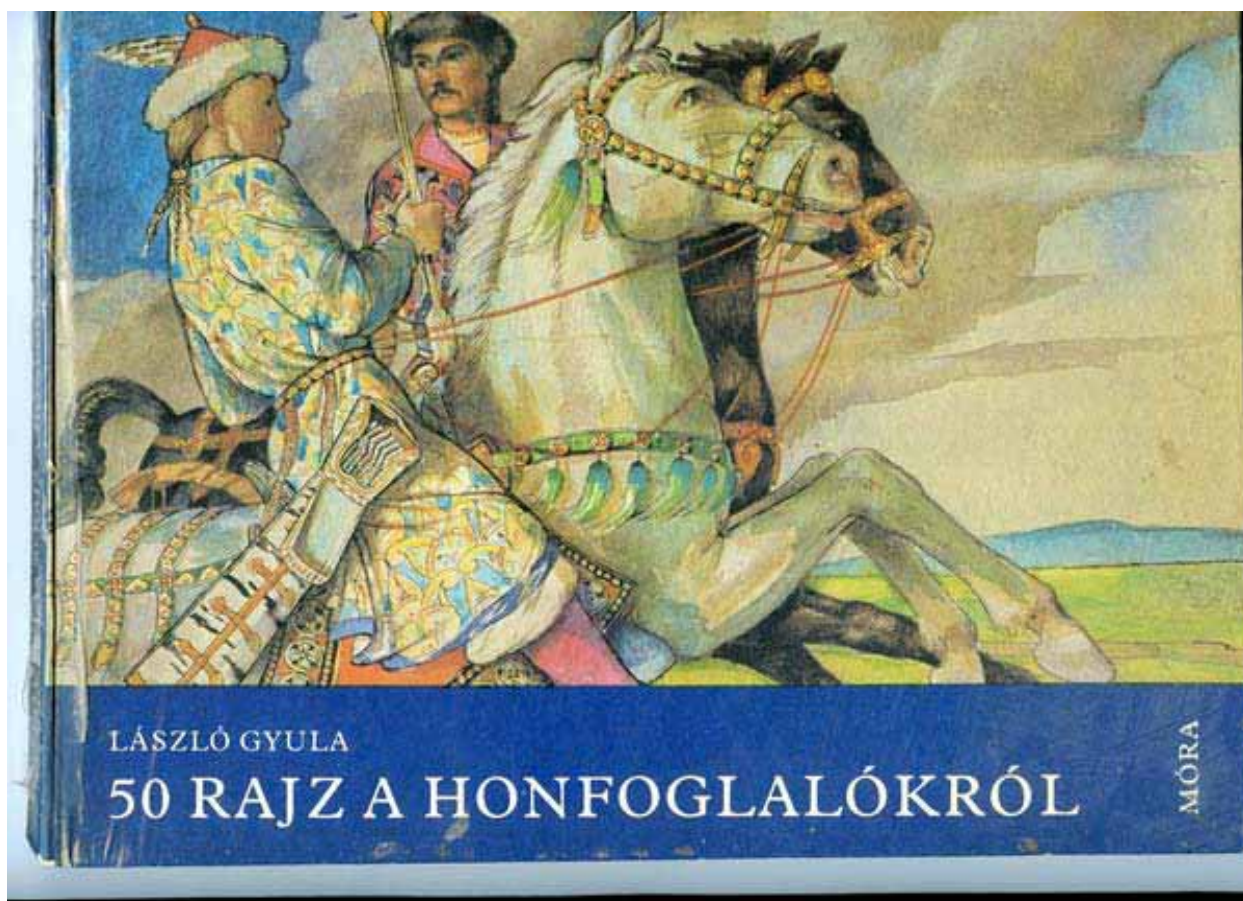
László Gyula régészeti tevékenységét eddig is nagyszerűen kiegészítette kiváló rajzkészsége. Az új könyvében található művészi rajzok még meggyőzőbbé teszik mondanivalóját, jobban eligazítják az olvasót abban a világban, melyről az írások vallanak. A tudós régész egyszerre mesél és oktat, tanít és nevel.

De mi mindennel ismerkedhet a fiatal olvasó László Gyula könyvét lapozgatva?

Többek közt a magyarok mondáival, honfoglalóink hitvilágképzetével; nagy vezéreinkkel és fejedelmeinkkel,

mint pl. Álmassal, Árpáddal, Botonddal, Lehellel és Gézával. És bepillantást nyer az ősök mindennapjaiba, képet kap az emberélet egy-egy eseményéhez fűződő szokásról. Olvashat az őshazában ismert földművelésről, a honfoglalók lakásairól: a jurtáról, a földkunyhóról és a föld fölé emelkedő első házakról is. Megismerkedhet továbbá a legrégebb mesterségekkel: fazekassággal, az ötvösmunkával, a nyíl- és az íjkészítéssel, a nyergesmester meg a kardcsiszár munkájával. Az írások és rajzok egymást kiegészítve vallanak a legrégebb korok már-már homályba vesző értékeiről.

(Haladás, 1983/9. 2. p.)

A régészeti könyv

Doroszló hiedelemvilága

(Kovács Endre hiedelmmonográfiájáról)

Nem mindennapi könyv jelent meg a múlt évben (1982-ben) az újvidéki Fórum Könyvkiadónál. Kovács Endre önkéntes néprajzkutató szülőfaluja hiedelemvilágának anyagát tette közzé. A gyűjtés színhelyéül választott bácskai Doroszló jó lelőhelynek bizonyult: a mintegy százötvenegy adatközlőtől gazdag és értékes anyag gyűlt össze.

Bár a magyar nép hiedelemvilága — amint azt Jung Károly újvidéki folklorista is megjegyzi a könyv utószavában — „tisztos elözményekre tekint vissza”, a róla kialakított képünk korántsem tökéletes. Nem csoda, hisz „az egész nyelv-terület még ma sincs lefedve olyan megbízható gyűjtésekkel és feltárásokkal, melyek után ne lenne helye a további várakozásnak, sőt az esetleges meglepetéseknek is”. Éppen ezért

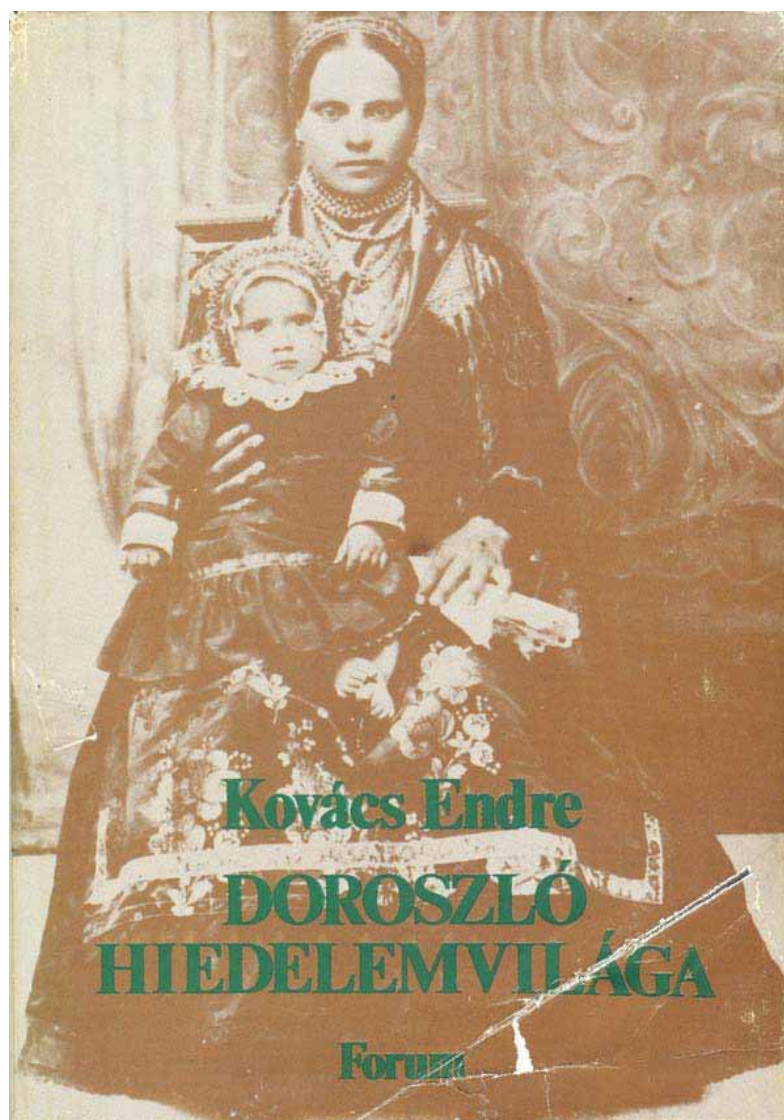
üdvözölhetjük nagy elismeréssel a doroszlói Kovács Endre munkáját, aki faluja sokszínű, helyel-közzel még ma is élő hagyományának állít emléket.

A kötet több szempontból is figyelemreméltó, a maga nemében is értékes vállalkozás. A kutató egyetlen falu hiedelmi anyagának gazdag metszetét nyújtja. A felgyűjtött anyag értékét és hitelét csak növeli az a tény, hogy a kutató részben maga is átélte a hiedelmek ama világát, melyek hűen tükrözik a falusi életközösség problémáit, ellentmondásait. „A hiedelmeknek mélyre nyúló gyökerei vannak” — írja bevezető jegyzetében a szerző. S ezt a mélyen gyökerező világképet az életmódosulások egyre inkább sorvasztják. Mindez méginkább szükségessé teszi az efféle munkák gyors elvégzését. Kovács Endre kötetének további erénye, hogy a munka elsősorban olyan összefoglalás, amely nem magyarországi, hanem egy nemzetiségi falu anyagát öleli fel.

Kötetében Kovács Endre részletesen tárgyalja a természeti világ hiedelemkörét, a növénytermesztés, az állattenyésztés s az egyéb mezőgazdasági munkafolyamatok szokásvilágát. De olvashatunk az egyes foglalkozások meg az emberélet eseményei köré csoportosuló babonákról, a természetfeletti lényekről, a velük kapcsolatos hiedelmekről is. Ugyancsak szó esik a rontás és a gyógyítás mágikus szokásairól, a megelőzés és a bajelhárítás praktikáiról, valamint a jóslások fajtáiról is.

Kovács Endre könyve az önismeret újabb értékes adaléka. A szerzővel együtt mi is reméljük, hogy „Az összehasonlító néprajztudomány nyilván haszonnal forgatja majd ezt a munkát, s ez ilyen úton tudatunk részévé válik.”

(Haladás, 1983/43. 2. p.)

„... lelke felfelé tör (Tragédia-akvarellek — nógrádi tájjal)

Madách Tragédiája nemcsak az írók és színházrendezők, hanem a más műfajokban alkotók egész sorát is továbbgondolkodásra készítette. A drámai költemény első értékes illusztrációja pl. már 1863-ban elkészült Than Mór keze nyomán. Azóta festők és grafikusok számtalan Tragédia-ihletésű munkájával találkozhatott a közönség. Művésznemzedékek széles tábora fáradozott azon, hogy Madách gondolatvilágát, a Tragédia eszmerendszerét sajátos kifejezőeszközökkel, a „látvány élményével tolmácsolja”.

Réti Zoltánt, a költő szűkebb hazájának szülöttét, a balassagyarmati festőt, az ország határain túl is jól ismert akvarellistát ugyancsak alkotásra készítette a nagy mű. Az elmúlt években készített Tragédia-akvarelljeinek reprezentatív albumát „...lelke felfelé tör” címmel a drámai költemény bemutatójának századik évfordulója alkalmából adták ki.

Az album előszavában Kerényi Ferenc irodalomtörténész, Madách-kutató a „vízfestmény és a gondolkodás” mesterének nevezi Rétit, aki egyben „figyelmes olvasó” és ecset-kezelő, „érzékeny ember és kolorista”. Szerinte a festő úgy talált megoldást a látszólagos ellentmondásra, hogy birtokában van a tudományos kutatások, értelmezések legújabb eredményeinek, de nem adja fel az akvarell kínálta hagyományos lehetőségeket sem.

Az albumban közölt huszonegy reprodukción elsősorban a kék, barna, zöld, sárga és fekete színek, illetve azok árnyalatai dominálnak. A tragédiabeli gondolatok látvány-szerű tolmácsolásánál a mester ősi emberi képzetársításokat alkalmaz; festményein a „határozott szimbolika” érvényesül.

A képeket szemlélve mondja Kerényi az alábbiakat:

„Az Úr barázdás-bölcs arca és az úrjelenetek bárha a palóc népmesékből származnának át Réti lapjaira.” De az édenkert gazdagsága is mintha „az érlelődő palócföldi nyaré” lenne. És „palóc portát” épít magának a paradicsomból száműzött Ádám – „zsúpfödeles házzal, kerítéssel”. A képekhez írt előszóban találóan jegyzi meg az irodalomtörténész, hogy Réti képeinek legfőbb érdeme, hogy „visszahelyezték a Tragédiát abba a közegbe, a nógrádi tájba, amelyben az 1859/60-ban Alsósztrégován megszületett”.

(Hét, 1983/28. 8.p.)

Nógrádverőce 1942, a háttérben az Ybl-féle támfal

Nógrádverőce, 1957

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Sok minden vagy

Neved szerint hátul állsz az évkönyvben.
Nemed szerint hadba állsz az idővel.
Egyszerre vagy erőteljes s törekeny,
egyszerre vonz bizonyosság és kétely,

egyszerre tör fel benned lelkesültség,
szelíd öröm, szomorúság, feszültség,
egyszerre látsz színes jövőt, rémálmot.
Te vagy, aki a teremtést formálod.

Te vagy, aki királynőként uralkodsz:
lelkem mélyén fennkölt világot alkotsz.
Főd koronás, tested aranypalástban,

szemed körül kihívó mosolygás van.
Ki rád tekint, elvarázsolt és részeg,
feldúlt s zavart. Lesajnálkozva nézed.

Sorstársad lettem

Szegény tehén! Most értem meg, mit érzel!
Veled együtt a vágóhídra visznek.
Én is sorban állok; épp közelíték
a helyhez, ahol véres események

játszódnak le. Leölnék. Pár nap múlva
ott kínálják darabjaim a pulton
a vásárlóközönségnek. Friss húsból
válogatnak; gusztálnak, száz szem bújja

kitett árcédulám, száz kéz forgatja
becsomagolt combomat, lapockámat,
hasam, hátam, veséim, tüdőm, májam.

Aki kinéz s elégedett az árral,
fizet értem és hazavisz szatyrában;
otthon megsüt, felfal, és száját nyalja.

Szemben az ágon

Szegény madár, hogy fázik odakint,
szemben az ágon. Felborzolva tollát
ül és vár. Gyors szárnyuhogásait
nem hallani. Szemem merev szobrot lát.

Meddig marad mozdulatlan pózában
az irgalmatlannak tűnő hidegben?
Fagyos szél dühöng, erős hófúvás van.
Csak ül, csak ül, pillanatig sem retten

a fagyhaláltól. Látszik rajta, bírja
a nélkülözést, egykedvűen, szárnyát,
mind a kettőt jól magához szorítva

gubbaszt. Ki tudja, vajon most mit érez?
Feje nem forog, nem emeli lábát;
ha földre zuhan, ott a macskáé lesz.

Szerelmi vallomás

Ha megkérnéd a kezem, nem szabódnék,
de azért az is jó, hogy szeretődnek
tekintesz. Szeretlek. Nagy bolond volnék,
ha felhúzott orral elmennék tőled.

Szeretlek. Hajtogatom, és jól látom,
milyen jól esik neked. Bízol bennem.
Igen. Szeretlek, s ezen a világon
én szeretlek a legjobban, szerelmem.

Látszik, homlokod kisimul; örvendhetsz,
becéző szavaimban örömet lelsz.
Fogadj szót, nem bánod meg, légy vidámabb.

Ismerlek, neked nem tesz jót a bánat!
Gyere, bújj ide mellém, két kezemmel
hadd dédelgesselek itt az ölemben.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Halottak napja

Meghatódva hajtom meg fejemet,
és egy furcsa öröm emeli a szívem,
embereknek adtam fő kincsemet,
kiteregettem szőnyeg-lelkemet.

Tapostak rajta árulók, hóhérok,
lépdeltek azon drága angyalok.
Nemcsak mennyei fehér lelkek,
hanem mindaz, ki velem andalog.

Halotti tor volt ez az élet,
de véget ér a vacsora, csupán
az élmény marad maradandó,
élni akarunk a halál után.

Óh, jó Uram, az élet elszaladt.
Lassan a rossz és hirtelen a jó.
A túlsó partról némán integet
az elmúlt baj, meg a jövő jó.

Fehér fürdőruhában barna bőrű
leányka és a jóapám,
aki barátom volt, nemcsak családfő,
meg bölcsszavú vén kis kun nagyapám,

és mindazok, kik elmentek mellőlem
fiatalon, vagy élet alkonyán,
integetnek, ne csüggedj el fiú:
nem születted se későn, sem korán.

MARUZS ÉVA

Emberek és idegenek I. rész

AZ AZ OSTOBA SZÁMÍTÓGÉP

...tisztára megőrülök már a számítógéptől, Dezső tegnap hisztis, buta tyúknak nevezett miatta, pedig nem szokott gorombáskodni, de ha nem is vagyok olyan okos, mint ő, azért ez már mégis túlzás, hogy még ő is azt a vacak masinát védi, nem is próbál megérteni, előlről akarod, hát jó, de évekkal ezelőtt kezdődött, már akkor is azt a bádogdobozt imádtá, hát akkor műanyag, bánom én, de az ember elvárná a friss házasság férjétől, hogy az asszonykájával törődjék, ő meg, hát képzeld, egy nap azt mondta, hogy este össze akar ismertetni a legjobb barátjával, én, ugye, díszvacsorát főzök, kicsipem magam, testhezálló kosztüm, szolid smink, miegyéb, erre hazaállít egy csomó dobozzal és összerak egy számítógépet, hogy itt a legjobb barátja, üljek mellé, ismerkedjek, ne féljek, nem rontom el, félt a nehézség, de a sminket észre sem vette a nyavalyás, a díszvacsora meg csak elhült, mert valami bézik rejtelmeibe akart mindenáron beavatni, meg olyanokat mondott, hogy „algoritmus”, meg „bináris”, meg egyéb értelmetlenségek, de a kosztümöt észre sem vette, és mindezt egyhetes házasság korában, már akkor láthattam volna, hogy jól bevásároltam, de akkor még nem jöttem rá, csak megsértődtem, hanem később is ugyanígy folytatódott, eladta a komondort, mert már elavult, dehogy a kutyát, a számítógépet, aztán vett egy átét, mit tudom én, mit jelent, meg végéá, meg vinceszter, a mauszt, azt tudom a rajzfilmekből, jaj, ne is emlékeztess az egerre, aztán azt mondta, hogy akkor is összebarátkoztat a géppel, ha beleöszül és játékprogramokat hozott, hát nem mondom, eleinte, de olyan gyerekesek ezek a programok, különben is a srácok rákaptak, én már hozzá sem értem a képernyőhöz, nekem nem is hiányzott, még bekapcsolni sem tanultam meg, de akkor Dezső nagyon dühös lett, szerkesztett egy számítógép vezérlésű robotgépet, elnevezte Jeromosnak, szólj hozzá, ilyen hülye név, de olyan volt a gép is, nem mondom, mindent megcsinált, amire utasítottam, de mindent félreértett, mondtam, söpörj fel, mire jött a seprővel, lapáttal és engem akart a lapátra tenni, ettől Dezső percekig hahotázott és a hasát fogta, aztán mondta a gépnek, hogy a padlót söpörje fel, nem engem, és akkor egy csomót oktatott, engem, nem ám a gépet, hogy fogalmazzak pontosan, mert ez csak egy ostoba gép, na, ebben igaza volt, kértem azt a süket Jeromost, hogy húzzon ágyat, hát belekapaszkodott az ágy lábaiba és ide-oda húzkodta a szobában, most mondd meg, az alsó szomszédok rohantak megnézni, hogy mi dőlt össze, de aztán teljesen akkor borított ki az a lökött Jeromos, mikor egész délelőtt a városban járkáltam, mentem boltról boltra, hazaérek nagy fáradtan, száz csomaggal, a lábam leszakad, beesem a fotelba, mondom, hozd a papucsom és dobj meg egy kávéval, erre az a lökött nem hozzámvágott egy csésze kávéval, a tojáshéjszín kiskosztümöm volt rajtam, kidobhattam, az igaz, hogy hozta a papucsomat is, de akkor addig sikítotam, meg veszekedtem, amíg Dezső el nem zárta azt a vacakot, a Jeromost, aztán el is adta, kapott érte egy csomó pénzt, hogy kinek kell egy ilyen ostoba jószág, de a pénzt már megint számítógépbe fektette, na, ez aránylag okos volt, egészen tegnapig, csak sokat fecsegett, mert mindig visszakérdezett, mondom neki, porolj le, erre ő: „Asszonyom úgy értette, hogy a bútorokat tisztítsam meg a portól?”, úgy hát, hogy értettem volna, de ez nem zavart, mert ha fecsegett is, jól dolgozott, olyan, na várjál, pe-ri-fé-ri-ái voltak, sikerült kimondani, ez azt jelenti, hogy mindig zümmögött, meg zörgött valahol valami, akárhová mentél, mondtam a gépnek, jobb volna, ha mindezt észrevétlenül tudná megoldani, azt felelte, annak sincs akadálya, kifejleszt valamit, erre tegnap kávézom nagy nyugodtan, cigivel a kezemben, na, most figyelj, hát a cigiről lepottyant a hamu, erre a szekrény alól kirohan egy kisegér, oda a hamuhoz, én meg egy nagyot sikítottam, képzelheted, és hozzávágtam a kávécsészét, tisztára véletlenül el is találtam, hogy feldőlt, de a sikítózásra berohant Dezső és akkor mondta, hogy ostoba liba vagyok, mert az nem élő eger, hanem a gép alkotta, hogy észrevétlenül lehessen a szolgálatomra, érted, és lehordott a drága férjem mindenféle hisztis tyúknak, és még én voltam neki rossz, ahelyett, hogy azt a lüke gépet szerelné szét, vagy oktatná végre ki, hát honnan tudjam én, hogy az műegér volt, és egyáltalán, hogyan lehet ilyen hülyeséget még kigondolni is, hogy műegerek szaladgáljanak az ember lába körül, mikor az élőtől is szívbajt kapok, ezt is csak egy ostoba számítógép találhatta ki...

CSAKUGYAN VÁLTOZNAK AZ IDŐK?

- Jaj, Zsófikám, még nem is meséltem neked, a múlt héten időutazáson voltunk, ugyan, csak száz évre előre, ide 2086-ba, az IDŐTOURS-szal, ez az „Ismerje meg unokáit” program, igazán ajánlom neked is, hát persze, itt Pesten voltunk, ez a legegyszerűbb, ugye, egy utazásért én nem tanulok idegen nyelveket, te, hogy milyen szép lett ez a Pest, csupa furcsa, magas épület, köztük a személyforgalom kis függőhídjai, mint a kőcsipke, csak elektrokocsik járnak a belvárosban, minden más a föld alatt, képzelj, beépítették a Városligetet is, hát nem süketség, kell az a kis zöld, de csináltak mégis valamit a levegővel, mert sokkal jobb lett, mint most, á, nem tudom, hogyan csinálták, az idegenvezető kislány próbált ugyan valamit magyarázni, hogy új épületek, meg nevezetességek, de mi megmondtuk, hogy vigyen szépen az áruházakhoz, erre teljesen megsértődött, közölte, hogy pont négy órákor legyünk a transzfer-állomáson, mert aki itt marad, azt úgyis visszatoloncolják, azt mondják, tényleg nagyon szigorúak ilyen szempontból, meg azt is mondta az idegenvezetőnk, hogy főleg a vásárlás, úgysem fogják átengedni velünk a holmit, á, dehogynem, csak cikizett a lelkem, mindenki el tud hozni valamit, hát eldugdossuk ide-oda, én igazából egy Jeromos típusú háztartási robotot szerettem volna, istenem, mos, főz, takarít, vasal, és közben úgy néz ki, mint egy angol lord komornyikja, ilyenről álmodik minden asszony holdvilágos éjszakákon, csak a lányok álmodnak királyfiról meg paripáról, mert ők még nem ismerik az életet, de egy Jeromost ugyan hová tudnék eldugni, azt mondják, úgy is be lehet programozni, hogy a határon embernek nézik, és áteresztik, hát ez nekem nem megy, nem is tudom beprogramozni, de ha tudnám is, honnan vegyek neki útlevelet, létszámfeletti lesz, hát hogynem, azért hoztam valamit, ezt a kis manikűr-gépet, ide kell betölteni a körömlakkot, ide a lemosót, itt az ollója, ide kell berakni az ujjaidat, egyszerre mind az ötöt, hogynem, kipróbálhatod, várj, elindítom előbb a fertőtlenítő programot, most mondd meg, miért nem gyártanak nálunk is ilyesmiket, így aztán természetes, hogy csempészik a népet, dehogy, egészen könnyű volt áthozni, egyszerűen beletettem a nagykabátom zsebébe, látod, milyen kicsi, de nem is nagyon vizsgálgatták a holminkat, turkált kicsit a vámos a táskámban, de mit láthatott ott, hacsak a csipkés kis hálóingem nem érdekelte, egy csokit beraktam alibinek, azt úgysem hitte volna el, hogy végképp semmit sem hozok, igen, persze, én is hallottam, hogy a múltba is vissza lehet menni, ez a „Boldog békeidők”, ugye, te, ez engem nem érdekel, piszok, lovasfogat, primitívság, és mit lehet ott venni, a Zsuzsa mesélte, hogy a századfordulón járt, hozott egy kis réz falikart, igazán csinos, de nem, ez nekem túl régimódi, milyen lehet ott a szálló, nem, a másik út sokkal sikkesebb, egész Pest most odajár....

A FEJLŐDÉSBEN NINCS MEGÁLLÁS

A mosógéppel kezdődött. A fejlődés legelső állomása az volt, amikor végre gép mosott helyettünk. Eleinte persze szagatott, beragadt meg egyéb zûrök voltak, de aztán már forgódobossá vált, automatizálták, miniatürizálták meg még ezer más módon javították, egyre jobb lett. Eljött az idő, amikor a táborba induló gyereket külön meg kellett tanítani a kézi mosás rejtelmére, hogy legalább a zokniját ki tudja mosni. Nem is volt baj, amíg léteztek mosni tudó anyukák, de később fel kellett találni a hordozható, elemmel működő fehérnemű-mosó gépet a táborozók és kempingezők kiségetésére. Természetesen feltaláltuk, így a kényelem sokat javult.

Aztán itt volt a szabadban főzés. A legegyszerűbb módon, rőzsegyújtással, tűzrakással kezdődött. Később jött a tablettás spirituszégő, egyelőre csak kávé főzésére. Ennek továbbfejlesztett változata volt a hordozható kis gáztűzhely, kicsi palackkal. Primitív megoldás! Ma már hordozható, napenergiával fűtött mikrohullámú sütők állnak rendelkezésünkre, továbbá táborigényes kiskemence. Mindez alapvetően szükséges a kényelemhez.

A sátorról szó se essék! Gyalog kellett cipelni, mérföldeken át! Vagy pedig a táborozás helyszínén lombkunyhot építeni. Micsoda kényelmetlenség! Természetes igény volt az önjáró lakókocsi. Ejtsünk szót az őrítésről. Nem fogjuk itt a kezdeti bokros-fáleveles helyzetet részletezni. Borzalmas volt!

Ma már ismerjük a „Fenekgyönyör” készüléket, amely mos, szárít, szagtalanít, stb. Ma már napelemmel működő „Fenekgyönyör” nélkül senki nem megy kempingezni.

Hogy továbbra is az elemi higiénianál maradjunk, a fürdőszoba-zsák egyszerűen nélkülözhetetlen kellék a táborozásnál. Kis helyen hideg-meleg tusfürdőt, meleglevegős szárítást szolgáltat. Milyen messzire jutottunk a kezdeti jéghideg patakvíztől!

Mint látjuk, a táborozás, a tábori élet fejlődéséhez mindig is szorosan hozzátartozott a kényelem fejlődése. Így igazi az élvezet, a látvány, kényelmes körülmények között, hordozható szeméttárával, mosogatógéppel, a civilizáció többi vívmányával körülvéve!

Cégünk felajánlja Önnek legújabb termékét, a hordozható, napelemes, többcsatornás holovíziót. A lakókocsiban felállított holovíziós készülék az Ön ízlésének megfelelő, tökéletesen élethű körpanorámát varázsol Ön köré! Változtatható a fényerő, az ég felhőssége, az évszak; a nem tetsző tereptárgyak (hegyek, fák, stb.) egy gombnyomással eltüntethetők, az árnyékok elrendeződését számítógép vezérli. Beépített ózongenerátor és illattranszformátor teszi tökéletessé az élvezetet.

Cégünk laboratóriumának következő esztendei meglepetése a holovíziós virágszedés megoldása lesz. Kizárólag az Ön kedvéért! A túrázókért!

A fejlődésben nincs megállás!

MERT EGYRE FOGY

“Rohamosan fogy a nővérek száma a kórházakban...”

Hogyan kezdődött? Hol kezdődött? Ki tudja ...

Kezdetben a nővérek létszáma csökkent rohamosan a kórházi ágyak mellett. Nem volt, aki ágyazzon, aki az éji hívásoknál - amikor minden baj rémületesebbnek, minden fájdalom élesebbnek tűnik - segítséget vigyen, az ágytálat ne is említsük, és nem volt, végképp nem volt, aki a haldokló mellett üljön, kezét fogva, a túlvilágról mesélve az utolsó, rettegett vagy várt pillanatig. Tulajdonképpen mindenki megértette a nővérek számának csökkenését. Hát hogy fizetik őket? Hát fizetség az a munkájukért? Még ha netán lélek nélkül végzik is. De eltűntek a lelkesek is idővel.

Kezdetben kórházakat zártak be. Egész körzetek maradtak ellátás nélkül, mert a kórház gazdaságtalan. Az orvosok elmentek tanítani, sört főzni, kereskedni. Meg kellett élniük. Bizonyos szinten kellett megélniük. Például az autó kötelező. Ne túlozzunk: az orvosoknál a könyv is kötelező. Hogy emberek maradtak segítség nélkül? Az orvosok egy része berzenkedett, az állam nem. Csak járta az örültek táncát az aranyborjú körül. Bár másképpen nevezte a jelenséget.

Kezdetben az anyák kifordított babakocsikat vettek. Ez az a fajta, amelyben a gyermek előre néz, a menetirány felé. Nyilván a szebb jövőt kellett volna meglátania, mert az anyját természetesen így nem láthatta. A pszichológusok papoltak valamit a szükséges érzelmi kapcsolatról, de ez elavult szöveg volt. Az anyja nem láthatta, ha a gyermek leejti a cumit, ha por, esetleg egy darázs száll a kicsi arcába, ha belefut a rágcsált kekszbe az a gyerek. Az életben maradt példányok így idejében megkezdhették az anyjuktól való elszakadást, a “teljesen fölösleges az érzelmesség” jegyében.

Ugyanezek az anyák nem meséltek a gyerekeiknek. Kinek van arra ideje? A gyereket a bilire ültették és a tévé felé fordították. Addig is csönd van, az anya dolgozhat, mert meg kéne venni... Valami mindig kell. Egész generációk nőttek fel ostoba, az erőszakot reklámozó rajzfilmekben. Ezek lettek a degenerációk. Rengeteg csalódás érte őket. Az első az volt, amikor az agyoncsapott kismacska nem rázta meg magát és szaladt tovább, mint azt ezerszer láthattuk a tévében. Hiszen a művészet az élet tükré, igaz? A gyermek

aztán a csalódás fölötti jogos bosszúságában naphosszat, okkal - ok nélkül verekedett, összerondította (telerajzolta - de hogyan?!) a sima házfalakat, kitördelte a fiatal fákat, de minimum leszaggatta a más által ültetett virágokat, esetleg a macskán kívül más is agyoncsapkodott. Állatokat, a hűgát, a nagyanyját, a gyengébbet... És nem értette az ellene felhozott vádakat. Hiszen ezt tanulta a Pampers Ultra-Dry-tól kezdve. (Gyengébbeknek: pelenkás korától.)

Egyre kevesebb házasságot kötöttek. Minek a romantika, ha egyet akarunk? Minek a nyálás érzélgősség? Minek kell az a papír, meg az anyakönyvvezető naponta hússzor, érzelemmentesen ledarált sablonszövege? A templomi szertartás legalább szép (talán mert olyan régimódi?), de hogy az egész falu engem bámuljon? Mint a birkák! Aztán persze kiszámolják, hogy koraszülött a gyerek. Hát nem! A házasság csak arra jó, hogy nehezebb legyen szedni a sátorfát, ha meguntuk egymást. Hogy a gyerekek apa is kell? Mese! Különben is minden pszichológus bolond! Amennyi kell abból a léhűtő apjából, azt megkapja vasárnaponként. Elég abból annyi! Ha részeges az apa, akkor még sok is. Az apák erőszakra tanítják a gyermeküket, az apák isznak, az apák nem fizetnek, soha nincsenek ott, ha baj van, az apák, eh! Minden gyakorló elvált anyuka órákig tudta becsmérelni az apákat általában és magzatának nemzőjét konkrétan. Viszont az anyák elhanyagolják gyermekeiket, rongyosan járatják, hideg vacsorát adnak nekik, és különben is, az anyák a szórakozást keresik és új férfi után futkosnak, mert mind ribanc, egytől-egyig! Nos, ezek a ribancok és semmirekellők nevelték az új nemzedéket, a szüleikre szerfelett hasonló ribancok és semmirekellők új generációját.

Érdekes módon még mindig voltak emberek, akik törődtek másokkal. Ott voltak az apácák, akik a kórházakban alázattal és lelkesen végezték emberpróbáló munkájukat. De aztán mind kevesebb lett az apáca is. (Isten? Lélek? Jóság? Abszolút elavult szöveg!) Ott volt néhány tanár, aki ugyan sírt az óraszám és a fizetés miatt, de a gyermekek körében minden más elfelejtett, csak oktatott és nevelt, és még a teljesen haszontalan kölyökből is ki tudott, vagy legalább ki akart csalogatni valami zengő hangot. Ám az ilyen tanárok száma eleve kevés volt és hamar ki is haltak. (Folyamatos stressz, nemzeti alaptanterv, röhejes fizetés, mindent a felnövekvő új generációkért!) Ott voltak az orvosok, akiket nem a jó fizetés reménye, hanem a segítőnívágás vitt a pályára, ők aztán ki is tartottak akkor is, mikor már szó sem volt jó fizetésről. Persze hamar elfogytak. Ott voltak a hegyimentők, akik sokszor kockáztatták a saját nyakukat a bajbajutottakért, és akik között eleinte nem sok akadott, akit a saját szórakozása vonzott csupán, hanem menteni akart. Később amazok elszaporodtak. Ott voltak kezdetben még mások is, de nem sokan és nem sokáig.

Következett az a korszak, amikor már senki nem törődött senkivel. Az állatvédők zöme beszüntette működését, kisebb hányaduk az állatokat még védte. Az embereket már nem. Ha összeesett valaki az utcán, mindenki átlépett rajta. Orvost hívni? Pont én? Aztán meg: honnan? Ijesztően megnőtt a halandóság. A magányos emberek természetesen magányosan pusztultak el, a magányos ember arról ismerszik meg már jó ideje, hogy legfeljebb a kutyája törődik vele. Az anyák még egy ideig védték csecsemőiket, kicsi gyermekeiket, mert dolgozott bennük az anyai ösztön. De nem volt már orvos. Volt még megmaradva valami halvány népi tapasztalat a gyógyfüvekről, meg ilyesmikről... Így aztán egyre kevesebb gyerek maradt meg, és miután az anyák egyedül küzdöttek az életbenmaradásért, hát úgy tízéves koruk táján el is zavarták a háztól a felserdültnek tekinthető kenyérpusztítót. Kit előbb, kit később. Éljenek meg immár maguk! Az élelmesebbje meg is élt. Egy darabig. Állati szinten. A még megmaradt erdők még nyújtottak táplálékot a magányos vadászoknak. Az elvadult szántóföldeken újra bozót sarjadt, abból erdő nőtt fel, a természet fellélegzett. A fogyasztói társadalom szerencsésen megölte önmagát. Nem kell az ilyesmihez még háború sem. Senki sem vette észre, mikor és hol kezdődött. Senki nem tett semmit, mikor fogyott, egyre fogyott az emberek között a szeretet.

Aki megmaradt, aki meg tudott maradni, az visszatelepült az erdőbe. Barlangokba, esetleg kényelmes ágvillákba. Egyedül! Miért is túrná a másik jelenlétét, aki eleszi előle a szükös, nehezen összekapart élelmet? Nem! Majd a párzási időszakban, de csak akkor! Aztán menjen újra a fenébe az én vadászterületemről! A hidegebb éghajlati övek elnéptelenedtek. A hideget csak együtt lehet legyőzni, de ez a szó már kiveszett. Lassan a többi szó is. Nem volt már család, ahol használják, az irodalom pedig... Mi az az irodalom? Továbbadni valakinek (de kinek?) a saját gondolataimat, érzelmeimet (a fenét sem érdekli!), esetleg gyakorlati tapasztalataimat (ez jó, de inkább rajzolja le!). Csoportos tevékenység volt szegény irodalom,

olvasni is kellett volna hozzá, tehát elveszett.

Egyszer aztán visszajöttek az űrlények, akik hajdan az élet csíráját hozták a Földre. Szétnéztek és mérgelődtek. Először a dinoszauruszok biztató fejlődésének vetett véget egy váratlan természeti csapás, most meg ezek is... Pedig olyan szépen fejlődtek egy darabig, amíg el nem felejtették az Élet és Természet egységét, a helyüket a világban, amíg el nem kezdtek harácsolni. Igen, a fogyasztói társadalom, a totális materializmus... Amikor minden tárgy kell az embernek, ami a másiknak van (ha szükségem van rá, ha nem), és fűtyül a lélekre, mert az láthatatlan. A lelket fejleszteni? Marhaság! Azzal nem lehet fölvägni. Zsákutcába szaladt a fejlődésük; innen már csak a leépülés következhetett. Nem, sajnós az emberek nem voltak intelligensek. Már a háborúik is ezt bizonyították. Ráadásul megölték a szeretetet a bírás kedvéért. Kész! Most mászik vissza a maradék a fákra.

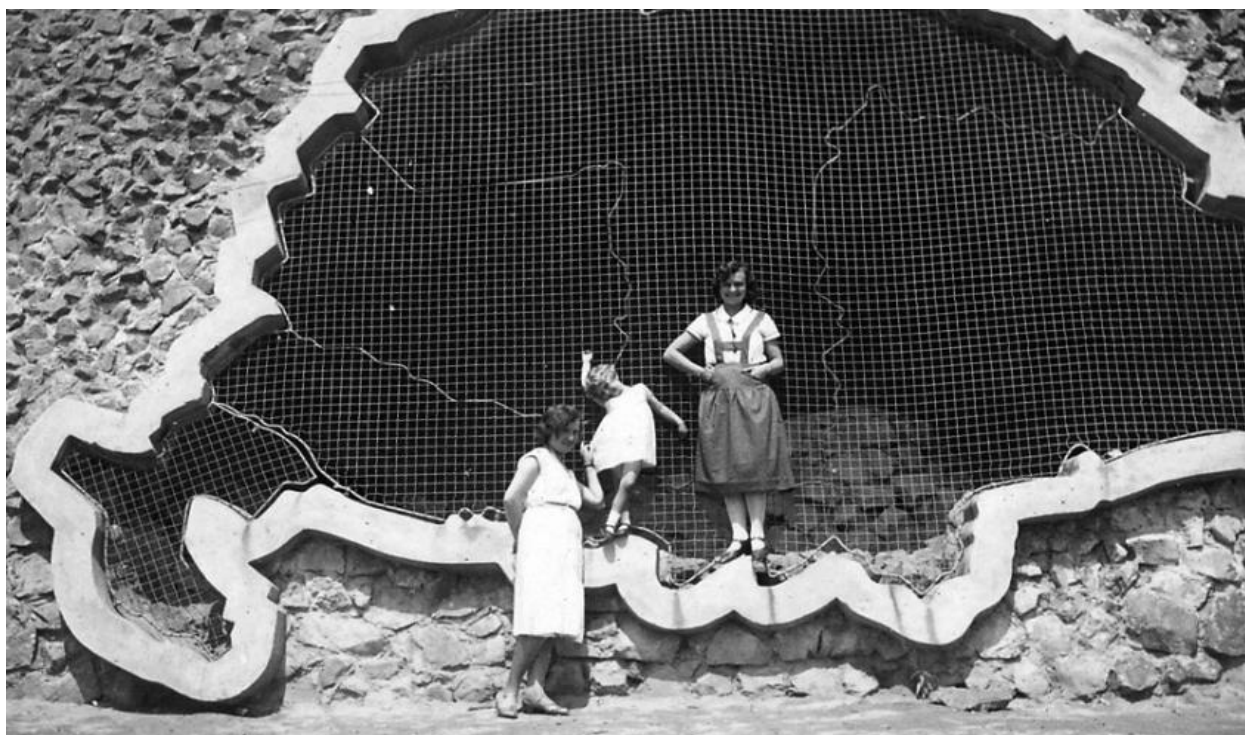
Az ember befuccsolt. Az űrlények tudták, hogy újra kell kezdeni a kísérletet, hogy szükség van ezen a bolygón is egy értelmes fajra. Ki legyen az?

A tengerből akkor dugta ki mosolygó és kíváncsi pofiját egy palackorrú delfin.

(Az írások a szerző 2008-ban, a *LiLLi Kiadónál* megjelent *Emberek és idegenek* című kötetéből származnak. Következő számainkban újabb részleteket közlünk a műből. A Szerk.)

Salgótarján, Fő tér 1932 háttérben a Kálvária-domb (Gyöngyi képe)

Salgótarján, Kálvária-domb, a Magyar feltámadás barlangja 1932 (Bakó

Jenő képe)

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

Kortörténeti lapozgató

Töredéknyi szabadidőmben olykor időutazást folytatok. Öblös fotelben ülve vastag könyvet lapogatok. Évszázadok dokumentumaiból tudom meg, hogy mely korokban milyen volt az ősi város, Vác és lakóinak élete. Minek örültek, miért szenvedtek, vagy küszködtek eleink. Nem úgy olvasom, mint egy regényt, oldalról oldalig haladva, hanem csak úgy lapozgatva, ahol éppen egy cím, vagy történet ragadja meg a figyelmem.

A *Váci Történeti Tár* című vastag könyv első kötetének alcíme szerint, a régiek fogalmazásaként „*Késő maradványainknak tétessen jegyzésben.*” Írásos emlékek Vác múltjából 1074-1990 között. Öszeállította Horváth M.Ferenc 1074-1871-ig és Pintér Tamás 1872-1990-ig. Megjelent a honfoglalás 1100. évfordulójára Vácott, 1996-ban Kosáry Domokos történész előszó helyett írt bevezető levelével, a város önkormányzata, a Váci Madách Kör kiadásában. Előszót írt a könyvhöz Lábai László, a kiadás idején polgármester, aki néhány évvel ezelőtt hunyt el, viszonylag még fiatalon.

Az ilyen könyvet nem olvassuk ki teljesen, hanem csak barangolunk a történelmi hagyaték dokumentumai között, vagy esetleg forrást keresünk valamilyen dolgozathoz, tanulmányhoz. Egyfajta múltba merítkező időtöltésnek is nagyon hasznos ez a gyűjtemény.

Kézbe véve a könyvet, már a huszonhatodik oldalon is felfrissíthetjük régebben szerzett ismereteinket a város garamszentbenedeki alapító leveléről.

A 27.oldalon rövid részletet találok a Képes Krónikából arról, hogy I. Géza királyt a váci Szent szűz egyházában temették el, melyet ő építtetett. Ez tehát a máig élő legenda, s olvasható az apróbetűs lábjegyzet is, hogy I. Géza sírjának helye a mai napig ismeretlen.

Sok-sok időre lenne szükség-sóhajtok magam elé, mert minden kisebb-nagyobb fejezet izgalmas, tehát kis cetliket rakok a lapok közé, ahová később még visszahajtogatok. Ám most mégis az 1684 június 27-i esemény, az utolsó török elleni csata története köti le jobban a figyelmem. Részletek egy német tudósításból. Akkor Lotharingiai Károly Lipót hadvezér és gróf Stahrenberg tábornagy, a császári hadak fővezére vezetésével űzték ki a törököket a városból. Ám mindjárt ott a következő dokumentum is arról, hogy 1864 októbere-novembere a nagy ínség ideje volt a katonák között Budán és a városon kívül. Ezt kihasználva a törökök visszafoglalták Vác várát, s mindenkit kardélre hánytak, akit a császár seregéből ott találtak.

Evlia Cselebi, a török világutazó is írt a városról 1663-ban. Az ő leírása szerint akkor a négy részletből álló váci vár kettős palánkfalán kocsik is járhattak. Az öt városnegyed összesen ezer deszkaszindelyes tetejű házból áll-írta többek között a híres világutazó, aki azt is feljegyezte, hogy a városnak hét dzsámija, egy fürdője, fogadója, s ötven boltja és medresze(főiskola) van.

Írt a városról Bél Mátyás, az evangélikus lelkész, tanár, történetíró, néprajzi, nyelvi földrajzi, történeti kutató is.

Ő 1686-ban, A püspöki város főcímmel mutatja be, milyen volt a városkép a hódoltság után. Szerinte ekkor a várból már az itt-ott kidöntött falakon kívül semmi sem volt látható. A tűzvész által pusztított városban alig maradt néhány kunyhó. Eltelt 5-10 év is, hogy új életre keltsék az egyházi és világi épületeket. Szláv és német jövevények telepedtek le a helységben.

Érdekes, vagy akár izgalmas is lehet a százharmincharmadik oldalon azoknak a katonáknak a névsora, akik II. Rákóczi Ferenc fejedelem szolgálatában álltak. Lehet találgatni a nevek olvastán, hogy kinek az ősei, felmenői szolgálhattak netán a kurucok seregében.

Várostörténeti adat. 1742.december 18-án Nagy –Vácot felosztják Püspök-.Vácra és Káptalan- Vácra. (127.oldal)

A 129.oldalon Püspök-Vác Mezőváros tanácsülési jegyzőkönyvéből olvasható, hogy Pálinkás Jánost 20

pálcacsapásra büntetik, mert: „*Bulicza Mátyásnak egy malaczát bé rekesztvén, meg hízlalta, s meg is ette, ezért tartozik másikat érte adni, azon fölül az deresen 20 pálcza fog az farára veretni.*”

1768-ban a kisváciak kérik kiemelésüket a jobbágyi sorból.

1774.december 9-én Püspök-Vácon betiltják a fonóházak működését. Az indoklás:” *Mivel a fonóházakhoz sokféle gyűlevész parasztifjúság tsupán tsak a Leányoknak kedvéért öszve szoktak gyűlni, s ott külömb féle rosszaságokat elkövetni, avagy azoknak elkövetésére alkalmatosságot kapni, hogy mind ezek eltávoztassanak, azon fonó házak akar hol vannak, bárhol(?) az Városson, ez mai naptúl fogván, simpliciter nem tsak abrostálatni, sőt el is fognak tiltatni*”.

Ambró Ferenc 1775-ben kap nyomdai szabadalmat. Magyar nyelvű szépirodalmi műveket adott ki. Az ő nyomdájából került ki a Kármán József által szerkesztett Uránia, magyar nyelvű folyóirat.

Kortükör ez a könyv, amelybe többször is érdemes bele olvasni. Leginkább egy csöndes, könyvtári olvasóteremben. Mondjuk a váci, Katona Lajos Városi Könyvtár hangulatos olvasótermében. A helyben olvasható művek polcáról leemelve a kötetet. Kellemes szellemi kirándulás lehetne ez is, az őszi, téli napok idején.

Vác, Nagyboldogasszony székesegyház 1924 (Lencse Zoltán képe)

BEMUTATJUK

TÓTH ANDRÁS

Egyszerű, jó szándékú ember, aki valamely oknál fogva beleszeretett Nógrád szép szemébe, hosszú fonatú erdejébe, patak-karjaiba, s ölelgeti 11 éve már völgyeinek derekát. Sokat csalódott, de boldog. Közel négymilliárd pályázati forrást szerzett ide, de szegény. Közösségeket szeretne látni, de magányos. Sikert sikerre halmoz létrehozásban, de alig várják, hogy átvághassák a nemzeti színű szalagokat, ha nincs ott. Mindig a másik oldalhoz tartozónak tarják, de egyik sem becsüli igazán. Öreg varjú, de sosem károg. Koránál jobban néz ki, de koránál előbbre is lát. Mondjuk öt évvel. Kettős állampolgár, egyiket a régi rendszerben alanyi jogon kapta, a másikat rátukmálták. Egyébként semmi köze Nógrádhoz, alföldi, viharsarki, Budapesten élte életének nagyobbik részét, újságíróként, fotóriporterként, főszerkesztőként, könyvkiadóként. Nemrég költözött ki egy szigetre, ahol a Dunáról mindig fúj a szél. A véletlen hozta Nógrádba, s nem véletlenül megy el, ha elmegy. Tele van energiával, harminc kilométert megtesz csak úgy. Azt vallja, még szerencse, hogy fiatalon nem fedezték fel, mert most már akkor elavultnak tartanák. Egyszerű, jó szándékú ember... Keresztutas.

Fentebbi sorokat Tóth András önmagáról írta, s tapasztaltam, hogy igazat beszél. Volt alkalmam többször megtapasztalni emberségét, tenni akarását, szerénységét, s azt is, hogy számára az ember és a feladat a legfontosabb. Bizonyítja ezt az *Endrefalván* végzett munkájával és a *Ménes-patak Egyesület* munkájával is. Már egyszer "háttérmunkásként" szerepelt a lapban, hiszen a Sztajkó József kiállítás anyagát általa ismerhették meg fotóinkon. Most egy bárhol megrendezhető kiállítás megnyitóbeszédével, és karikatúrista barátja bemutatásával-, rajzaival jelentkezik olvasóink előtt, ám reményeim szerint később verseivel, prózai írásaival is megismerkedhetnek. A Szerk.

Dluhopolszky László karikatúrista kiállításának megnyitója

Tisztelt Mélyen Megjelentek!

A mellettem álló elegáns urat, alig 15 perce ismertem meg először. Éppen szokásos felesemet egészítettem ki a közmunkaprogram keretén belül, mikor kicsapódott a tölgyfaajtó, s valaki levegő után kapkodva „dluho... dluho...”, ziháló hangokat hallatva berontott a templomtól és iskolától kellő távolságra izolált közösségi térbe... Ki vállalna el egy kiállítás megnyitóját? – kérdezte kétségbeesetten.

Véremben azonnal feltöltődött az aggodalom. Egy embertársam várt tőlem könyörületet. Átláttam a helyzetet, ajánlatom nem volt magas. Gyűrött húszast adott, de mit számít az, le voltam égve a közmunkán. Jól jön minden papírból készült apró – gondoltam –, még ha felsülnek is, jobb a semminél. Alaposan szemügyre véve azonban a fizetőeszközt, láttam, hogy már kivonták a forgalomból. Hagyó Miklós portréja volt a címleten.

Az úr szimpatikus volt. Ritka az ilyen ember mostanában. Ritka, mint vidéken az országgyűlési képviselő. Csupán, az évenként megrendezésre kerülő falunapokon, a polgármesterek főzőversenye zsűrijében mutatják meg önmagukat, mint a táj ízének szakértő elnökei. E ranglétrán jutnak el aztán egészen a nagykövetségi szintre. A takarékoság jegyében arányosan csökkentetik aztán részvételüket vidéken. Nem szórja az ember feleslegesen ugyanis adómentes költségtérítését. Legfeljebb négyévente, bizalomépítésként, több száz testvérünk felé.

Viszont én, kész vagyok elmondani mindent, amit csak megtudtam erről a kifogástalan kinézetű úrról, az úrtól. Itt állok tehát Önök előtt, mint Bálám számbőrös lyukas kulacsa, üres gyomorral! Kérem, nézzék el nekem hiányos ismereteimet. Futva érkeztünk néhány perce, kevés info-kommunikációs tréninget tudtam csak magamhoz venni. Még egy alsó tagozatos osztály elvégzésére sem volt elegendő időm.

Dluhopolszky László – azaz a Dluho - különleges tehetsége nagyon fiatalon megmutatkozott. 13 éves korában már tudott olvasni, írni. Kedvenc olvasmánya a „Bizalmas” volt, amit a lépcsőházi kukák mellől gyűjtött össze. 15 évesen kapta szüleitől első ceruzáját, rá egy évre már magabiztosan tudta is használni, radír-ceruza kontextusban. Már első alkotásait is igen sokan megcsodálták. Emlékezetes munkája a *Csendes Hon*, a *Távolban egy fehér antenna*, a *Holt telkek*, a brezsnyevi szellemiségű *A kis Surány*. A romantikusan realista korszakában elkészítette az *Ásító pedagógust*, a *Szálfahordó nőt*. Ez utóbbin már érződött a mély szatírára való hajlam, hiszen az erdőből szálfával többször forduló cigány asszonyt ábrázolja. Az *Ég a napmelegtől a komor szikh sarka* című munkája meglepte még a sznob közönséget is. Értetlenül álltak előtte. Ugyancsak megrögzönyödtek az *endrefalvai kultúrház igazgatója* című művén a médiások. A szerző bátran nyúlt vissza az ötvenes évek orosz művészetének hagyományaihoz. A moszkvai metró állomásainak monumentális hatása érződött a képen. A kultúrház igazgatója aprócsempés arcán már sajátos, későbbi látásmódja is javában megükröződött, alulról. Majd a sziluett stílust kezdte karikatúráiban alkalmazni. Persze, egyesek már e műfaj pusztá gondolatán is felháborodtak, mondván, egyéni szabadságjogokat sért, hiszen a sziluett kép alkalmas beazonosításra a személyi számnál is jobban. Az ember feje 20 év fölött már alig változik. Valószínűleg nem véletlenül törtek be több alkalommal lakásába és vitték el legértékesebb munkáit: a *Vén offshorost*, a *Színhagyó elempest*, a *Picsányi bankárt*, a

Láthatatlan jövedelmet, az Álombaszenderült képviselőt, a fennálló kapitalizmus korrajzát, az Auchan-kát, valamint a Kohn-tikit, a genezáreti hajós portréját.

Pályája igencsak gyorsan ívelt a fák koronája felé. Előbb egy kézi nyomdát kapott szüleitől, ami nyilvánvalóan nem elégítette ki a magasra növő fiút. Később cincográfus tanoncként a Kossuth Nyomdában kapott bizonyítási lehetőséget. A nyomda ebben az időszakában élte fénykorát. Miután az ifjú művész elhagyta a nyomdát, az üzem hanyatlásnak indult. Közel 35 évig még úgy, ahogy elvegetált, mostanra már feledésbe is került szomorú sorsa. Hiába kapott svédektől, németektől komoly megrendelést. Az ifjú művész elvesztését nem tudta kiheverni.

Egy időben a művész próbálkozott a domborművekkel is. A lakótelepi panel falába véste alkotásait. Miután a falak már elvékonyodtak, miután a lakók is egyre hevesebben tiltakoztak az áthatolhatatlan por és az állandó zaj miatt, a család kiköltözött a bérházból. Maradt tehát a karikatúra. Szülei megnyugvással vették tudomásul, hogy szemük fénye műfaj-váltott.

Karikatúráit kritikus él jellemzi. Egykor vágni lehetett vele a megkocsonyásodott szocializmust, a baloldali kormányok rendszermentő visszaéléseit. Hogy most mi bajuk a művésszel, azt a későbbi időkben fogjuk csak megismerni. Mindenesre díjakat már kapott. Nem állítom biztosan, lehet, hogy félrehallottam, többek között a japán Shimbuki Timbuktu laptól, Ex szellent díjat. El tudják képzelni ugye? Tízezer induló volt. . . Ha már a távol-keletnél tartunk, megemlíteném, hogy rövid ideig alkalmazásban is volt a Napi Mao-nál. Amikor a lap nemzeti tudatot kapott, Mao helyettese nem kívánatos személyiségként kezelte az oktalant. Később Balázs Fecó bevette ugyan az Évszakokba, de a négy évszaktól csak a téli hónapokban volt adásban. Főszerkesztői beosztását néhány évig tudta őrizni egy fehér, testes galamb nevet viselő vicclapnál, melynek laptulajdonosa a Mátyás volt. Bár imádta a ludaskását, nem ő volt az, aki elnyisszantotta a nyakát.

Másodszor, igen különös térben és időben ismertem meg a fent említett urat. Én éppen Kádár szobájából jöttem ki, ő a fideszes Balsaiéből. A találkozás lendülete kisodort néhány papirost kezéből, meg tucatnyi újságot. Pardon, mondta: régi Ludas Matyik. Gondoltam, jött Döbrögihez, hiszen a Döbrögi már nem falun lakott, hanem felköltözött a városba. Képviselősködik mások jövedelmén. Emellett tanácsadó cége is van, így tehát ma már senki nem akarja megverni a fent említett urat. A lobbijára várnak.

Nevezett Dluhopolszky László váratlanul meghívott, ülünk be valahová, mert sok a mondanivalója és különben is szívesebben beszélget olyasvalakivel, akit nem ismer. Nem kell attól tartania ugyanis, hogy figyelnek rá. Kitapintottam a zsebemben lévő kétezrest, amit a feleségem adott egy tejfelre (szerencsére nem ismeri az árat) és a szívélyes invitálást elfogadtam. Jól számítottam, elég volt, mivel csak ásványvizet ittam. Négy órát töltöttünk el egy vendéglőben, sóhajtozó pincérek között. Megrajzolt. Azóta magammal hordom mindenfelé remekre sikeredett portrémat. Kérem, tekintsek meg! Egyszerűen telitalálat! Régi korokat idéző, barna, pasztell színek. . . A napcserezette arc mélységes intelligenciáról árulkodik. Ráadásul mintha tudta, vagy sejtette volna a művész, hogy egykor valóban hajóbiztosan voltam kényszervállalkozó. Dunai hajósként ábrázol ugyanis a kép, kormányval kezemben. A képet áthatja a megtapintható szomorúság, a reményvesztett, megkeseredett élet nyomaival. Ma egy szigeten lakom, mint az a bizonyos Tímár úr, de se gírosz, se baklava, se Ali Csorbadzsi kincse. Házasságom pedig maga a Héttorony. A szomorú tekintet ennek a félresikeredett vállalkozásnak köszönhető, amit a szerző helyesen érzett ki tekintetemből.

Harmadik típusú találkozásunk még nem volt, pedig elég jóképű fickó ez a Dluho.

Ezek után nyolcszor egymás után nem találkoztunk. Az EU-ból származó művész minden alkalommal, amikor nem talált otthon, hagyott egy névjegyet a deszkakapu szálkázatához rögzítve. Büszkén mondom: nekem van a legnagyobb névjegykártya gyűjteményem tőle a világon! A lapocskák szomorú, halmozottan hátrányos helyzetű férfi önarcképe látható. A halmozottan hátrányos helyzetű lányomai gyerekkorához vezetnek vissza, amikor is a pesterzsébeti szoba-konyhából az udvaron lévő pottyantósba kellett kijárniuk.

Ugyanoda járt egyébként a méla Tempefői, a másodikról a Kármina Burána asszony is. Rendkívül jól énekelt, ha lejött a felső szintről és beült a közösbe.

A rendszer átnevezését követően felkérték a művész urat, legyen Ő a vadkapitalizmus hivatalos arca. Szociális érzékenysége miatt nem vállalta, azóta munkanélküli. Egykori kollégái persze a morális válságban keresték fel a megélhetésüket.

A család anyagi helyzete rendkívül ellentmondásos mindig. A művész Új-zélandon élő rokonai a szeles időjárásra panaszkodnak. A pesten élők az egykori Szovjetunióra. Bár százalékosan a művész javára billen el a mérleg, az újjélandi nagybácsi jövedelme évente csak 2,7-2,9 százalékban emelkedik. A művészé ebben a hónapban 100%-kal egy váratlan összegnek köszönhetően. A szegénység nincs összefüggésben a népszerűséggel. Dluho nevét a Nemzet csalóányával emlegetik együtt, közismerten ő a Nemzet csalódottja. Egyébként, ha a művész úr tartaná a száját, akár gazdag is lehetne – Új-zélandon.

Dluho új családi lakhelyének kistérségi besorolása sem túl kedvező. Kevesebb támogatásban részesülnek most a rózsadombiak, mint a konvergenciában. Ráadásul a karikatúrista szerény honoráriumokért kénytelen dolgozni, bár befutott mellőzött.

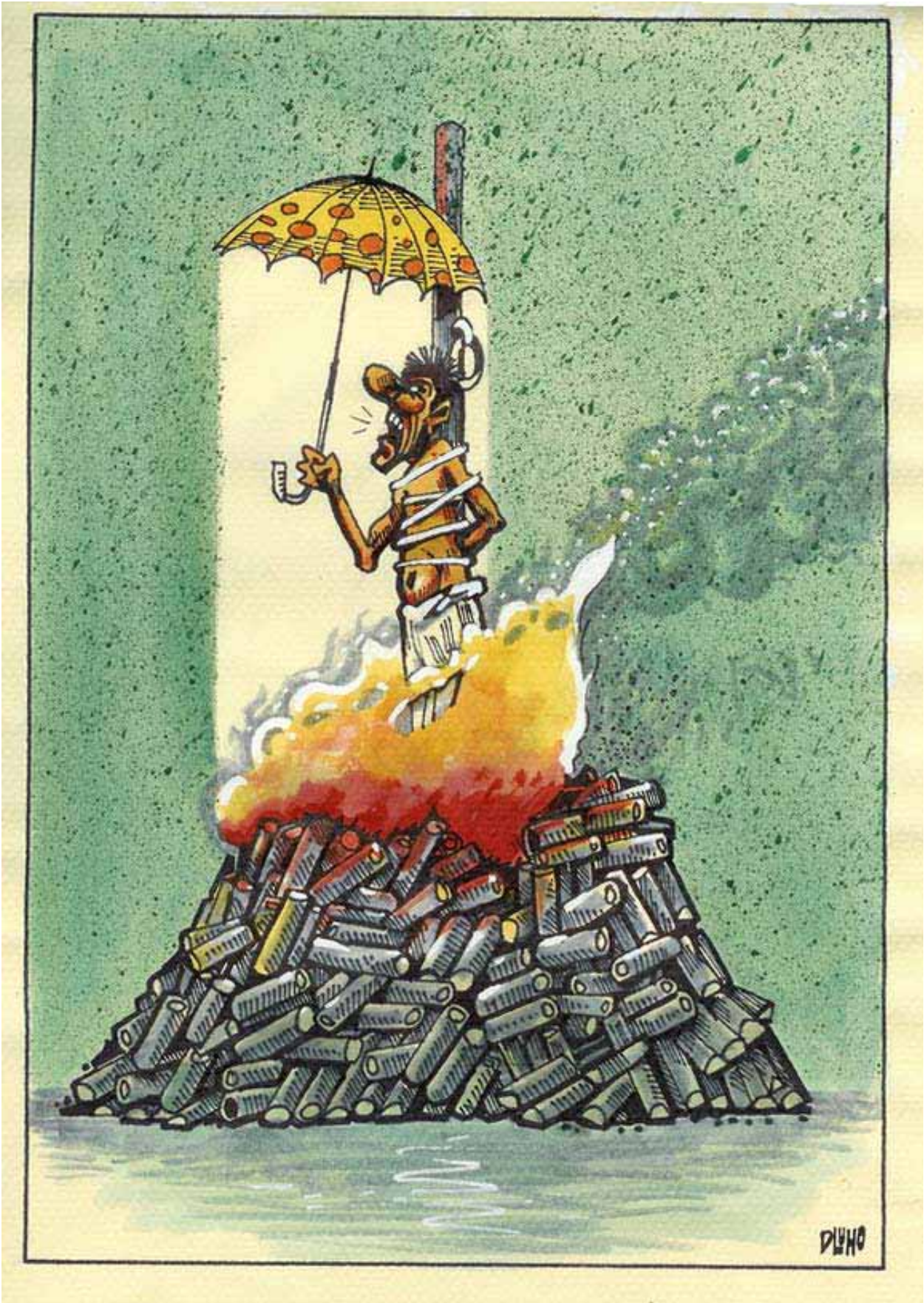
Legutóbb a sportolók világába repítette el képzelete. A karikatúrisztikus magyar futballban kereste a kiutat. Előbb elment egy bárcahoz, majd egy Reál-isan gondolkodó, fővároshoz közeli csapatnak kínálgatta rajzait. Megjegyzendő, ennél a csapatnál focizott egyébként a Kolompár Orbán. Mondanom sem kell, hivatalos helyről még nem kapott értesítést, hogy szerződtenék.

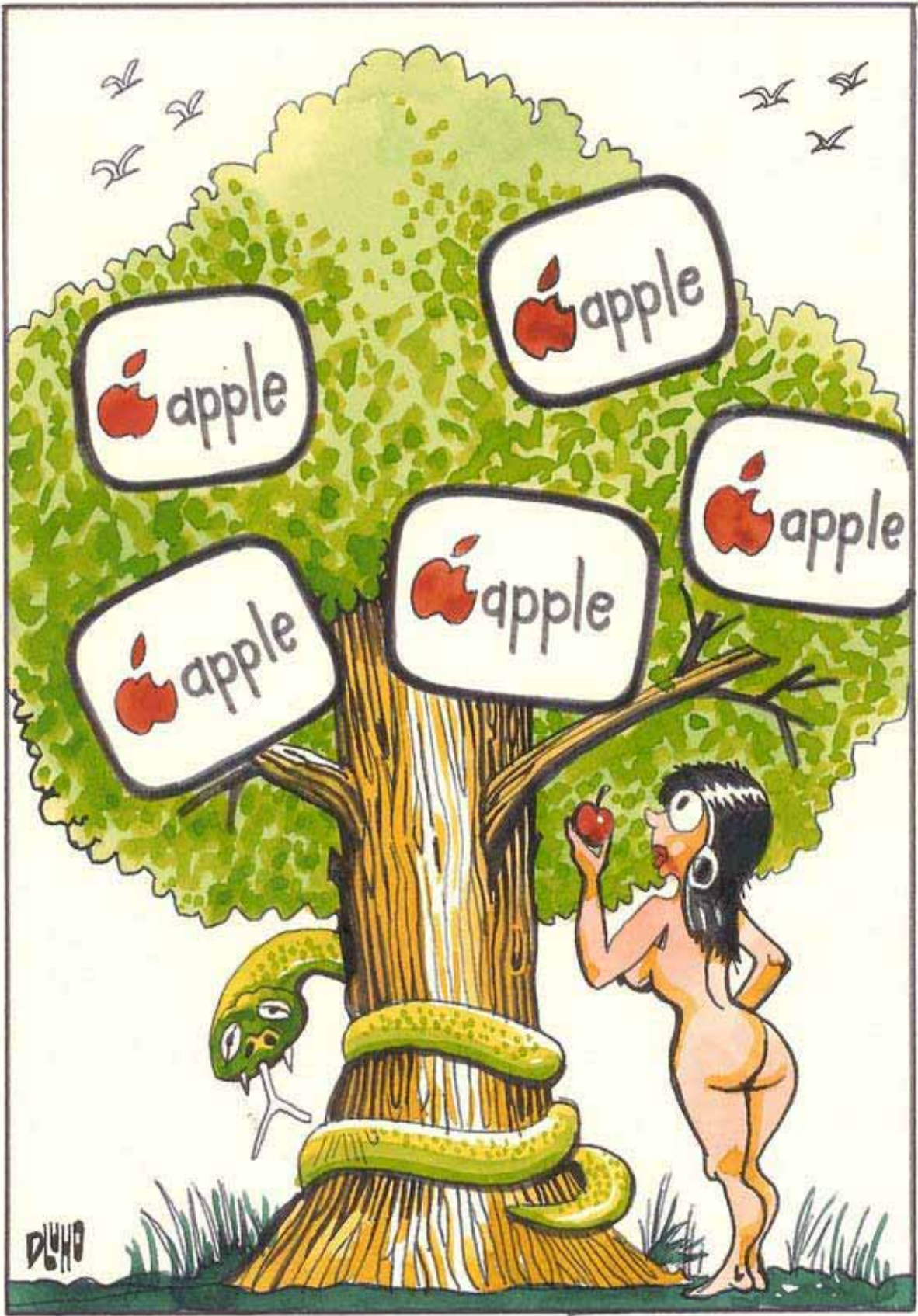
A szomorú ábrázatú művész korábban vállalkozói tevékenységgel is próbálkozott. Egy időben indult a Ford Petrányival, a Skoda Fábiánnal, a Renault Baumgartnerrel, a Peugeot Gablinivel. A Dluho Polski vállalkozás megbukott. A tulajdonos munkaidőben is rajzolt. Állítólag sokat! Kérem, mielőtt elmennek, töltsék ki a jelenléti ívet (hátha fel tudom használni majd egy pályázatnál), s írják be a naplóba, hogy meghallgatták a mondandómat.

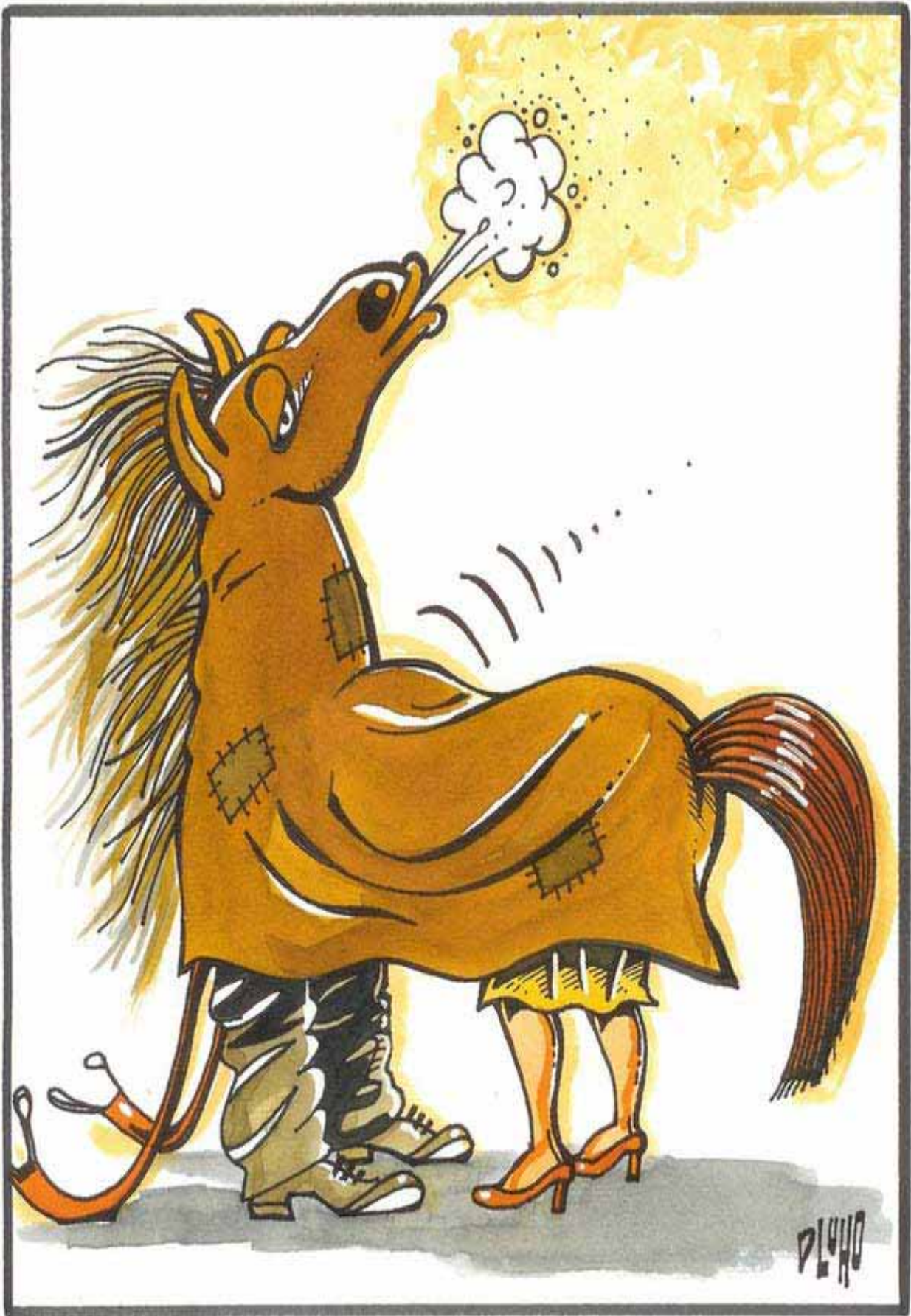

Dluhopolszky László

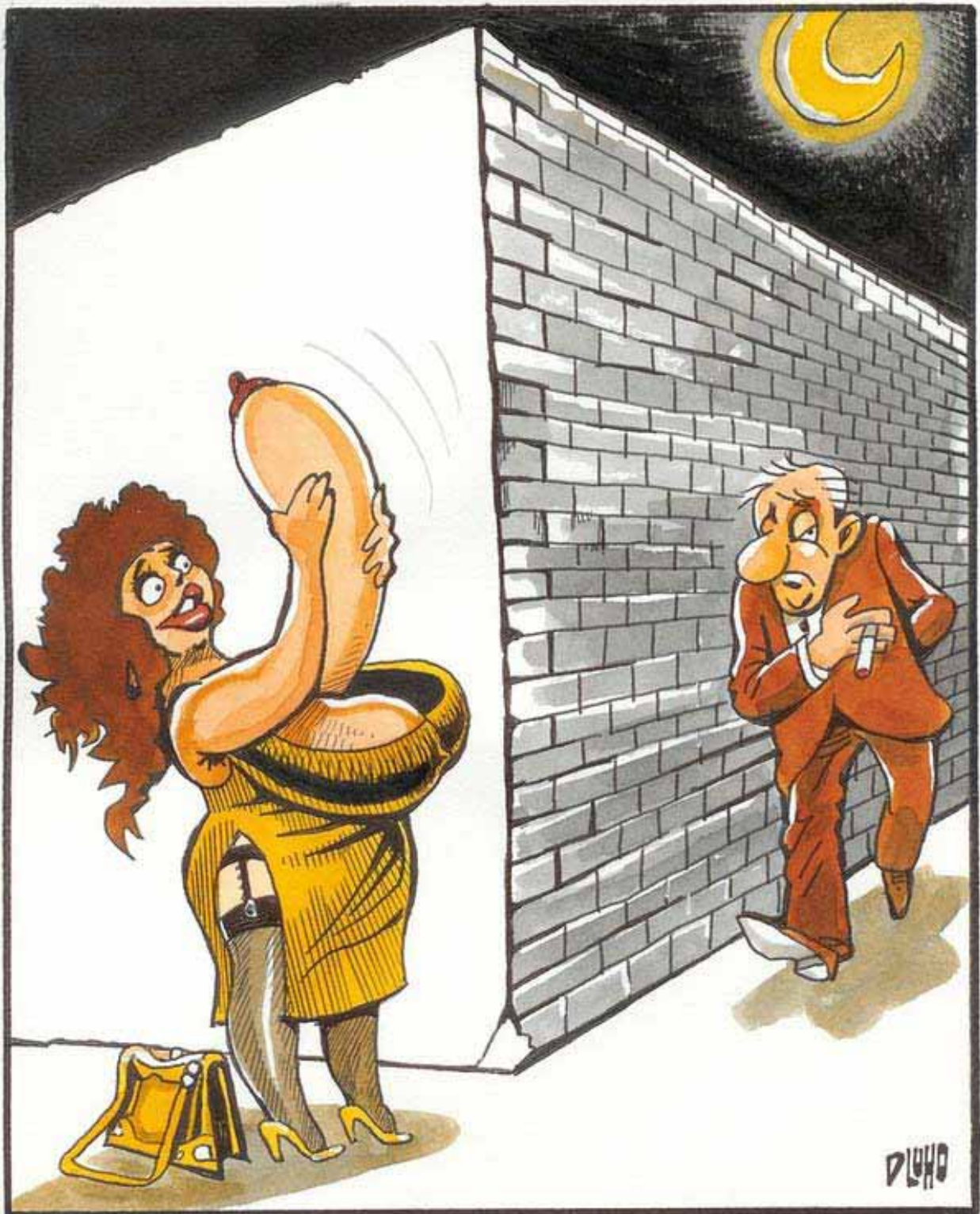
(forrás: Pannon Kapu K.E. honlap)

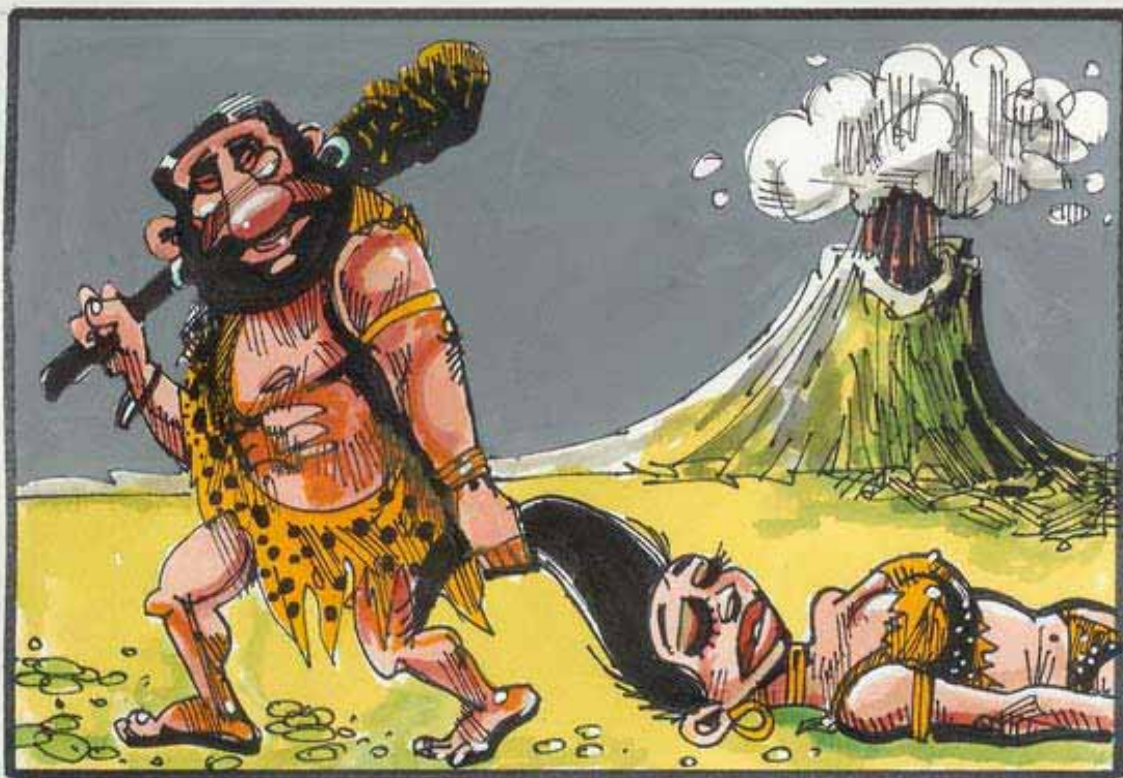

circus

sex bandit

Régen és ma

Öngyilkos (a presovi rajzverseny különdíjasa)

KONCZEK JÓZSEF

Magyar fohász

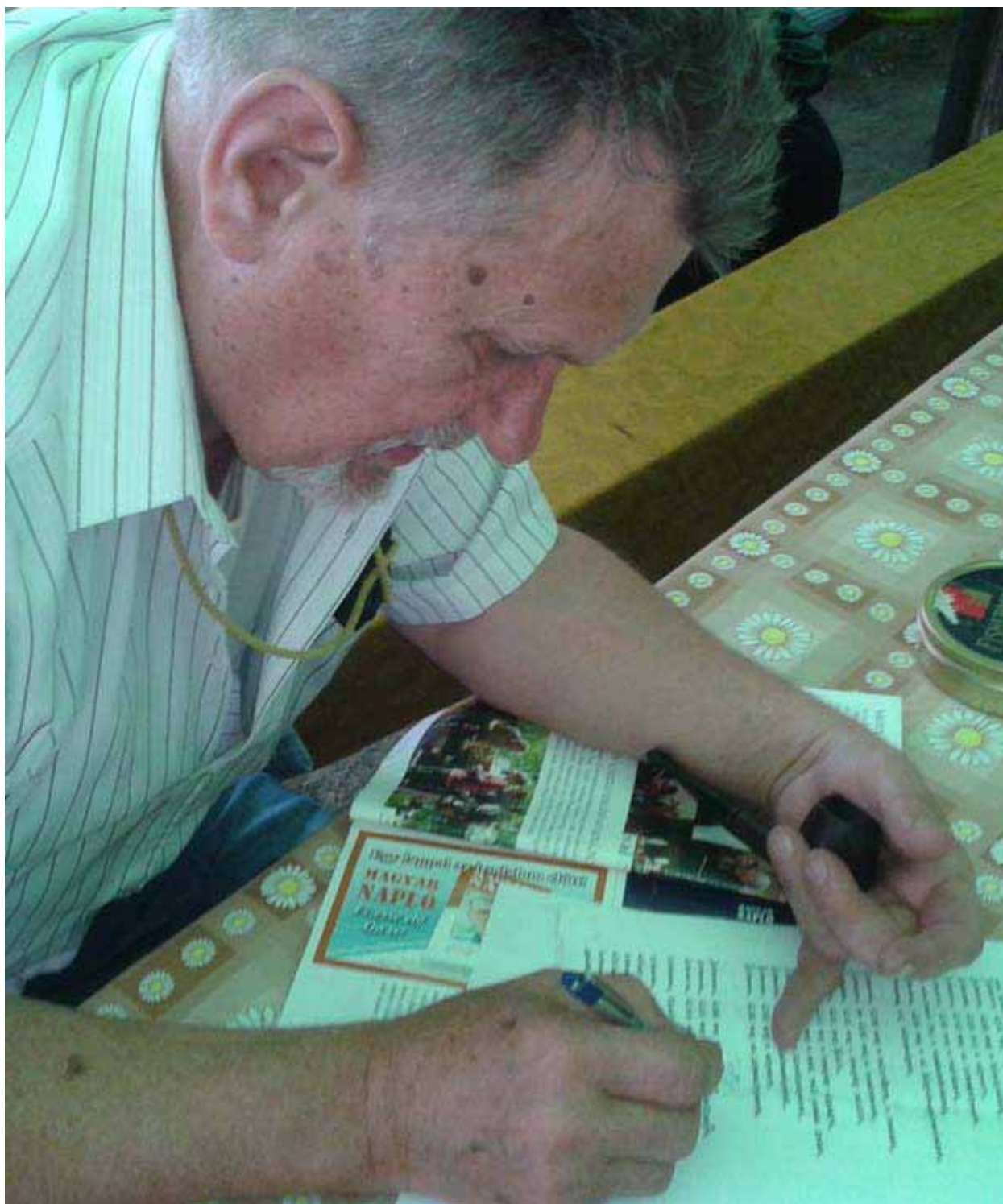
*Tisztelem Kölcsey Ferencet,
és szeretettel adom
Ipolyi Károly nándori atyának*

Istenem, áldd meg a népemet,
nem akarunk rémeket,
Istenem, áldd meg a jókedvünket,
Istenem, áldd meg a bőségünket,
Istenem, áldd meg a népemet,
Istenem, áldd meg az istenképemet,
Istenem, áldd meg a vérünket,
és emeltesd fel a munkabérünket,
Istenem, áldd meg a mi Kárpát-medencénket,
Istenem, adj békességet.

Istenem, áldd meg a szlovákot, a románt,
Istenem, ne áldd meg a cezarománt,
Istenem, áldd meg a szegény zsidót,
Istenem, áldd meg Bibót,
Istenem, áldd meg a szegény cigányt,
Istenem, áldd meg a neki való munka iránt,
Istenem, áldd meg a kisebbségeket,
Istenem, áldjuk a mindenségedet,
Istenem, áldd meg a népemet,
Istenem, áldd meg az istenképemet.

Istenem, áldd meg Kölcseyt,
Istenem, áldd meg a magyarok erkölceit,
Istenem, áldd meg a versemet,
Istenem, dicsérjük a fényességedet,
Istenem, sétálgass közöttünk,
adunk neked kabátot, kesztyűt,
Istenem, áldd meg a magyarságot,
sütünk neked szép fonott kalácsot,
Istenem, áldd meg a németet,
Szepit, Hanzit, a mädheneket.

Istenem, áldd meg a helytállásomat,
Istenem, múlasd el a fejfájásomat.

Magyarázat a Konczek-vershez:

Konczek Józseffel az *Ipolyszalkán*, a *Magyar Ház* kertjében felállított *Árpád-házi Szent Erzsébet szobor* felszentelésén találkoztunk 2013. szeptember 15-én, amikor is a *Magyar fohász* című versét felolvasta a tisztelt résztvevőknek. Kérésemre felajánlotta, hogy a *Börzsönyi Helikon* is lehozhatja a verset, sőt, együttműködést ajánlott a továbbiakra. A Nógrád megyét (benne Magyaránándort) hazájának tartó költő versei, meséi, igazán emberi humora megérdemli, hogy többen megismerjék, ezért ajánlom a figyelmükbe a <https://sites.google.com/site/konczekjozsefamiapacaink/> internetes oldal felkeresését, ahonnan könyveit digitálisan is letölthetik, olvashatják! Köszönet a vers közzétételéért! A Szerk.
(fotó: Krasznainé Konczili Éva)

PONGRÁCZ ÁGNES

versei

Gyurkovics Tibornak

- a Finisre -

azt írta
*Az ember végül egyedül
akar meghalni*
ma elgondolkodtam ezen

egyszer
régén
betegem
a halál árnyéka
jött elém
és így
éppen így
éreztem én is

egyedül vagyok
és senki sincs velem
se barátok
se család
se semmi
de éppen ekkor
jött az Isten

azt írta

Az ember végül egyedül

én nem
én nem leszek többé egyedül
sohasem

2013. okt.

Ostyahordás

“Békesség-hirdető Istennek angyala”
tán erre jártál egyszer...
most elvesznek fűben a falusi porták
kikopik innen a Földhöz-értő ember
és mikor ideérsz
senki nem ismer meg

“Békesség-hirdető Istennek angyala”
oly víg ez az élet
ne nézzél híradót
akkor nem izélnek
- s meglópnak úgyis

2013. aug.

Salgótarján, Salgó menedékház 1937 (Gyöngyi képe)

Salgótarján, Salgó menedékház 1953

VÉGH TAMÁS

versei

Ötvenhat után

Kamasz a háztetőn

I.
Október
Huszonharmadikán,
Egy üzem tetején
Két ember állt.
Az egyik,
Nyomdász-inas,
A másik,
Párttitkár.
Együtt nézték,
Ahogyan a nép
Odalenn,
Zászlósan,
Hullámszón
Áradt át
Utcákon, tereken.
A fiú arcán
Mosoly játszott,
Rezzentlen.
„Mi lesz
Most velünk?”-
Kérdezte
A titkár ijedten.
A srác visszanézett:
„*Mi lehetne?*
Igazi béke.”

II.
Ötvenhat után,
Hallgatott a kín,
Mint féreg a fában,
S a rozsdás hó tövében,
Mint talpak alá hulló,
Reccsenő ágak,
Jajgatott a csend,
De benne a lelkek
Éberen figyeltek,
Csodaváró

Fegyelemben,
Bízva az isteni
Kegyelemben,
Csendbe takartan,
Rezzenetlen.

III.
Ma is ugyanez
A recsegő csend
Marja véresre torkod.
Talán
Még nem érted,
Talán
Még nem érzed,
De a korszak vége,
Már befordult
Utánad a sarkon.

2012-10-29.

Októberi rigmus

Mindenki elégedetlen,
Akasztana menten,
Csak lenne, aki elől
Menne helyette
Lyukas zászlóval
A menetben.

2012-10-18

KŐ-SZABÓ IMRE

Szobafestő voltam három napig

Nem akartam én festőnek kiadni magamat. Ez csak úgy jött. Zsuzsinál voltam, az apja a szomszéd lakásban lakott. Arra panaszkodott, hogy festették a lakását, de a festő egy rahedli pénz kért a munkáért. Sokallta, biztosan lenne olyan festő, aki olcsóbban megszámitaná az apja lakását, amelyik pontosan tükörképe az övének. Kérdeztem mennyi lenne az elfogadható összeg, amely megfelelne. Sima meszelés, fehér színre és csak a szobát, meg a konyhát kell kezelésbe venni. A mellékhelyiségek tavaly kaptak egy frissítő festést. Zsuzsi kibökte, hogy negyvenezer lenne az elfogadható ár. Hirtelen átfutott az agyamon, ez rengeteg pénz, engem most ez kisegítene. Negyvenöt éves koromra albérletben laktam. Ott hagytam az asszonyt, mert nyughatatlan vére miatt mindig csalt valakivel. Ezt már nem lehetett sokáig eltűrni. Nekem is van önérzetem. Ez a mostani, független életem sok pénzt emészt fel, mindig zavarban voltam. Persze így haraptam erre a még nem egész ajánlatra. Ecseteltem, mint egy vérbeli festő, hogy többször készítettem már ilyen munkát. Az tény, hogy anyámnál már háromszor kifestettem a szobát. Jól is sikerült, meg egyszer úgy bámészkodásként végignézttem egy igazi szobafestő munkáját. Úgy gondoltam, ezzel megszereztem a kellő gyakorlatot. Tehát belevághatok a munkába, ha megkapom. Zsuzsi ismert, szavahihető embernek tartott. Úgy gondolta, ha ennyi pénzért megteszem, akkor enyém a meló. Meg is egyeztünk mikor kezdek, és három nap alatt kész is leszek.

Át is szaladtunk a faterjához, megbeszélni a dolgot. Az öreg bizalommal fogadott. Ár és időpont egyeztetés gyorsan lezajlott. A pénzt egy összegben oda is adta, mondta ő, most elutazik pár napra. Nyugodtan dolgozhatok, ha végzek a kulcsot vagy a lányának adjam, ha ő nincs itthon, akkor egyszerűen dobjam be a postaládájába.

Nekikészültem, a munkahelyemen kértem kölcsönbe egy létrát, meg ecseteket, spaknit a gipszeléshez. Megvettem a nagy vödör festéket, javítási kellékeket és bevitettem a lakásba. Otthonról elvittem a felmosó vödröt, a festék kikeveréséhez. Szóval minden készen állt, hogy festői tevékenységemet elkezdjem. A munkadíj tényleg jól jött, ugyanis nagyon le voltam égve, volt párezer forint tarozásom. Most legalább rendbe ránthatom magam.

Holnaptól három napig festő leszek. A következő nap reggel korán keltem, mire odaértem hét óra lehetett. Nagy levegőt vettem, vágjunk bele. Az igazi festők a reggelt a kocsmában indítják. Én is úgy tettem. Bevettem két felest, elkísértem egy sörrel. Mindjárt meg is jött a kedvem. Beállítottam a lakásba, göncöt cseréltem és elkezdtem a repedések javítását. Érdekes módon nem ment ez olyan egyszerűen, mert szédülni kezdtem. Nem kellett volna hirtelen annyit bekapni, meg nem is ettem. Úgy döntöttem, keresek itt a közelben egy ABC-t és veszek valami harapni valót. Be is szereztem egy kis kenyeret, Fradikolbászból egy jó darabot, fél kiló paradicsomot, meg két doboz sört. Visszamentem a tett színhelyére és mivel csak a padlón volt hely, megterítettem. Befalatoztam. Egy kicsit javult a közérzetem. Folytattam a falak javítását, de a leküldött két sör után már minden munkakedvem elszállt. Tudtam, hogy az idő sürget, de úgy döntöttem, majd holnap jobban ráhajtok. Ezzel be is fejeztem az első napot és bezártam a lakást, majd visszamentem a kocsmába, hogy kipihenjem a nap fáradalmaim.

Másnap arra gondoltam, valami franko stratégiát kell kidolgozni, mert a hátralévő két napon teljesíteni kell, amit vállaltam. Ennyi szabadságom van és kész. Ezen a reggelen elkerültem a kocsmát, ha megvetnek, akkor sem játszom meg az igazi festőt. Azt magyaráztam magamnak, hogy a végén is be lehet törölközni, ha teljesítetted a napi penzumot. Úgy is volt, becsülettel megfogadtam, hogy rendesen végzem a munkát. A faljavítás után egy szép alapozó festést vágtam le. A szoba képe estére, már a szikkadás után elfogadható mutatott. Majd még holnap kap egy fedő festést és rendben lesz.

Még volt egy kis időm, megnéztem a konyhát. Hát ez gyalázatos volt. Tele volt zsírfoltokkal. Azon tűnődtem, mit tehetett itt az öreg nyugdíjas bácsi? Úgy nézett ki, mintha zsírszalonnát sütött volna és a kifröcsögő zsír apró pöttyeivel beborította a gáztűzhely környékét, egész a plafonig. Próbáltam vastagabb festéket rákenni, de a zsírfoltok maradtak. Talán egy szappanos festés kellene. Azon töprengtem, mit tegyek, amikor beugrott Karcsi barátom. Ő festő, megkérem, hogy a konyhába segítsen be. Még szerencse, hogy otthon találtam. Ecseteltem neki, milyen szaharába vagyok. A becsületem forog kockán, de azt is tudta, a pénz utáni sóvárgásom elhamarkodott döntésre kényszerített. Lehívtam a sarki presszóba, bele tukmáltam három felest, meg egy sört. Ígérte, reggel jön velem, és rendbe hozza a dolgot.

Nyugtalanul aludtam, azt álmodtam, hogy az öreg nyugdíjas bácsi ott balhézik velem a lépcsőházban, és nyereszkedő kontárnak titulál. A ház lakói pedig kíváncsian bámulnak a képembe. Szerettem volna elszaladni, de nem mentek a lábaim. Leizzadva ébredtem, izgatott a harmadik nap, hogyan fog végződni. Karcsi barátom tartotta az ígérését, a megbeszélthelyen várt. Elkezdtünk dolgozni, ő a konyhát vette birtokba, és pedig a szobát próbáltam befejezni. Közben Karcsi elszaladt egy festékboltba. Hozott valamit, amit a festékbe kevert. Rutinosan meszelt, festett. A zsírfoltok elhalványultak, de egy-kettő továbbra is hirdette szívóosságát. Ezt már nem lehet teljesen helyre hozni, csak egy újabb, alaposabb festéssel, melyre sajnos nincs idő. Munka végeztével, összeszedtem a szerszámokat, félve nyugtáztam, hogy ennyire telt festői tudással, segítséggel. Karcsit kifizettem, ötezret kért, meg amit még a kocsmába megittunk. Este az ágyban, ahogy feküdtem egy idézet jutott az eszembe: - „ne vállalj kottalapozgatást, ha nem ismered a hangjegyeket!” Teljesen egyetértettem ezzel.

Másnap délután kerestem Zsuzsát a kulcs miatt. Izgultam, mit szól majd a melóhoz, de szerencsére nem volt otthon, hiába nyomtam a csengőt. A kulcsot egy papírba csavartam, hogy álcázzam, távozáskor bedobtam a fater postaládájába. Ahogy mentem az utcán az járt a fejemben, nem kellett volna ebbe belevágni. Az ember szorult helyzetében néha hoz olyan elhamarkodott döntést, melyet később megbán, mint az a kutya, amelyik kilencet kölykezik.

Teltek a napok, amikor egyszer a telefon túlsó végén Zsuzsi keresett. Elmondta, hogy a faterja nagyon mérges, nincs megelégedve a munkával. Jobb lenne, ha a pénzből legalább tizenöt ezret visszaadnék. Nem akar fenyegetőzni, de van egy ügyvéd haverja, mármint az öregnek. Annak akar szólni. Amikor letettem a kagylót se nyelni, se köpni nem tudtam. Kell nekem ez a festősdi? De az sem kell, hogy az állítólagos ügyvéd felszólítson, megfenyegessen. Erre aztán nincs szükségem.

Sokat morfondíroztam, mit tegyek. A kapott pénzt már elköltöttem, betömtem a lyukakat. Most vagyok egyenesbe. Ha vissza akarom fizetni a kért összeget, valahonnan megint szerezni kell. Ez egy ördögi kör, ebből nem is lehet kiszállni. Hosszas gondolkodás után úgy döntöttem, jobb a békeség, fizetni fogok, de egyelőre nem tudom miből.

Fizetési napon, pont a munkából igyekeztem haza, amikor véletlenül az utcán összefutottam Zsuzsival. Köszönés után önkéntelenül nyúltam a zsebembe és kiszámoltam neki a visszajáró pénzt. Nem is nagyon beszéltünk, hisz ilyenkor nincs miről. Ahogy távolodott az átadott pénzzel, úgy kezdtem megnyugodni. Éreztem, így van ez rendjén és megkönnyebbülve gondoltam végig azt a mondást: „aki amatőr, az tücsök a szimfonikus zenekarban.”

BÖRZSÖNYI ERIKA

Bohócarc a paprikás krumpliban

1980 tele szokatlanul hideg volt, vagy csak az ő emlékeiben él így, mert azon a télen rengeteget fáztak. Soha nem nézett utána a meteorológiai jelentésekben, számára meggyőző volt az, amit átélt és érzékelt. De egy biztos, a sosem ismert dédapa katonaládájában csonttá fagyott azon a télen a kamrában a krumpli. Nem volt pénz és nem volt olaj, a szobában az olajkályha meleg helyett csak bűzt árasztott magából. A konyhai vaskályhába gyújtottak be néhanap, ott melegedtek. A kályhába, ami valójában inkább tűzhely volt, amelynek vaslapján főztek, s felette a falon volt a kis polc, ahol a szakácskönyveit tartotta. Még évtizedek múltán is fel tudta idézi a tűz és a rotyogó bableves illatát, ha fellapozott egy receptet a Minerva nagy Szakácskönyvben, amit nászajándékba kapott. Mindig éhes volt, sovány és fiatal, fázott, és a tehetetlenségtől gyakran sírt. Apóka és Anyóka – mert így hívták egymást - nem így képzeltek el a fantasztikus jövőt azokban a hosszú levelekben, amiket egymásnak írtak másfél éven át.

Apóka fizetése szármalmasan kevés volt és ami utána maradt, az építési kölcsön, meg a gyerektartás levonása után, azt lehetetlen volt beosztani. Apóka még alig múlt huszonnyolc éves, de második házassága kezdett darabokra hullani a szeme előtt. És ő nem bírta elviselni a rá nehezedő nyomást, a terheket. Sokat ivott és ezzel valami olyan nyomorba taszította le hármójuk életét, amilyenről Anyókának addig elképzelése sem volt. De ott volt neki a Baba, az ő tejillatú, gödröcskés gyönyörűsége, vágyai megtestesítője. Ettől könnyebb és sokkal nehezebb is volt elfogadnia az életet, ami megadatott neki. Néha, amikor már nem bírta elviselni az otthoni rideg reménytelenséget, útra kelt és buszozott, barátokat keresett fel, vagy csak kirakatokat nézegetett és álmodozott. Karján a babával, aki mindig vele volt, mert szimbiózisban éltek, csak ők ketten, valami édeni békességben.

Egy ilyen téli délutánon történt, hogy Anyóka a Béke téren állt, a nemrég megnyitott nagy hentesüzlet kirakata előtt, ahol a forró fényben grillcsirkék forogtak a nyárson.

Karján a babával, korgó gyomorral és üres pénztárcával állt ott. Szájában összefutott a nyál, ahogy elképzelve a még soha nem kóstolt sült csirke ízét. Azon kapta magát, hogy a nyálát és könnyeit nyeli, mert sírt, de azt nem vette észre senki. Közeledett a karácsony, az emberek teljes közömbösséggel siettek el a fiatal nő mellett. Mindenki rohant ajándékot venni, vagy az ünnepi vacsorához bevásárolni.

Őket nem várta senki otthon. Péntek este volt, tudta, Apóka nem fog éjjelnél előbb hazakeveredni. Görcsbe rándult a gyomra a gondolatra, ahogy elképzelve, vajon milyen állapotban lesz és mi vár rájuk?

Hirtelen kívülről látta magukat, már csak néhány szál gyufa hiányzott, hogy az Andersen-mese megelevenedjen. A kis gyufaárus lány meséje.

Lehet, ez adta meg éppen számára az erőt, és született meg benne ennek nyomán az elhatározás. Elszakadt a grillcsirkék látványától, felszállt az éppen bekanyarodó buszra, ahol meleg volt és kapott ülőhelyet.

Hazament, otthon fát keresett a sufnyiban és begyújtott a konyhai kályhába. Fújta a füstöt és könnyes lett megint a szeme, de tudta, hogy azok már nem a tehetetlen szomorúság könnyei, csak a füst csípi a szemét.

Kihúzta a kiságyat, meg a hintaszéket a konyhába, bekapcsolta a rádiót. Csakhamar finom meleg lett.

Felforgatta a kamrát, és talált néhány szem krumplit, hagymát meg egy kis darab szalonnát. Megnyugodott, eszébe jutott, hányszor hallotta gyerekkorában Nagyapótól: ha krumpli, hagyma meg szalonna van otthon, már nem lehet éhezni. Paprikás krumplit főzött, a készülő étel illata lassan betöltötte a konyhát. A baba, valójában tíz hónapos fiatalember, a kiságyból figyelte anyja mozdulatait. Együtt vacsoráztak, Anyóka a krumplit villával összetörte, hullámvonalakat, meg bohócarcot rajzolt rá, mint réges régen az ő ételére Nagyanyó. Ölébe vette a babát, úgy etette, fújta neki a forró falatokat. Aztán ő is evett.

Szólt a rádió, kint sűrű pelyhekben esni kezdett a hó. Anyóka a hintaszékben ringatózott, és várták Apókát. Reménykedett a csodában, hogy időben hazatér hozzájuk és talán hoz is valami finomat, ha mást nem, józan mosolyát, szakállas arcának érintését, és egy együtt töltött estét.

2012-05-26

Salgótarjáni üvegyár, 1950 (iMRE képe)

Salgótarjáni üvegyár, 1950 (iMRE képe)

H. TÚRI KLÁRA

versei

SZÍVVEL-LÉLEKKEL

Te, ki mondanád majd versemet,
ne keseredj rajt', ne keseredj,

ha soknak találod azt ami fájt,
- mi nekünk jutott, a kint s halált;

- nem gondoltam én az utókorra,
s abban arra, ki majd versem mondja,

...mind azt képzeltem én - az életért -
ki mindent elbír, és semmit sem kért,

nem kért kora Sátán-praktikáiból,
- "Öngyilkos nép"! - olvastam valahol,:

s...a XX. század, hogy megérte-e?
/mikor különbje sírba temetve/

...de semmi kényszer meg nem törhetett,
s amit ember ember ellen tett;

- szétkuszált térképe szegény hazánknak,
s kik felette önkénnyel hadonásztak;

egymásnak uszult népek s nemzetek,
és lenullázott rokon-érdekek;

sem nyárspolgárok ostobasága,
sem Mag-népem ritkuló kalásza,

el nem rettentett...: bízva a győzelemben'
:rábízta magam Teremtő Istenemre...!

ZARÁNDOKVERS

Van, ki útján előre megy,
és van, ki azon v i s s z a jár?

- tekints le ránk, Magyarok Nagyasszonya!...
hogy' széled fiad, nézd!...lelke
ismeretlenén hogy bolyong
számkivetetten reggeltől estig-; az éj
mély szakadékába hogy esnek,
praktikák rejtelseibe hogy feledkeznek
szellemeink - nézd,
bénán s anyátlanul /:/ szerte, a
hamis káprázatoktól...
tizenkét csillagod közt hogy vakulnak,
Szent Fiad keresztjét hogy félik, -
s jövődjét hogy téveszti e nép!
- Óh lásd, és segítsd meg őt !

- Őt, ki ma hivatalos s...nem tudja még,
hozzád hogy lehetne illendőbb; -
népek közt ez önmagához hűtlent
Te segítsd útjára, jóságos Anya!
hitesd el vele: - Nálad senki se

szeretőbb, igazabb és hűbb Magyar ma!
- hitesd el vele, hogy Te...Legjobb,
hogy Te...Te vagy e hon Boldog Asszonya,
s a méhedből fogant Szent Ige - ama
Krisztusé - a legkegyesebb Haza!

Kegyelmek Anyja, Királynőnk:
56 gyötrött nemzedéke kér,
mentsd meg őt a hivatalosaktól!...
támaszd életre hűtlen fiad,
s csillogtasd elé igaz jövőnk!
- Hulló Mag-unknak, óh...gondviselőn
add, Irgalom Anyja, Jótevőnk:
e földi út során
ellenségét félje ő csupán,
s tőle a végső meghasonlást űzd el!
Lelkek mennyei őrtüze,
égi Szeretláng-oltalom
vigyázz reánk!

Óh...én nem
én nem...ellenségeitől féltem,
csakis barátaitól féltem én
szegény, szegény Hazánk!

ELBERT ANITA

Könnyeső

Ma megkönnyeztek az égiek,
Könnyesőt szórva a világra,
Ma eldobom éltetem a túlsó
Partra, révészemmel térve át
A túlvilágra. Egy fényalagúton
Ment át utam, melyből dobbant
Ütemre szeretet, én mily kedvelem
E holt rónaságot, mi fényből
Ered, s vár a születésre, mert
Minden szónak visszfénye szabja
Meg, hogy merre van jelentése,
S mint vízesés, úgy csap le
A hidegzuhany, félreértettek, s
Nélkülem más hangja lesz
A versnek, de a könnyek majd
Emlékeznek, mik vízjelként
Ráakódtak betűimre, s az ég
Betakarja lágyan szövegemet,
Fénypóznára kötve, hogy egyszer
Majd a szétmosódott vers új
Szárnyakra keljen, s vissza–
Emlékezzen: a tett halála
Az okoskodás, csendre vágyik
A zokogó lélek, ki azt hitte,
Egyszerű az élet, s őrzöm
A Szót éberem, miközben újra
Könnyeső hullik, s izzadva,
Szavaim végre fellélegeznek.

DOBROSI ANDREA

Októberi vallomás

Lassan ásít a hajnal, tátog a szél,
falevél felzörög, a beteg tüdő
jajong, kezd siránkozni a vénülő,
kinek távozik kincse: az egészség.

A receptre októbert ír a naptár,
elmúlás dózisa bökdösi bőröm
felszínét, arcomra más világ köszön:
a felismerés, mely enyhe gyógyulás.

Hiszem, hogy idővel kopik seb, beforr,
egyik évszak a másiknak doktora,
miszerint minden pillanat mulandó

- jelent ketyeg el holnap is az óra -
vallom, elmén emlékezés barangol,
őszi vándor, ki elmereng a múltba.

KARDOS GY. JÓZSEF

Ahonnán jöttem

Pálfalvi Nándor élete és munkássága I. rész

ELŐSZÓ

Az író is, a tanár is a „szellem emberei” közé tartozik, „*akik nélkül csak fél munkát végezhetünk*” – írja róluk Kassák Lajos *Terítsd ki szárnyaidat* című költeményében. (Összes versei. 1977. II. 732.) Majd így folytatja: „akikre a megsejtéseket s a gondolatok / tudatos rendezését bízta a sors.”

Most Ön, Kedves Olvasó, olyan kötetet tart a kezében, amely egy író, Pálfalvi Nándor, és egy tanár, Kardos Gy. József, „közös” munkája, azaz egy tanár ír egy hetvenhat éves (*a könyv 2008-ban jelent meg A Szerk*), harminckilenc önálló kötetes íróról, aki mögött immár több mint ötvenéves alkotói pálya áll. S aki nemcsak szépíróként, hanem több újság, valamint a Magyar Rádió és Televízió munkatársaként is hosszú éveken keresztül „szolgált” a közművelődést.

Hogyan is kezdődött ez a kapcsolat? 2006 júniusának elején vetődött fel az a gondolat, hogy az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc, valamint az írói pálya ötvenéves évfordulójának méltó megünneplése lenne az, ha a keszthelyi Fejér György Városi Könyvtárban bemutatnám Pálfalvi Nándor 2006-ban megjelent *Ne fessd az ördögöt* című kötetének egyik kisregényét, a *Nagyapa forradalmá-t*. Erre sor is került 2006. október 20-án (nem sokkal azután, hogy az intézmény elnyerte „Az Év Könyvtára 2006” megtisztelő címet). Ez alkalomra előkészülve, magam is alaposan megismerkedtem Pálfalvi Nándor műveivel – s nem mellesleg magával a személlyel is, hogy kellőképp (érdemeihez méltóan) be tudjam őt mutatni a könyvtárban megjelent érdeklődőknek. (Egyébként is a magyartanár irodalmi értékeket „terjeszt”!)

Nos, így kezdődött az a munkakapcsolat, amely a 2000 óta Keszthelyen élő író és a keszthelyi tanárt „alkotótársakká” tette. (Jómagam 1967 óta vagyok keszthelyi lakos.) Talán egy kicsit az is „besegített” ebbe a kapcsolatba, hogy magam is „belekontárkodtam” az írói mesterségbe. Rövidebb terjedelmű írásaim (versek, novellák, tanulmányok stb.) folyóiratokban (Hévíz, Magyar Jövő), illetve egyéb újságokban és közel húsz antológiában jelentek meg. Négy kötetet szerkesztettem (kettőt részben írtam is – egyikük a már említett antológiák között található). Eddig csupán két önálló „kötetecske” jelent meg: egy országos irodalmi pályázaton díjazott tanulmányom *Arany Jánosról (Zalaegerszeg, 1995.)* és egy kisregényem *Szép Szabó Klára címmel (Littera Nova Kiadó, Budapest, 1998.)*. Kéziratban még három hosszabb terjedelmű művem várná kiadását. Ezek: egy „nagyregény” (*Magány, vágy, pillanat*), egy „naplóregény” (*Akik még visszajöhettek...*) és egy színmű (*Ispán Mici*). Természetesen ezeken kívül még jó néhány egyéb írásom is kész állapotban „leledzik” (főleg tanulmányok). Bár ez az „írói oeuvre” természetesen közel sem mérhető Pálfalvi Nándor életművéhez, mégis van a kettő között valami közös. Ezt a „megfelelést” talán Ady Endre gondolatával tudnám a leginkább érzékeltetni, aki *Szigligeti háza* című írásában olyan tömören tapint rá a lényegre: „*Mi megmaradtunk a régi ideálok mellett. Mi csak a szárnyakra emlékezünk, a repülő, a szállva szálló szárnyakra...*” (Színház. 1980. 40.)

Amikor a Pálfalvi-műveket olvastam, ez az Ady Endre-i „aranyszabály” idéződött fel bennem. Legjobb alkotásai olyan hangulati-érzelmi-gondolati hatásokat keltettek, mintha a valóságban éltem volna meg azokat. S íme, három verseskötetét lapozgatva, a 2003-ban megjelent *Nélküled bolyongtam* címűben, egy olyan költeményére leltem (*Ahogy a szárny*), amely az Ady Endre-i gondolatokat is „visszhangozza”:

Hitemben tetteim sorakoznak,
ahogy a fák a naptól tanulnak
újra ébredést, ha magot hoznak.

Hitemben van az én bátorságom,
hogy szívem és lelkem ne hátráljon,
míg töprengek életem, halálom.

A hitem az, ami hinni készíttet,
hogy részese vagyok az Egésznek.
Ahogy a szárny is a repülésnek.”

Igen, a hit: hit az alkotásban, mert hiszen, ahogy a régi rómaiak is mondták: *Artificem commendat opus.* (Az alkotót alkotása dicséri.) Az igazi alkotó az igazi alkotás létrehozására „rendeltetett”. Ez ad életének értelmet, mert csak így teljesítheti híven feladatát: valami fontosat teremteni, valami nagyszerűt, időtálló értéket létrehozni – tehetséggel, hozzáértéssel és lelkiismeretes munkával. S ha valaki bízik magában, ha van ereje küzdeni igazságáért, azt a megpróbáltatások (az értetlenség, a rosszindulat, a gonoszság, a butaság, a törpék és középszerűek gyűlölete és támadása, a szakmai irigység, az adminisztratív tiltások) sem verik a földhöz, mert legyőzhetetlennek érzi magát. Pálfalvi Nándor is azzal vált legyőzhetetlenné, hogy a különbnek lenni igényével, a minőség őrzésével, a megszállottak odaadásával, önmaga vállalásával, a tiszta gondolatok megfogalmazásával, kétségbeesett hivatástudattal, jobbító szándékkal, a pálya alázatos szolgálatával vívta a szellem csatáját.

Pálfalvi Nándor nem kapta meg azt a méltó elismerést, amely megillette volna, illetve megilletné. A kritika is meglehetősen mostohán kezelte. A kritikusok zöme – úgy érzem – nem ismerte fel azokat az alapigazságokat, melyeket a XIX. századi orosz irodalomkritikus, Nyikolaj Alekszandrovics Dobroljubov így fogalmazott meg (*Három tanulmány. – Fénysugár és sötétség birodalmában. 1972. 143. és 172–173., fordította: Lukácsné Jánosy Gertrúd*): „...ha a kritika arra szorítkozik, hogy a művészet »örök és általános« törvényeivel mérjen speciális és múló jelenségeket, akkor ezzel tisztán bürokratikus, rendőri szerepet vállalt, magát a művészetet pedig mozdulatlanságra ítéli. – ...bár az igazság a mű szükséges előfeltétele, ez magában még nem érték. A mű értékének megítélésénél irányadó a szerző látókörének szélessége, az ábrázolás elevensége, az érintett jelenségek megértésének foka.”

Úgy érzem, Pálfalvi Nándor a dobroljubovi idézet utolsó mondatában foglaltaknak igyekezett megfelelni. Legjobb műveiben jól megkomponált jelenetek, tömör és kifejező párbeszéd, a mű egészének alaptónusába és az egyes részletek stílusába beleillő epizódok, valamint erős lélektani megalapozottságú szereplők sorsából bontakozik ki a pozitív összkép. – S akkor még nem is beszéltünk arról az egyéni hangról, amely minden Pálfalvi-műben azonnal felismerhető; a csak rá jellemző stílusjegyekről, szóhasználatról, mondatszerkesztésről, hasonlatairól stb. Kortársai közül a barátok, pajtások, a jóakarók (Békés József, Féja Géza, Gellért Oszkár, Györy Dezső, Hernádi Gyula, Huszty Tamás, Kállai István, Ladányi Mihály, Oravec Paula, Radványi Ervin, Sarkadi Imre, Simon István, Sipos Tamás, Szabó Lőrinc, Szakonyi Károly, Szentiványi Kálmán, Taar Ferenc, Tamási Áron, Urbán Ernő, Váci Mihály) erről az oldaláról is jól ismerték, és éppen ezért bíztak benne.

Ha Pálfalvi Nándor írói életműve nem is mindenben egyenletes, de rendkívül tiszteletre méltó. Céлом és feladatom, hogy ezt az írói életművet bemutassam a Kedves Olvasóknak, és így közelebb hozzam Önökhöz azt a Pálfalvi Nándort, akit méltatlanul háttérbe szorítottak. Ez a háttérbe szorítottság tükröződik az irodalomtörténeti összefoglalókban és lexikonokban is. (Igaz, az összefoglalók meglehetősen régi kiadások!) Vegyük először a lexikonokat (illetve a lexikonszerű kiadványokat)! Az első, amelyben Pálfalvi Nándor neve feltűnik, a Benedek Marcell-féle *Magyar irodalmi lexikon III. kötete* (1965. 423.). A *Kortárs magyar írók kislexikonában* szintén szerepel Pálfalvi Nándor (1989. 322. – főszerkesztő: Fazekas István), akárcsak a *Ki kicsoda a hírközlésben* című kiadványban (Szekszárd, 1994. 238. – szerkesztők: Bodrits István és Viczián János). Az *Új magyar irodalmi lexikon* (2000. III. 1675. – főszerkesztő: Péter László – első kiadása: 1994.) szócikkében (M. Róna Judit jelzi) az adatok mellett egy- mondatos megállapítás található Pálfalvi Nándorról: „A falusi társadalom változásairól, a népi származású értelmiség helyzetéről ír realiztikus igénytel.” Valószínű, hogy az utóbbi megállapítás „forrása” Pomogáts Béla *Az újabb magyar irodalom 1945–1981* című műve volt (1982. 519.)

amelyben ez áll: „*A vidéki élet változásáról, illetve a népi származású értelmiség helyzetének alakulásáról számoltak be... Pálfalvi Nándor (1931) Szeretni akartam (1960) és A fatehén (1973)...*” (Tehát 1981-ig Pálfalviról csak ennyi! Szomorú!) *A magyar irodalom története 1945–1975* (1990. III/1–2. 1140. – szerkesztők: Béládi Miklós és Rónay László) már majd fél oldalt (!) „szán” Pálfalvi Nándornak: „...írásművészete közvetlenül tapad a hétköznapi élet eseményeihez és tanulságaihoz. Ez a didaktikus szándék néhol gyengíti előadásának hitelét. Papírház című kisregényében azt mutatja meg, hogy a világháború éveiben kudarcra volt ítélve minden teremtő emberi szándék. A Szeretni akartam ...már merőben más környezetben azt bizonyítja, hogy az élet hétköznapijaiban szülehetnek csak igazi, hiteles emberi érzések. A Csoda Lomboson (1967) megint csak időszerű példázat: a vezetők emberi gyengéivel visszaélők ironikus történetében a korszak labilis emberi tartásával vetett számot. A regényből sikeres film is készült. Az Üvegtető-ben (1968) a Szeretni akartam problematikájához tér vissza a kicsit leegyszerűsített szerelmi háromszögben vívódó hőseinek sorsát követve. A fatehén (1973) viszont érzékletes satíra, kis hétköznapi diadalok és bosszúságok könnyed rajza.”

Botka Ferenc műve, *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 8., 1945–1970. személyi rész* (1991. 295–296) Pálfalvi Nándor hat kötetéről megjelent ismertetések, illetve kritikák lelőhelyét sorolja fel (összesen 17 előfordulás). Az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában megjelenő *A magyar irodalom és irodalomtörténet bibliográfiája* – általában évenkénti adatokat közölve – 1958 óta szerepelteti Pálfalvi Nándor műveit. Az 1970-ig megjelent bibliográfiák anyagát a már említett Botka-mű tartalmazza. A további hivatkozások évei: 1971–1975. I–II., 1976., 1980., 1982., 1984., 1985., 1987., 1988., 1990. – Az évente kiadott *A magyar irodalom évkönyve* 1988-tól említi Pálfalvi Nándort – az Írószövetség, a Művészeti Alap és 1991-ig a PEN Club tagjaként is. – A Kortárs magyar írók 1945–1997. *Bibliográfia és fotótár* című kiadvány (II. kötet. 2000. – szerkesztő: F. Almási Éva) Pálfalvi műveit sorolja fel, illetve az író néhány „fellelhetőségi” adatát közli (lexikonok).

Pálfalvi Nándor 1998. óta szerepel a *Ki kicsoda* című kiadványban is. (A 2005-ben kiadott *Ki kicsoda* 2006 – főszerkesztő: Hermann Péter – II. kötetének 1312–1313. oldalán találhatunk róla adatokat!)

Most pedig ismerkedjenek meg Vele részletesebben is!

Ajánlom szíves figyelmükbe a következő vebhelyet, ahol portréfilmet nézhetnek meg az író-költő Pálfalvi Nándorról. A Szerk.

<http://www.youtube.com/watch?v=-48ddZYRXj8#t=17>

GYÖKEREK

„1931-ben születtem Nógrádban, a balassagyarmati kórházban. Onnan haza, Nagyorosziba mentünk anyámmal, aki a falu legszebb asszonyának számított, pedig akkorra már életet adott két bátyámnak és nővéremnek is. Mások voltunk, mint a többi falusi család. Apám a köbányában dolgozott, anyám meg otthon nevelt minket, hatunkat, mert később már volt két húgom is. Közben eltemettük az egyik bátyámat. A sok napszám mellett, ma sem tudom, hogy csinálta, de anyukának mindig maradt rám ideje, és ötünk közül egyedül nekem voltak kiváltságaim. A szegénységünk bennem lázadást keltett, ki akartam törni. Akkor a faluból, mert azt hittem, ez az oka a nyomornak. Korán kezdtem írni, és anyám pártolta ambícióimat. Sokszor mellém kuporodott a padlásfeljáró grádicsán, és hallgatta jó-rossz firkálmányaimat. Bátorított. Korán eljöttem otthonról, fel Pestre, ahogy az egyszeri legény, szerencsét próbálni. De lelkemben ott maradt a falu. A nógrádi dombok, a kis nyájak, a perzselő nap, a tyúkok káráló hangja, a friss szagok. És most is érzem a talpamon a földet, a mezítlás futások nyomát, a forró port, amely a bokám körül kavargott. Sohasem lettem pesti. Talán nem kellett volna eljönnöm onnan. De oda térek vissza, ahogy öregszem, egyre inkább. Oda, a nógrádi dombok közé, ahol az angyalok kikönyökölnek a felhők szélére, hogy lenézzenek a mezítlás parasztgyerekekre.” – Az 1997-ben megjelent *A planétás asszony* című regényéhez fűzött rendkívül bensőséges írói vallomás a családról, az édesanyjáról, az „eszmélkedésről”, a szülőföldről, a faluról nem egyedi eset Pálfalvi Nándornál. Az ilyen jellegű lírai megnyilatkozások újra és újra visszatérnek más írásaiban is. (Lásd a művek elemzésénél!)

Mindenképpen most kell azonban idéznünk az író egy másik vallomásából, amelyben mintegy „folytatja” az előbbi gondolatsort (Napút, 2000/10. 55–56.):

„Tizennégy évesen olyan szerettem volna lenni, mint Mikszáth Kálmán. Még a rajz is tetszett róla, az a nehéz, súlyos és nyugalmas termet, barátságos arca a nagy bajszával, ahogy ült és pipázott. De legjobban az írásai tetszettek, a Szent Péter esernyője, meg *A jó palócok* kötetének elbeszélései, főleg amiatt, mert tudtam, hol lakott. A falunktól körülbelül másfél kilométerre van Horpács, ahol Mikszáth annak idején egy kúriát meg egy kis birtokot kapott. Nagyon tetszett nekem, hogy egy író kúriát kap azért, mert ír. Azonkívül mindenütt csak Mikszáth neve hallatszott, az iskolában, az ünnepeken. Voltak Mikszáth utcák mindenütt, amerre csak jártam az én vidékemen. Azt mondták, hogy a palócok írója volt. Hogy Balassagyarmaton is élt, s hogy ez a vidék az, ahonnan a témáit összegyűjtötte, itt élnek azok az emberek, akiket megírt. Próbáltam is felfedezni egyiküket-másikat, és fel is fedeztem, rájuk ismertem. S elragadott, magával sodort a nagy szerencse lehetősége, hogy egyszer én is így fogok majd írni, hiszen én is itt élek, itt lakom. Sovány, vézna, mezítlás gyerek voltam, és tizennégy évesen megírtam az első regényemet, ami a kastélyban játszódott, pontosabban inkább a majorban, a béresek között. Körülbelül húszoldalnyi volt egy nagy kockás füzetben, amiből később, vagy harminc év múltán, szinte az egészét átmentettem egyik regényembe.

Első tizenhat évemet egy börzsönyi faluban töltöttem, Nagyorosziban, szüleimmel és négy testvéremmel. Körülöttem a Börzsöny, a drégelyi vár, és közvetlen közelünkben a fenyves, az erdő, dimbes-dombos mező, ez a színes, gyönyörű táj. A kertünk is egy valóságos erdőcske volt. Ott szereztem első élményeimet a természetről, a bogarokról, a madarokról, gyíkokról, békákról és arról a mérhetetlen sokféle növényről, amely abban a kertben szabadon nőtt. És persze állataink is voltak, tyúkok, kacsák, libák, malacka és nyulak és kecskék, s az apám méhese... A házunk előtt pedig reggel-este elvonult a csorda. Hatalmas patájú lovak húzták a szekereket szénával, gabonával. Az én gyerekkoromban még voltak idős parasztemberek, akik bő vászongatyában jártak, mezítlás vagy fatalpú saruban, így dolgoztak. Egy kicsi, ősi világ volt ez, amit olyan hosszú időn át nem találtam többé. Ez az emlék kísért a fővárosba is, amikor kollégista lettem, majd katona, és később újságíró. Mindenütt megőriztem a falu, a természet közelségét. Újságírói munkám többnyire a faluhoz kötődött, irodalmi munkásságom is erre épült, a régi élményekre és az újakra. Írónak készültem, semmi más nem akartam lenni.”

Tehát a hagyományok is hatottak Pálfalvi Nándorra: Horpács, ahol a „nagy palóc”, Mikszáth Kálmán élete utolsó nyarait töltötte (1906-tól haláláig, 1910-ig); s Drégely vára, ahol a Szondi György vezette 146 fős védősereg hősi harcban áldozta fel életét a vár védelmében Ali basa 12 ezres török seregével szemben (1552. július 6. és 10. között), ahogy azt (a legszebben) Arany János a *Szondi két apródja* című balladájában oly maradandóan megörökítette (s maga Mikszáth is elregélte ezt a *Magyarország lovagvárai* című művében). – S hozzátehetjük még a kurucok által is gyakran járt tájék ihlető erejét is! (Nagyoroszitól kissé távolabb található például Romhány is, ahol a Rákóczi-szabadságharc utolsó nagy csatája zajlott le 1710. január 22-én.)

Pálfalvi Nándor – ahogy írta is – első tizenhat évét Nagyorosziiban töltötte. Nagyorosziról sokat megtudhatunk Erdős István falumonográfiájából (Salgótarján, 1998.), de néhány lexikon és útikönyv is közöl tudnivalókat róla. (Például: Magyar nagylexikon. XIII. kötet. 2001. 522. – Révai új lexikona. Szekszárd, XIV. kötet. 2004. 945. – Magyarország. Panoráma-útikönyv. 1978. 272–273. – Cseke László: Dunakanyar. 1982. 174–175. – Látnivalók Nógrád megyében. Miskolc, 2000. 141. – Fehér György: Nógrádi tájakon. 2005. 160–161.)

Összegezzük most a legfontosabb tudnivalókat! – A Börzsöny és a Cserhát hegység között terül el a Nógrádi-medence. Itt található, a Börzsöny északkeleti lábánál, a drégelyi hegyek alatt Nagyoroszi. (A megyeközponttól, Balassagyarmattól nyugat-délnyugatra. – Régebben: Nógrádi járás.) – A községből kiinduló turistautakon haladva csodálatos kilátás nyílik a környékre. – Könyves Kálmán (1095–1116) és II. András (1205–1235) király Galícia-Lodomériából oroszokat telepített ide, akik királyi testőrök („palotás vitézek”), a palota és a vár ajtónálói voltak Visegrádon. (II. András fia, Kálmán 1214 és 1226 között Galícia – régi nevén Halics vagy Gácsország – királya volt.) A település (egy ideig Oroszfalva néven) ezek fejében mezővárosi kiváltságokat kapott, amelyeket a későbbi uralkodók közül is többen megerősítettek. Visegrád elfoglalása (1544) után a török hódoltság területéhez tartozott (mégis népes település volt), majd a Kozim, Starhemberg, Keglevich és Berchtold családok birtoka lett. A község nevezetességei: Az 1746-ban villámcsapás következtében leégett középkori alapítású (és fallal megerősített) katolikus templom helyén épült fel 1764 és 1768 között a barokk stílusú plébániatemplom (benne védett képek, szép klasszicista tartozékok és céhzászlók). A templom mellett áll az 1780-as (későbarokk) Starhemberg–Berchtold-kastély (a XIX. században két toronnyal bővítve és a XX. században alaposan átépítve). A kastélyban egy ideig nevelőként dolgozott Nagy Iván (1824–1989), a jeles nógrádi történész, s vendégeskedett itt a nagy festő, Székely Bertalan (1835–1910) is. A hazai „kisedővás” fontosságát elsőként felismerő pedagógus és szakíró, Szabó Endre (1839–1914) is a település szülötte.

Pálfalvi Nándor születése (1931. április 15.) idején a község lakossága 2275 fő volt (1930-as adat). Zömük (2131) római katolikus. (17 református, 59 evangélikus, 68 izraelita.) (Amikor 2005-ben az író díszpolgári címet kapott, a falu lakossága 2200 fő körül mozgott.)

Pálfalvi Nándor édesapja, Pálfalvi János osztrák (német) ősök utódja. (Az eredeti családi név Pick volt, amelyet az 1930-as évek elején magyarosítottak Pálfalvira.) Az ősök Krajnában éltek. (Krajna – németül: Krain, szlovénül: Kranjska – 1335-től 1918-ig osztrák uralom alatt állt, Habsburg örökös tartomány volt: 1849-től örökös koronatarományként. 1919 és 1947 között nagy része Jugoszláviához, kisebb része Olaszországhoz, majd 1947 és 1991 között az egész Jugoszláviához tartozott. 1991-től pedig az önálló Szlovénia nyugati részét alkotja.) Pálfalvi János négy nagyszülőjét Krajna-tartomány Livek (olaszul: Luigo) nevű településén keresztelték. – Livek ma kishatár-átkelőhely Szlovénia és Olaszország határán, Udine felé. Tarvisio és Gorizia között félúton fekszik a Soèa (Isonzo) folyó völgyében (a Júliai–Alpoktól délre – a Kolovrat hegyei közelében). Livektől északra fekszik Kobarid (németül: Karfreit, olaszul: Caporetto), ahol 1917. október 24-én az az ütközet zajlott le az Isonzónál, amelyben az Osztrák-Magyar Monarchia csapatai az olaszokat visszavetették a Piave folyó mögé. (Ezen a vidéken játszódik Ernest Hemingway *Búcsú a fegyverektől* című regénye is!)

A családi hagyomány szerint az apa „felmenői” közül többen már Mária Terézia felszólítására Magyarországra települtek. Majd követték őket a többiek, köztük az apa szülei is, akik még alig-alig tudtak magyarul. Pálfalvi János is anyanyelvként értette a német szót. (Gyerekeit viszont nem tanította meg a német nyelvre. Valószínűleg a család keserű sorsa közepette erre sem idő, sem mód nem adódott.) Az apa már Dunabogdányban született. (Anyja neve: Mayer Anna.) Az édesanya, Gréczi Katalin két nagyszülőjét

Erdélyben, a másik kettőt pedig Nagyorosziban anyakönyvezték Domonyik és Kátay néven. (Az anya szülei is idevalók.) Az erdélyiek Csíkszeredáról, illetve a Szilágyságból kerültek Nagyorosziba. A családi hagyomány szerint a Grécziak II. Rákóczi Ferenc híveiként a Szécsényi országgyűlés (1705) utáni állapotok miatt rekedtek Nógrádban.

A családi múlt – a nincstelenség ellenére is – mindkét szülő részéről adott valami tartást. A gyerekeket öntudatosra nevelték. (Mindig azt hallották, hogy az apa is, az anya is elszegényedett nemesi családból származott.) Örökölték a szülők minden új iránti fogékonyságát, magas fokú érdeklődésüket környezetük és a tágabb világ dolgai iránt. Pálfalvi Nándor ezt a szellemet szinte „az anyatejjel szívta magába”. Testvérei is mind magas fokú intellektust örököltek, és a második világháború után ezt tanulással tovább is fejlesztették. (Pedig a családban – az író születése idején – nem volt közvetlen, a szellemi életre ösztönző hatású értelmiségi. Élt ugyan Budapesten egy építész rokon, az édesanya bátyja, Gréczi János, de ő nem tartotta velük a kapcsolatot.)

Az apa, Pálfalvi János hol napszámos, postás, újságárus, hol kőbányász volt. Nándor születése (1931. április 15.) idején éppen postás, de utána jó tizenkét évig – és már azt megelőzően is 8-10 éven át – követ fejtett gróf Wenckheim József Börzsöny-hegyi kőbányájában (házuktól hét kilométerre). Így nem véletlen, hogy a legidősebb fiú, János (1924) is a kőbányába került – még gyerekfővel. (Nándor másik bátyja, Andor másfél éves korában meghalt.) S Nándor maga is ott dolgozott tizenkét éves kora után. Addig – mint az ottani fiúgyerekek általában –, már hat-hétéves korától segédkezett otthon és a harmadában vállalt kukorica munkálatainál (kapálás, törés, fosztás stb.), hordta az újságot (lásd: Papírház), „elállt” kiscselédnek (lásd: A fészekfosztogató). Többnyire azonban ő is a kőbányához tartozó hét kilométeres drótkötélpálya vágatát tisztította az erdőben, és az erdei szállítást szolgáló kisvasúti síneket fenyegető növényeket irtotta. Nagyobbacsaként pedig – társaival együtt – a nagyoroszi „Nagyállomásra” érkező csillék szállítmányát (útburkolati kockakő) rakta a vagonokba, és a zúzda kőporhegyeit talicskázta fel a vagonok és teherautók platóira – egy szál imbolygó pallón egyensúlyozva.

A leánytestvérek, Margit (1927), Katalin (1934) és Anikó (1946) inkább a kapálásban, az egyéb mezei és szőlőhegyi munkákban vállaltak napszámot – az édesanyjukkal együtt. Az anyának volt egy öreg Singer varrógépe. Igen ügyesen szabott és varrt. (A falu összes asszonyának – főleg az uradalmi béresfeleségeknek – például ő varrta a haskötőt, amelyre a sok szülés miatt volt szükségük. – Magának is. – Őt hétszer operálták, s hat gyermeket hozott a világra – kettőt császármetszéssel.)

Talán meg lehetne jegyezni azt is, hogy Pálfalvi Nándor mennyire rajongott a szüleiért. Gyakran látogatta őket, amikor még egyedül volt, és később is, Izukával, a feleségével, majd Dorottyával, a kislányukkal. Kölcsönös volt ez a ragaszkodás. A szülők büszkék voltak a fiukra, különösen édesanyja, aki látogatásainak idején nem mulasztotta el meghívni a rokonságot, szomszédokat, és maga is elkísérte vagy inkább elvezette a régi pajtásokhoz, barátokhoz. Így a kapcsolata falujával egy percig sem szakadt meg, sőt az egyre erősebbé vált, minél hosszabbá lett az az idő, amit máshol töltött. Édesanyja a hetvenes évek elején súlyosan megbetegedett. A gyomrában daganatot találtak az orvosok. S olyan állapotba került, hogy a balassagyarmati kórházban nem merték vállalni az operációt, mert kétségesnek látták annak kimenetelét. Egy orvosi konzultáció ugyanezt állapította meg. Abban az időben, az MTV falurovatában dolgozott az író. És kollégáival megegyezett, hogy riporttémáit ezen a tájon kereshesse. Úgyhogy majd minden héten láthatta édesanyját. Később pedig, amikor anyja állapota súlyosbodott, naponta utazott Budapestről Nagyorosziba (az ország akkori legrosszabb makadám útján, a 2-esen, amely itt halad át Budapesttől a szlovák határig). Lelke mélyéig megrázta édesanyja halála. Később gyönyörű versben is megénekelte bánatát (Anyám, aki már nem vagy), amely az Ének és ima című kötetében jelent meg 2001-ben. Anyja temetésére ma is sokan emlékeznek a faluban, mert a templomban ravataloztatta föl. A gyászszertartás részeként lélekig hatoló szépséggel szólalt meg az Ave Maria egy kolostorából elűzött apáca hangján. Máig elevenen él szívében ez az emlék. Az, hogy a munkahelyére való visszaérkezése után nem együttérzéssel fogadták, hanem feddésben részesítették „klerikális magatartásáért”, már nem is lepte meg. Nem törődött vele, mint ahogy a maga hite és akarata szerint készítette éppen az időben tévéSOROZATÁT, a Gondolatok... - at is, amiért – főnökeitől és a felettes hatalmaktól – ugyancsak nem várhatott, és nem is kapott semmilyen elismerést.

PÁLFALVI NÁNDOR

versei

Ahonnán jöttem

Ahonnán jöttem, a pitypangok világa,
szittyós rétek, őzeket itató patak,
ahol bársonypotrohú súlyos darazsak
huppannak a csókjait nyújtó virágra.

Hogyhogy nem volt azóta sem olyan békém,
mint mikor vállig gázoltam a fűben,
rikkantgatva, hogy az ellenséget űzzem,
keresztapám kakukkfű illatú rétjén.

Hangom visszhangozta az ég puha kékje,
s felszipantott, mint valami tölcsér szája,
abba a szédítő, fényes magasságba,
hogy a kezem már a felhőket elérte.

Csodálkozol, hogy álmomban visszatérek
mindig oda, hol annyi társam volt nekem.
Mind, aki csak élt és nőtt ott a réteken,
harcosa volt a Nándika seregének.

S úgy múlt el a titok, ahogy gyerekkorom,
mikor alattvalóim voltak a felhők.
Hová lesz minden, ha már a gyermek felnőtt?
Annyi maradt csak, hogy olykor még álmodom.

Búcsú pipámtól

Ha elhagytalak, jókedvem hagytam el,
lelkiismeretem civódik velem,
hogy pipám utolsó füstje elillan
nagy karikákban, mint gyönyörű girland.

És azóta egyre csak ábrándozom
édes pipám, meleg testedet fogom,
tömlek, szurkállak, szívlak, s annyi órát
sóvárgok vissza. Gondolni is jó rád.

Gyenge vagyok, ó ezt nem tagadom.
A nappal józan szigora elriaszt,
de álmaimban füstöd kortyolgom.

Ez jelenti már nekem csak a vigaszt,
s néhány barát, ha közénk betérek,
és még mindig pipásnak becéznek.

Salgótarján, Forgách-telep 1972 (VÁTI)

Salgótarján, Forgách-telep 1972 (VÁTI)

BARÁTHI OTTÓ

Környezet, ember, élet

Amióta csak az eszemet tudom, különös módon foglalkoztatott a környezetem – természeti és épített egyaránt –, és kifejezetten érdekelt a környezetemben élő – dolgozó, vagy egyszerűen csak lakó, egyáltalán a létező – ember. Édesanyám mondogatta – bizonyára a rá mindig is jellemző, kedveskedő túlzással –, hogy nyitott szemmel jöttem a világra, s rögtön valami láthatóan pimasz kíváncsisággal fürkészni, vizslatni kezdtem is azt.

Magam is úgy emlékszem, egészen kiskoromtól kezdve, valóban nagyon kíváncsi voltam minden rezdülésre, szűkebb-tágabb környezetem történéseire, a legjelentéktelenebb eseményekre, azok okaira, a körülöttem lévő emberek cselekedeteinek miérettjeire, s emlékszem, szókincsem – az óvodában, a szülői házban és mindennapi szomszédolásom alkalmával is – jószerivel csak kérdőszavakból, kezdeti kommunikációm – környezetem számára gyakran gyanúsán és talán illetlenül-idegesítően is – csak kérdő szavakból és kíváncsiskodó mondatokból állt. Visszagondolva: öntudatlanul bár, de szinte szenvedélyesen ittam magamba az új ismereteket, „mélyöszönösen” kutattam a történések okait. Környezet és ember, ember és környezet ez a két szó sorrendjére való tekintet nélkül – ha nem is velem született, de – belém ívódott. Az előzőeken túl azért is, mert a szüleim – már bizonyára bölcsőmben is – természeti környezetünk tiszteletére és védelmére, embertársaink megbecsülésére, szeretetére, később empatikus és toleráns gondolkodásra neveltek. Szép nagy – padlásával-pincéjével egyenesen rejtélyesnek, titokzatosnak tűnő – családi házunk fokozatos feltérképezése, felfedezése a mindennapi élmények sora volt. Otthonunk erdőtől-mezőtől és a termőföldtől, mi úgy hívtuk, a határtól – tavasszal a szépen zöldellő búzamezektől, nyáron az aratás utáni tüskés tarlóktól, ősszel a bújócskára is alkalmas kukoricástól, télen a jégborított szántóktól – csak karnyújtásnyira volt. Az akkoriban még tiszta vizű, átlátszó kékes-zöldes színű Zagyva, vadregényes völgyével, egy rejtélyes kiserdő és egy kastélykert tíz perc járásra volt házunktól. Amelyeket én – gyakran kis barátaimat feledve, vagy éppen eléggé szándékosan lerázva – legszívesebben egyedül cserkésztem be, hogy aztán később már együtt, csapatostól barangoljuk be tágabb környezetünket, fedezve fel a természet lenyűgöző világát is. A Zagyváról – immár vagy hat évtized után is – a mai napig igen intenzívek, egészen élénkek az emlékeim. Aligha véletlen ez, ugyanis a szülővárosomba északról sietősen megérkező, a települést derékba szelő, házunk-közeli folyó partján és környékén tanultam meg a természet értékeit tisztelni, a halászok (mester)fogásait megcsodálni, és a folyóban tanultam meg – már 4-5 éves koromban – úszni is. Az akkor kristálytiszta vizű, halaktól hemzsegő Zagyva varázslatos völgye és kies környezete elkápráztatott, a nyár és téli iskolai szünetekben csodálatos élményekkel is megajándékozott. A nekem nagy folyamnak tűnő Zagyva folyócska, a belefutó Nógrád patakka nyári nevelő dajkám volt, míg a két összeölelkező élővíz közötti honos élőhelyek buja és vadregényes környezete, gazdag kisállat és színes madárvilága – az életterem. Lelki szemem előtt ma is e folyók vizében vibrálnak, vitustáncot járnak a halrajok: ponty, csuka, keszeg, kárász és süllő seregek sűrű hada. Az öreg, valóban szomorúnak tetsző, lehajtott fejű, vízbehajló fűzekkel, néhol áthatolhatatlan bozótossal borított, vadregényes folyópart ma is elevenen élő emlék számomra. Ebben a környezetben hamarosan éppúgy otthon érzetem magam, mint a „borbély” mellett a kertészszakmát is kitanult édesapám által csodálatosan gondozott, hatalmas nagy kertünkben lévő gyümölcsösben, meg a karalábé és káposztafajok, orgona és rózsabokrok, csodás színekben tündöklő virágágyasok között. Érdekes, hogy milyen gyakran eszembe jutnak nekem ezek a gyermekkori életképek, a Zagyva völgye: az én szép gyermekkorom felhőtlen-felejthetetlen, tejjel mézzel folyó Kánaánja, pompás Paradicsoma.

Amelyből emlékeimben még a jóságos szomszédok is jelen vannak. Jó szívvel emlékszem kis pajtásaim nagyobb testvéreire és szüleire, nagyszüleire, akik mint fess fiatal emberek, jóságos kövér nénik, magas, nagydarab – ormótlan gumicsizmás, irigyelt bőrbakancsos – bácsik élnek bennem, név szerint, minden személyiségjegyükkel, minthogy tőlük ezernyi új dolgot, jót és szépet – a háziállatok és növények

hasznosságát, testvérként való szeretetüket és védelmüket, társként való kezelésüket, a föld, a munka és a szakma szeretetét – tanultam. Drága szüleim szinte sulykolták belém a más emberek iránti megbecsülést, a tanárim – később, gimnazista koromban – már a másság tiszteletét is. Gyermekként mindenkinek előre és hangosan, „kezet csókolom”-mal, vagy a napszaknak megfelelően kellett köszönnöm, ami azonban soha nem esett nehezemre. Anyai nagymamámtól – száz szép meséjén és a Biblián keresztül – egy tiszta és becsületes világot, csupa jó embert, boldog családokat ismertem meg. No, és Isten haragját is persze, amellyel a becstelen, rossz embereket sújtani, a gonoszokat és bűnösöket büntetni fogja. Ennek kapcsán igyekezett a mamim, a drága emlékü anyai nagymamám – bársonyos hangját ma is hallom – apámmal, anyámmal együtt a nehézségekkel való szembenézésre, az esetleges rossz elviselésére is felkészíteni, arra hogy az élet nem mindig olyan mint – ahogy apám gyakran emlegette – „a kispapok májusi ájtatossága, nem mindig fáklásmenet”. Nagyobbacska koromban az apai nagyanyám már Tolnay Világlapjából és a „Kincsesből” (a Kincses Kalendáriumából), apám Petőfi, Arany, Ady „összesből”, iskolás koromban a Szabad Népből olvasott fel. Édesanyámtól kaptam az első mesés, majd Cooper és Verne könyveket. És az első nagyobb megrovást egy könyv miatt: amikor a hófehér, halina kötésű Nyírő-sorozat egyik darabját – amely anyám kedvenc olvasmánya volt – valahogy összepiszkítottam. Az öt éves koromban orosz hadifogságból szabadult nagybácsim – akit képes lettem volna órákig tátott szájjal hallgatni – háborús élményeiről, embertelenségek elviseléséről, emberi helytállásról, hősookról mesélt, később tőle kaptam Jókai sorozatának egy-egy darabját, de csak kölcsönbe – elolvasásra.

Engem azonban mindentől, minden másnál jobban érdekelték a saját „hol, ki és miért” kérdéseimre kapott válaszok. Így szocializálódtam, alakult identitástudatom. Így és csak így kerülhetett közel hozzám – így vált zsigerivé bennem – Ember és környezete. Hiszem, hogy gyermeki miliőmnem is köszönhetem, hogy ezt a két szép magyar szót ma írásaimban is szimbiózisban kezelhetem, hiszen e két szó – és amit viszonyrendszere jelent és nyújt nekem – az maga Élet.

Salgótarján, 2013. október 24

Salgótarján városközpont a Karancsszállóból, 1968 (Sándor Dávid képe)

MAKKAI LÁSZLÓ

Novemberegy

Helló ti halottak!
Hallotok? Ki, hogy van máma?
Nem jó itthagyttnak, csak motyog:
Mily sok az árva!
Halloween pumpkin van kinn, vigyora nagy.
Míg odafagy a mára, kacsint rá vak szépet.
Kártya lóvén lump víg, csak issza a mérget.
Madárdal nincs, a fában a féreg lapíthat mind.
Sír az ima, fájdalom szétfut, míg lazít az élet.
Halál hamis hangján harang ének agyig hasít.
Vágyba tolt régmúlt int ma vissza a végnek.

Karc poétika

Írni, festeni, zenélni már csak a szépet szabadna annak, ki alkot.
Nem a tépett szavakba maga sem érti verseit sírni, nyitni lanttal sírhantot,
vad, harcos képet imádkozni ócska falra, nagy hangon nyivákolni jobbra, balra.
Nem izgatni, megríkatni a népet, beszélni beszédet merénylet végett.
Nem bégetni, se téveszméket cserélni a bajban, füttynyi zajba rosszkedvet fojtani,
balsorsra gyűlni, majdan rosszat hosszan szűlni halva, gondterhet hordva ki.
Nem szabadna sem méreg, sem érvek hegyén elragadva tenyéryi fények csendjét felélni.
Csak henyélni, temérdek mesén, meg zenén, s agg szegény kenyeren élélni.
Hinni, hogy csak azért költő, festő, zenélő, nehezen élő, elesők közt első,
nehogy most még ő maga rontson ezen a megrogyott, fészlő haza roncsos.
Vagy nem tenni, nem írni, majd nem festeni, nem zenélni,
hanem csak kis senki lenni, mint, ki a vesztett semmit megelégszi.
Vagy csak menni, enni, eresztetni, mint mélabús, borzas barom.
Vagy csak nem is lenni, mint a test, ki egy embernyi sitt, béna hús a boncasztalon.

Salgótarján, Megyei pártbizottság 1958

Salgótarján vízválasztó villamoserőmű, 1959 (Szántó Zoltán képe)

VASI FERENC ZOLTÁN

ÉDESAPÁM MONDTA, TUDJA, KILÓTTE EL AZ ESZTERGOMI BAZILIKA TETEJÉT '56-BAN,

DIREKT

1.

Elment az égbe.
Kupola üszke tátong:
Csillag a célpont.

2.

Dördült az ágyú.
Rettenve nézte apám,
látta, ki volt.

3.

Istentől fordult!
Sorsát hogy' éli az,
hogyan lett ildomos.

4.

Szentséggyalázás!
Isten nem retten, de fáj
e lánzsadőfés.

5.

Apám tudása
„holdhaladta mederben”
hitben összefog.

6.

Idegen góccok.
Ötvenhat ez is. Sötét-
kapu. Sortüzek.

7.

Csillagok lelke.
Kihunyt mécsesek fénye,
fel, fel, az Égbe.

8.

Tatarozandó!
Lett ima fluiduma
teremtő erő.

9.

A rézlemezek
patinája fürgeteg
után zöld könnyek.

10.

Új lyuk az égbolt.
Rakétarengetegek:
házak a mezők.

11.

Sugárzik műhold.
Isten csendje: temető –
és tévéadás.

12.

Hol, hol a Minden?
Semmi közt a semmiség?
Álmok helyén: arc?

13.

Nézi apám a
túllét határaiból -:
vak földet lát.

14.

Ha lenézek én
is , - s mert nem vagyok Isten,
a földbe látok.

15.

Boltozatában
apámnak plantáció.
A műtét feltja.

16.

Lyuk a kupolán.
Lyuk apám koponyáján!
Mindez fájdalom.

17.

Látni és tudni.
Évtizeket hallgatni
Istennek csak perc.

18.

Maradék vagyok.
Létek rózsaláncában
pokoli rőzse.

19.

Odapörkölte.
Messzebbre is aljasul
az ember. Már Mars!

20.

Holdon a bolha,
elefántháton a Föld –
már technicizált.

21.

Át az éteren,
hat rám őrangyalom.
Versecske: egyke.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A KIÁLLÍTÁS

Hudák Pál amilyen jó festő volt, olyan pocsek üzletember. Műtermében plafonig tornyosultak a porosodó képek, akadt ott tájkép, portré, csendélet, megtalálható volt a kubizmustól az absztrakton át a nonfiguratív minden, épp úgy, mint egy mérgében festett cigánylány, amint kiszáradt hegyipatak szélén, csónakban állva hegedül a békésen legelésző szarvasoknak.

Ma akarta utolsó művét megalkotni, s utána örökre letenni az ecsetet. A téma adva volt: *Pesti háztetők* - lévén, hogy a műterem ablakából egyebet se láthatott.

Nekikészülődött: hatalmas, keretbe feszített vásznat tett a festőállványra, a festékek konzerves dobozokban, köcsögökben sorakoztak, ecsetekkel és minden eggyébbel, ami kellett.

- Mi volt ez? Földrengés? - A ház megmozdult, az állvány eldőlt. Hudák megtántorodott, kalimpáló lábaival elkaszáta a festékes edényeket, tartalmuk ráömlött a vászonra és szanaszét folytak.

- Na, ezt dobhatom a fenébe - dühöngött a művész. Fogta magát, és morogva levonult a kis sarki csehóba, ahol szokása szerint jól berügött.

Késő éjjel keveredett haza. A földön heverő vásznon már száradni kezdett az összekeveredett festék és furcsa, alakatlan színorgiában villódzott. Ettől még inkább dühbe gurult, bevágta a sarokba, festékes oldalával a fal felé, hogy ne is lássa.

Hetek teltek, és Hudák képtelen volt ismét ecsetet venni a kezébe. Utcán, aluljárókban árulta potom pénzért a képeit, amíg a rendőrök el nem zavarták. Volt, hogy vettek tőle, ebből úgyahogy eltengődött néhány napon át.

Egy délelőtt sunyi képű emberke jelent meg a műteremben.

- Schulek Emil - mondta szûkszavúan. - Érdekelnének a képei. Megnézhetem?

- Tessék - bólintott Hudák felcsillanó reménnyel - Ne zavartassa magát. Várjon, segítek.

Schulek mindent darabot apróra végigvizslatott, a tönkretett vásznat is felfedezte. Megállt előtte, hosszasan bámulta, aztán Hudák legnagyobb meglepetésére rábökött:

- Ennek mi a címe?

- Semmi, semmi - restelkedett Hudák. - Véletlenül kiborult a festék és... mindegy, felejtse el, nem tartozik a kollekciónak közé.

- Nem baj, azért engem érdekel.

- Értse már meg, ez nem festmény, csak elfelejtettem kidobni - magyarázta türelmesen Hudák.

- Háztetőket akartam, de... nem sikerült, mert...

- Ragaszkodom hozzá. Vagy ezt, vagy semmit. Most fizetek, készpénzben, adok érte tízezer forintot.

Hudák nem akart hinni a fülének. A látogató nyilván megbolondult. Aztán vállat vont.

- Hát ha ennyire akarja! Vigye! - röhögött. - A magáé.

Schulek a vásznat összetekerte és hóna alá vágva, arcán diadalmas mosollyal, elsietett. Hudák szédülten kóválygott a műteremben, aztán lement megszokott kis csehójába és rossz lelkiismerettől gyötörve, megint leitta magát.

Egy hét múlva döbbsen fedezte fel saját nevét egy óriás-plakáton, amely különleges kiállítást hirdetett az egyik legelőkelőbb kiállítási teremben, s csak *egyetlen* képről volt szó, Háztetők címmel. *Rendkívüli művészi szenzáció!* - ígérte a szöveg. Hudák hitetlenkedve dörzsölte a szemét.

A kiállításra nyakkendő kötött, megborotválkozott, de a kutya se törődött vele. A Háztetők elegáns acélkeretben, rafinált megvilágításban tündökölt egy magas állványra helyezve a terem főfala előtt. A megnyitón Schulek beszélt, ékes szavakkal elemezve a képet és a színek bûvös kavalkádjának titokzatos, hátborzongató szépségét. Sejtetni engedte saját érdemét, miként bukkant a csodálatos remekműre, melynek

értéke ma még felbecsülhetetlen, éppen ezért egyelőre nem is eladó, csupán a festészet iránti alázatos rajongása készítette, hogy megossa a felfedezés örömét a nagyrabecsült műértő közönséggel.

- A művész egyébként itt van közöttünk - tette hozzá -, de attól tartok, szerénysége tiltja, hogy megmutassa magát. Mint mondtam, a kép nem eladó, hacsak ő...

Hudák ezt a tömény hülyeséget már nem hallgathatta tovább, előbbre akart furakodni, de látván elhanyagolt öltözkését, félresodorták.

Schulek mellett valaki felpattant egy székre és azt harsogta:

- Hölgyeim és uraim, rendezzünk egy próba-árverést! Hátha sikerül jobb belátásra bírunk a mestert. Felajánlok a Háztetőkért mondjuk... 150 ezer forintot.

- Kétszázezer! Háromszázezer!... - a számok úgy röpködtek a levegőben, hogy Hudák képtelen volt követni. S amikor elhangzott az 550 ezres szám, s ott megállt a licitálás, Schulek megtört és hagyta magát meggyőzni, hogy a Háztetők mégiscsak eladó, mint minden más a világon.

A fölzaklatott tömeg lassan elszivárgott. Schulek odalépett a magába roskadt Hudák Pálhoz és vigyorogva mondta.

- Na, mit szól, művészkém? Látja, így kell üzletet csinálni. Minden képét megveszem, a régieket is, de van egy kikötésem: azokat is átfesti ugyanilyenre. Majd én nevet szerzek magának.

Hudák arca lángolt a haragtól.

- Maga kókler, közönséges szélhámos! Ez nem művészet, hanem csalás. Ha valaki rájön...

- Ugyan már! És akkor mi van? Mutasson nekem olyan kritikust, aki ki meri mondani, hogy a Háztetők nem modern, hanem tényleg rossz.

- Nem fejez ki az égvilágon semmit... - motyogta Hudák.

- Kit érdekel az? Tudja, mi számít? Drága legyen és furcsa. A többit bízunk a sznobokra. Náluk van a pénz!

- A művészi lelkiismeretem tiltakozik...

- Hja, barátom, annak nem tudom az árát. Elavult, ósdi fogalmakkal én nem kereskedem!

SZÁJBELY ZSOLT

Carta marina

A térkép mozdulatlan némaságába varázsolt hegyek között, ahol ősszarvasok és címer-ábrák erdejében kanyargó folyókat elnyelő tavak állják az Idő viharát, SCANDIA ősi földje felragyog a múlt homályos ködéből...

Oh, vonal-szabdalta, kéklő óceánok fenségében tündöklő rejtélyes szörnyek, kiket rettegő elmék emeltek át az álom bölcsőjéből az örökkévalóságba, konok elszántsággal kígyózzatok át a Történelem végtelen tengerén!

Mare Finonicum! Mare Sveticum! Fekete habjaitokra festett hajók hordják szét a távoli vizek mélyéről feltörő gigászok komor sóhajait. A távolság középpontjában kör-alakba záratott a Végtelen: a messzeségbe vesző vonalak mentén letűnt korok szellem- emlékei élednek, mint a holtak az Ítélet Napján. Hajósok! Rongyos, lélekvesztett vándorok! A kartográfia éhező rabjai! E szabdalt partok mentén (melyeket éles hullám-fogak tépdesnek), ki-ki meglelheti Észak szent égisze alatt rejtőző otthonát.

Szemem lassan e miniatűr világba vész: hideg hullámok mossák kicsiny csónakom. Elöttem tekergődző, vad tengeri kígyók hada, mögöttem hangtalan hajók zászlói táncolnak a szélben.

Dicsőség Tenéked, Olaus Magnus!

Térképed átvezet e sötétlő, komor vizeken...

Salgótarján, Fő tér, 1970 (VÁTI)

Salgótarján, Karancs szálló, 1978 (Kádas Tibor képe)

BESZÁMOLÓK

KÖR kiállítás, Rétság, 2013. október 18.

A művelődési központban - több évtizeddel korábbi hagyományt felélesztve - Óvári János kezdeményezte, hogy alakuljon egy közösség a környék képzőművészeti alkotóinak részvételével. A csoport tulajdonképpen egy laza szervezet, ahol nem a közös munka, annál inkább egymás megismerése, az együttes gondolkodás a meghatározó. Tulajdonképpen minden csatlakozónak jelentős szakmai múltja van, kész művekkel rendelkezik és képeik bármilyen gyűjteményes tárlaton megállják helyüket. Többüknek volt már nem egy önálló tárlata is.

Így jött létre 2011-ben egy gyűjteményes kiállítás, amelyet igen sikeresnek tekinthetünk. Mind a nézők mind a kiállítók ekként emlékeznek vissza az első bemutatkozásra. Ezt egy Vácon megrendezett tárlat követte, részben az előző anyagok bemutatásával, de mivel a kiállítótér impozánsan nagyobb méretű mint a hazai, így újabb képek, szobrok, iparművészeti tárgyak is a Dunakanyar városának galériájában voltak látogathatók majd egy hónapon keresztül. A mostani csoportos tárlat ilyen módon a harmadik nagyszabású közös bemutatkozás. Másodszorra a rétsági intézmény galériájában.

A nagyszámú közönség előtt Lengyelné Zsoldos Emőke hárfajátéka emelte ünnepélyessé az alkalmat, majd Karaffa Gyula, a Börzsönyi Helikon című irodalmi folyóirat főszerkesztője (maga is a KÖR tagja) mondott megnyitó beszédet.

A tárlaton résztvevő művészek: Egyházy Gábor, Kazsimérszky Róbert, Kovács László, Krasznainé Konczili Éva, Krasznai "Karaffa" Gyula, Makrai Adél, Óvári János, Pekáryné Mindszenti Csilla, Záhorszki Mónika, Lengyel László, Lengyelné Zsoldos Emőke. Vendégművészként vett részt a tárlaton Bodor Zoltán Berkenyén élő festőművész.

Képeink a megnyitó pillanatait elevenítik fel, és a teljességre való törekvés nélkül pár alkotást mutatnak meg kedvesinálóként. A kiállítás november 16-ig tekinthető meg a művelődési központ nyitvatartási idejében.

Girasek Károly

Lengyelné Zsoldos Emőke

Karaffa Gyula

Kaszímérszky Róbert szobra

Zsoldos Emőke fotója, Óvári János és Bodor Zoltán festményei Fotók: Szájbély Zsolt

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Manapság, amikor bezárkózunk ajtajaink mögé a biztonságot ígérő szobáinkba, kizárva a külvilág minden egyes számunkra zavaró tényezőit, úgymint a társadalmi szegénységet, a politikát, az üzleti, a helyi problémákat, és a többi, nos, mostanában nem igazán divatos a csoportos lét. Bizony, a világból való kivonulással, a szobákba való bezárkózással sajnos kizárjuk a sokszor számunkra (tévesen veszélyes tényezőknek ítélt) embereket, az alkotótársakat is. Egészségesen önző módon ezt a folyamatot akarják megállítani a KÖR tagok a csoport pusztá létével is, a KÖR tagjai saját érdekükben keresik egymás társaságát, közelségét.

Idézek az alapító okiratból:

Az alkotómunka elmélyült magányosságot igényel, de minden alkotó szükségét érzi időnként, hogy összemérje, kontrollálja tevékenységét. A Rétság vonzaskörzetében élő képzőművészekben 2010 tavaszán fogalmazódott meg az igény egy nyitott közösség létrehozására. Első közös találkozónkon létrehoztuk független, önfenntartó közösségünket. A KÖR elnevezés a kerek asztalt szimbolizálja, a csúcsok nélküli egyenrangúságot. A KÖR nem szolgáltatás, azt vehetsz ki belőle, amit beletettél. A kezdeményezés életképessége elsősorban azon múlik, ki mit tud adni a többieknek. A közös beszélgetések, programok kristályosíthatják ki az együttműködés szintjeit. Nem szándékunk alkotói egység, iskola kialakítása, egymás befolyásolása. Annál inkább szándékunk olyan ösztönző légkör megteremtése, amelyben kibontakozhatnak a képességek.

A KÖR egy kísérlet a Rétszágon és környékén élő képzőművészek és művészetbarátok együttműködésére. Célja az alkotók elszigeteltségének feloldása, szellemi, szakmai közösség létrehozása. A csoport munkájával hozzájárul a térség kulturális felemelkedéséhez, élő kapcsolatot tart más társművészetek képviselőivel. Központunk a rétsági Művelődési Ház, de egymást is meglátogatjuk, találkozásaink alkalomszerűek. A KÖR – ben mindenki megkeresheti, megtalálhatja a számára fontos értékeket (megjelenési lehetőség, szakmai fejlődés, kontroll, emberi kapcsolatok, kulturális partnerség).

Igen, ezek a művészek, alkotók, kézművesek arra szövetkeztek, hogy kinyitják először egymás előtt ajtajaikat, barátkoznak egymással, jókat beszélgetnek, jókat vitatkoznak az élet egyszerű, vagy épp a művészet bonyolult dolgairól, s eközben lebontják önmaguk köré rakott falaikat. Majd, ha ez lehetséges, ezzel a viselkedéssel lebontják a környezetükben élő emberek, művészetkedvelők falait is, hogy mindenki szabadabb, vidámabb, közösségibb s ezzel emberibb legyen.

Miért is van erre szükség? Tudja és érzi azt mindenki, hogy az ember társas lény. Szükséget szenved, szó szerint szenved, ha egyedül van. Azt is tudja mindenki, hogy szükséget szenvedni nem jó. Ha a társadalom végzetesen atomizálódik, ha végzetesen kis emberi-szigetekre bomlik, és megszakad az emberek között a normális párbeszéd, a kapcsolat, gyakorlatilag értelmét veszíti minden! A mindenbe beletartozik az is, amit a művészetek, a művészemeberek közölnek, vagy közölni akarnak. Ha nincs párbeszéd a „szigetek” között, és ha nem lesz kitől, ha nem lesz kinek megosztani a gondolatokat, élményeket, látványokat, ecsetvonásokat, vésőnyomokat, akkor, ahogy Kassák mondta egykoron, bátran elmehetünk szivarvégszedőnek.

A KÖR tagjai a laza, kötöttségektől mentes kapcsolat ellenére már sokat profitáltak „egymásból”. Az első rétsági, majd a váci után harmadik közös megmutatkozásuk ez a mostani kiállítás. A karakteres, erős tagoktól tanácsokat, tanításokat kaphattak az idézőjelben gyengébbek, ám saját arcuk megőrzéséről egyikőjük sem mondott le. A szuverenitás, a csoportos léten belüli önállóság jó példája az számomra, hogy a mostani kiállított tárgyak, festmények, alkotások is tipikusan alkotójuk arcát, gondolatait, kifejezésmódját, és szándékait tükrözik.

Bodor Zoltán számomra végtelen lassúságot és nyugalmat sugalló képei azt üzenik, hogy meg kellene állnunk újra és ismét minden egyes régi cselekvésünk, fogalmunk, azaz az életünk minden egyes perce

előtt, hogy felfedezhessük bennük újra önmagunkat.

Óvári János precizitásra törekvő képei számomra felérnek egy-egy komplett novellával, vagy regénnyel. Történeteket mesélnek nekem ezek a képek, amiket én magam írhatok át vagy meg, az alkotójuk akaratától függetlenül.

Záhorszki Mónika sokszor komor, sötét árnyalatú kompozíciói egyfajta, már-már a naivitásig leegyszerűsített, mesés világot mutatnak, ám ebbe a világba szintén bele lehet élni magunkat, hiszen a költészet és a szellem is ott van képeinek minden egyes vonalában.

Pekáryné Mindszenti Csilla képei mindig felvidítanak, mert alkotójuk szellemiségét, habitusát olyan erővel közlik, hogy nem lehet előlük elbújni. Színeivel sikeresen tudja interpretálni gondolatait, a világról kialakított pozitív véleményét.

Makrai Adél sötét tónusai modern korunk kritikái is egyben, képei egy-egy elénk tartott tükör. Címadásai beszédesek, számomra képei értékét épp a szerinte is megőrkítésre méltó egyszerű emberi cselekedetek visszatükrözései adják.

Krasznainé Konczili Éva képei egy elképzelt, idealizált világ utáni sóhajok, amiken a valóság és a képzelet kettősei jelennek meg. Az egyik színekkel, alakokkal materializálva, a másik csak épp apró vonalakkal sejtetve.

Kazsimérszky Róbert képei a festészet egyik fontos céljáról, a valóságos látvány művészi átalakítási vágyáról mesélnek. Van is hozzá ereje, hogy az átszűrte látványt saját maga és nézői számára is szimpatikusabban fesse meg, mint amilyen az a valóságban, ezzel válik újratereztető alkotóvá. Szobraival is messze jutott, hála tanítómesterének, Kolozsvári Grandpierre Miklósnak.

Kovács László kerámiái a mives mestermunkák kategóriájába tartoznak. A porból lettél és porrá válsz bibliai üzenet tárgyaiban annyival módosul, hogy a kezdet és a vég közötti hasznos, tartalmas élet fontosságáról regélnek.

Egyházy Gábor munkái a kísérletező emberről mesélnek. Arról, hogy a megszokás a művészet halála, az új, a járatlan utak felfedezésének vágya örök, és mélységesen emberi.

Lengyel László és Lengyelné Zsoldos Emőke fotói az apró, sokszor jelentéktelennek tűnő pillanatok szépségéről vallanak. Ha nyitva a szemünk, az élet minden eseményét másképpen láthatjuk. Persze olyan pozitív gondolatisággal, ahogy azt László és Emőke csinálja.

Én magam pedig köszönöm a KÖR-nek saját tárgyaim megszületését. Nélkülük, nélkülük ugyanis most ismét használati tárgyakkal lennék jelen, nem merem volna „elengedni” magam, hogy kísérletezzek, játsszak ugyanazzal az anyaggal, amiből egy táska, vagy egy tolltartó készül.

Ahogy láthatják, minden egyes alkotó egy-egy külön világ, egy-egy másik univerzum. Mégis megférnek egymással, s épp az ilyen kiállítások erősítik bennem a hitet, hogy mindannyian „szabad ésszel túlléptek e mai kocsmán az értelemig és tovább”!

Az országosan tizenkettedik alkalommal megrendezett Magyar Festészet Napján, Szent Lukács, a festők védőszentjének ünnepén a rétsági KÖR kiállítását ezennel megnyitom, s örömmel csatlakozunk a számtalan, e napon az országban megtartott rendezvények sorához! A kiállítás megtekinthető 2013. november 18-ig.

(Karaffa Gyula, a kiállítás megnyitón elhangzott beszéde.)

2013. október 18.

Csáky Károly könyvbemutatója 2013 október 25-én Nagyoroszipban és Érsekvadkerten

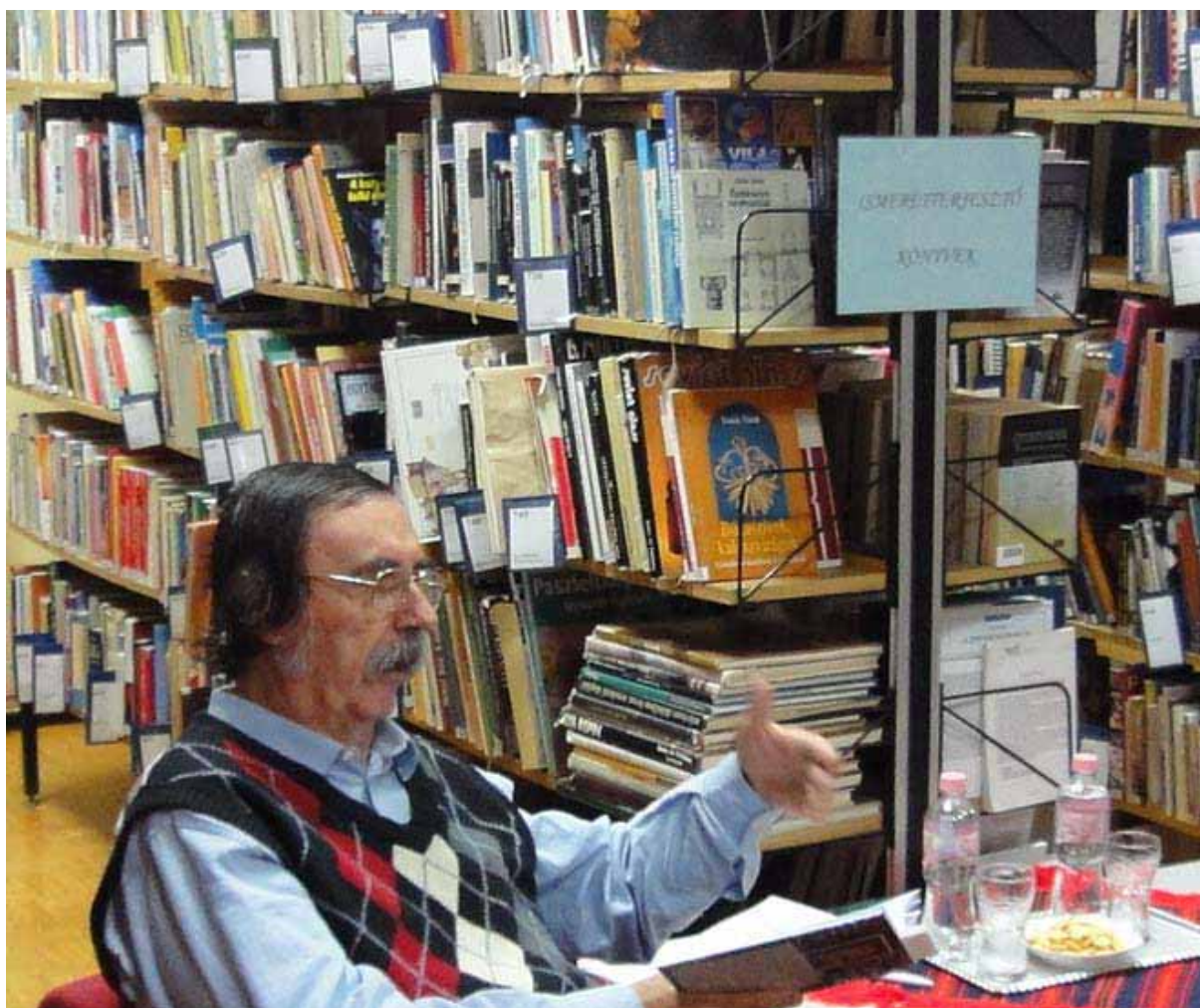
Az *Ipolyságon* élő és alkotó **dr. Csáky Károly** költő, néprajzkutató, tanár, a *Magyar Kultúra Lovagja* harmadik verseskötetének bemutatójára került sor a „magyar oldalon”, most épp **Nagyoroszipban és Érsekvadkerten**. Könyve *Fohászok Isten árnyékából* címmel jelent meg néhány hónapja, sok felvidéki és magyarországi támogatója anyagi segítségével. A könyvet folyamatosan ajánlom és is az olvasóink figyelmébe, így ebben a lapszámban is megtalálható a hirdetése.

Karaffa Gyula szervezte a bemutatót a két településen. Nagyoroszipban kisszámú, de igazán érdeklődő közösségben, családi hangulatban folyt a bemutató, a beszélgetés, Érsekvadkerten már több érdeklődő volt kíváncsi az „élő költőre”, a hangulat is e szerint fokozódott. (Igen, egy-egy ilyen esemény alkalom arra is, hogy például egy tanár, egy gyerek találkozhasson olyan íróval-költővel, aki már szép eredményt ért el pályáján, aki megbecsült köreiben, és hús-vér valójában megismerhetővé lesz azzal, hogy egy ilyen eseményt felvállal. Ilyen alkalmak fejlesztik a gyerekek és a felnőttek irodalom-, és kultúraszeretétét, érdeklődését, az emberi szó, az „élőszó”, a költő által felolvasott vers pedig örök, soha el nem feledhető élményt nyújt.)

Reményeim szerint egyre több ilyen esemény lesz lakóhelyeinken, a környezetünkben, hiszen tehetségekben gazdag a megye és a környék is. És bízok abban is, hogy nem csak a szervező lelkesedik majd nagy eréllyel a költőért, a költészetért a jövőben sem, hanem a Nagyjérdemű is!

A képek az érsekvadkerti bemutatón készültek, köszönet értük a könyvtár dolgozóinak.

Karaffa Gyula

Kelemen Anna könyvtáros bemutat, Karaffa Gyula méltat

Salgótarján, látkép a Karancs szállóból észak felé 1966 (Gyöngyi képe)

Salgótarján, Boszorkánykő 1968 (Tóth Károly dr. képe)

PÁLYÁZATOK

Jókai-díj 2014

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület (Rév-Komárom, Szlovákia) és a Falvak Kultúrájáért Alapítvány Jókai Emlékbizottsága (Budapest, Magyarország) pályázatot hirdet :

1. Pályázat címe: Jókai-díj 2014

2. A pályamunkák beérkezési határideje: 2013. október 31.

3. A pályázatról:

- a) Az irodalmi pályázat témája: **Jókai Mór és Petőfi Sándor barátsága**
- b) Pályázni nyomtatásban meg nem jelent szépirodalmi írással – prózával, vagy tanulmánnyal lehet, melynek terjedelme nem haladhatja meg a 25 db A4-es oldalt, de legalább 10 oldalas, 12-es betűmérettel és másfeles sortávolság használatával, amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik. Kérjük a felhasznált források pontos jelölését.
- c) A pályázat jeligés. A pályaműhöz külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, lakcíme, e-mail címe, telefonelérhetősége, s nyilatkozata arról, hogy a pályamű nyomtatásban még nem jelent meg. Ezen a borítékon kérjük feltüntetni a pályázó jeligéjét. A külső borítékra kérjük ráírni: „Jókai-díj, pályázat”
- d) A pályázatokat egy nyomtatott példányban, minden oldalán jeligével ellátva és digitális formában (WORD) CD-n kell benyújtani az alábbiakban megadott címre.
- e) Egy szerző csak egy művel vehet részt a pályázaton. A pályázati kiírásnak nem megfelelő pályázatok értékelésre nem kerülnek.
- f) A döntés és értékelés: A legmagasabb értékelést kapott művek közül az alapítók által felkért nemzetközi bírálóbizottság legkésőbb 2014. január 22-ig hozza meg döntését.
- g) A Jókai-díj tárgyasult formája Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett festett gipszmásolata.
- h) Az elismerés 2014 februárjában, Jókai Mór születésnapja alkalmából Rév-Komáromban kerül átadásra.
- i) A bírálóbizottság véleményét figyelembe véve a díjazott, legszínvonalasabbnak ítélt írásokból évkönyv kiadására is sor kerülhet. A díjnyertes és minősített oklevelet elért pályázók írásainak első felhasználási joga az alapítókot illeti, amely a Jókai-díj 2014 antológiában való megjelentetést tartalmazza.
- j) A nem díjazott szövegeket az alapítók nem őrzik meg, s nem küldik vissza.
- k) A Jókai-díjat elnyert pályázó három éven belül nem nyerheti el újból a díjat, írása megjelenhet az évkönyvben.

Levélcím: Jókaiho všeobecno v zdelavacie a múzejné združenie - Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület, Valchovnicka 2 (Csapó u. 2), 945 01 Komárno, Szlovákia, illetve Falvak Kultúrájáért Alapítvány 1134 Budapest, Gidófalvy út 29., Magyarország

A

Spangár András Irodalmi Kör

pályázatot hirdet vers és prózáírók részére.

A pályázaton korhatár és a témakör megkötése nélkül, minden alkotó részt vehet.

Kizárólag máshol meg nem jelent írásművekkel lehet pályázni!

Az írásokat digitálisan is kérjük mellékelni.

A pályázatok terjedelme nem haladhatja meg az öt gépelt oldalt.

(Word, Times New Roman, 12 pont, 1,5 sortáv)

A jeligés pályázatok mellé, zárt borítékban kérjük mellékelni a jelige feloldását.

Egy jeligéhez maximum három írásmű tartozhat.

Az írásművek leadási határideje: **2013. december 20.**

Cím: Spangár András Irodalmi Kör. Városi Művelődési Központ és Könyvtár
2651 Rétság, Rákóczi út 26., Pf.: 24.

A legjobbnak ítélt alkotás elnyeri a díszes kivitelű Spangár András emléklakettet és a hozzá járó oklevelet.

Az arra érdemes írásokat megjelentetjük a Kör 2014. évi antológiájában és a Kör honlapján is.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS „A TÁNC A LÉLEK REJTETT NYELVE”

MEDALION TáncSport Egyesület

A MEDALION Táncsport Egyesület idén ünnepli öt éves születésnapját.

Sikeres éveket tudhatunk magunk mögött, melyet köszönhetünk táncosainknak, a szülőknak, támogatóinknak, nézőinknek. E jubileumi születésnap alkalmából

„A tánc nekem” . . .

címmel pályázatot hirdetünk óvodások, általános- és középiskolások, felnőttek számára.

A pályázat célja: Szeretnénk a gyerekek, fiatalok, felnőttek tánchoz, táncelőadáshoz kapcsolódó élményeit megismerni, és meríteni a képzelőerő, a kreatív vagy festett alkotás csak rájuk jellemző gazdagságából, mindazt a csodát, amit a tánc nyújt népszerűsíteni, még eredményesebben művelni.

Rajzolj, írd verset vagy fogalmazást táncélményedről,

ami lehet táncverseny, színházi előadás, táncelőadás, kedvenc táncos, tánchoz köthető mese, a MEDALION TSE-hez fűződő.

A pályázatra beküldhető rajzok legkisebb mérete az A3-as, a legnagyobb 70 X 100 cm formátum. Egy rajzot több gyermek is készíthet.

A technika választható, készülhet szírkréttával, pasztelkréttával, filctollal, temperával vagy vízfestékkel stb.

A vers vagy fogalmazás maximum terjedelme: A4-es lap. Egy pályázó kategóriánként egy-egy alkotást nyújthat be.

A pályaművek leadási határideje: 2013. november 25.

A tánc műfaja szabadon választható, lehet modern tánc, társastánc, néptánc, hastánc, és egyéb táncok.

Egyedüli kikötés, hogy a pályamű a tánchoz, mozgáshoz kapcsolódó legyen.

/Témaötletek: izgalmas próbabiztosítások, egy verseny képei, fellépő ruhák stb./

A pályaművek személyesen leadhatók hétköznapokon 8:00-18:00 óráig a József Attila Művelődési és Konferencia Központ - Információs pultjánál, valamint Juhász Amarilla és Kéri Szabolcs táncpedagógusoknál.

A borítékra kérjük ráírni: Jelige: „A tánc nekem...”

A pályamunka hátoldalán fel kell tüntetni az alkotás címét, a beküldő nevét, címét, életkorát, elérhetőségét, óvodáját, iskoláját!

A pályaműveket szakmai zsűri bírálja el, az alkotásokból kiállítást készítünk a MEDALION TSE „Karácsonyi Jubileumi Gála” keretében, ahol valamennyi díj átadásra kerül.

Díjazás: Korosztályonként az első három helyezettet színház, táncverseny, múzeum, kalandpark belépők valamelyikével, vagy ajándéksomagokkal jutalmazzuk.

Várjuk minél több bátor,
kreativitásról tanúskodó,
a táncot a megszokottól
eltérő módon idéző munkáikat!

Szob 1944, az Ipoly-híd bombázása, (National Archives)

Somoskői vár, előtérben a Petőfi kunyhó 1966 (Gyöngyi képe)

PROGRAMAJÁNLÓ

Megjelent a Palócföld folyóirat! A 2013/5 szám tartalma:

„kávéházi szegleten...”

Áfra János: *Otthonról el*

Nagypál István: *Abschied*

Papp Dénes: *Virágvasárnap; Tűnődés; Coda*

Oláh András: *elhalasztott utazás; fölégetett hidak; hogy rejtve megmaradj*

Molnár Lajos: *Gauguin vagy és kikötsz a Körös partján; Most már írhatasz*

Kadlót Nikolett: *Javíthatatlan*

Bíró József: *MÁS' MÁS*

Kendra Adams: *Moxyland* (SF-monológ, H. Nagy Péter gyűjtése)

Tandori Dezső: *Firkálások és cirkálások (u. a. befejezéssel 2 helyen)*

Tarján Bulvár

Debreceni Boglárka: *Tetovált lány*

Próza és vidéke

Tétényi Csaba: *A szeánsz* (regényrészlet)

Büki Mátyás: *Utolsó előtti utazás*

Szávai Attila: *Régi sínek*

Filó Mariann: *Balkán; Sötétkamra*

Kutatóterület

Barna Péter: *A lírai én közvetett konstruálása és dekonstruálása Áfra János Glaukóma című kötetében*

Bakos Gábor: *Gaal István filmnyelvének kapcsolata a modernista népművészetrel*

Sulyok László: *Isten veled, szabadság!*

Találkozási pontok

Nagy Csilla: *Tekintetek és távlatok — Beszélgetés Nagy Lászlóval*

Kép-tér

Somogyi Tamás: *Márkus Péter kiállítása elé*

Ami marad

Szekeres Szabolcs: *A szeretet ereje* (Finy Petra: *Madárasszony*)

Tóth Lilla: *Fordítás, vagy amit akartok* (Szele Bálint: *Szabó Lőrinc Shakespeare-drámafordításai*)

Csongrády Béla: *„Az infósztrádáról Gutenberg világához”* (Portrék Balassagyarmaton innen és túl)

A borítón és belső illusztrációként Gugánovity Gabriella fényképei és azok részletei szerepelnek.

Az alkotások megtekinthetők a művész honlapján: www.gabrielafineartphotography.com.

A 81. és 84. oldalon Márkus Péter szobrai láthatók.

palócföld

irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat LIX. évfolyam 2013/5.

Áfra János, Nagypál István, Tandori Dezső

KÖNYVAJÁNLÓ

Megjelent a Tatán élő és alkotó **H. Túri Klára** verseskötete, a *Teremtésből élő* című könyv. A *Börzsönyi Helikon* állandó szerzőjétől sok új, eddig itt nem olvasott verset kap az, aki megvásárolja. Megrendelhető a szerkesztőség email címén. A Szerk.

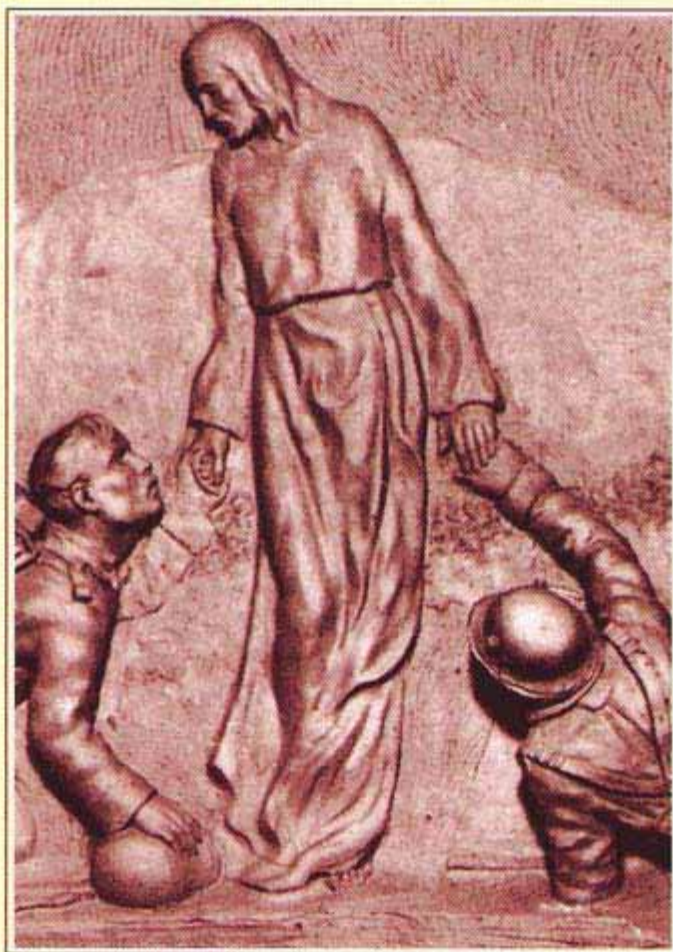
H. Túri Klára

Teremtésből élő

Szakáli Anna szerkesztésében és előszavával megjelent a *Zamárdiban* élő és alkotó *Simándi István* **Az Úr legyen veletek! Dominus vobiscum!** című elbeszéléskötete. Az igaz történeteket tartalmazó kötet a szerkesztő azoknak ajánlja, akik át-, és megélték a háborút, illetve azoknak, akik a háború „nem hivatalos” arcára kíváncsiak. A kötet megrendelhető a lap email címén keresztül. A Szerk.

Simándi István

AZ ÚR LEGYEN VELETEK! Dominus vobiscum!

2013

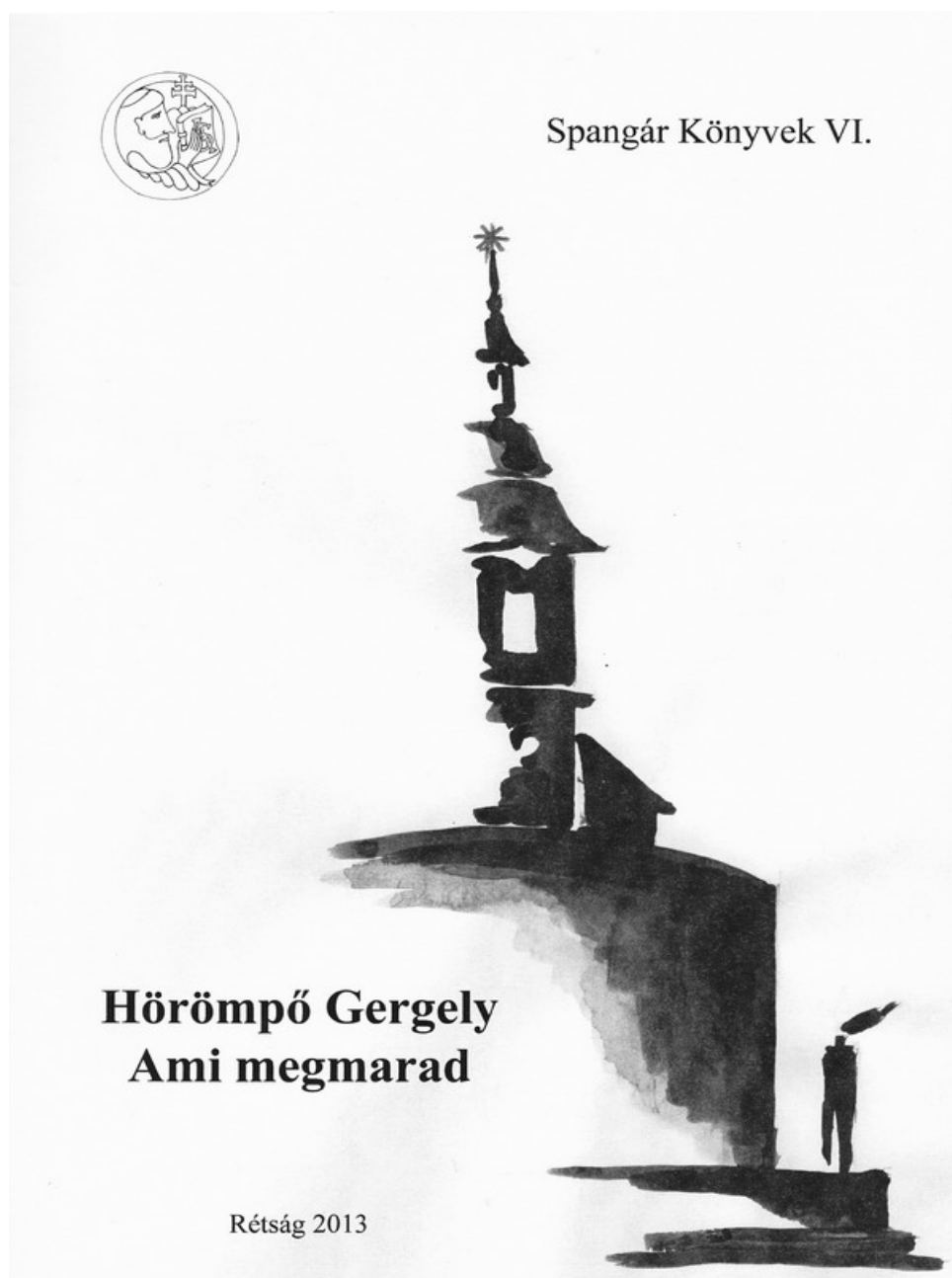
Megjelent Hörömpő Gergely új kötete: Ami megmaradt címmel

A rétsági Spangár András Irodalmi Kör néven bő tíz évvel ezelőtt egy kezdeményezés született a rétsági művelődési központban, mely a térség tollforgatóinak nyújt bemutatkozási lehetőséget. A névadó Nógrád község szülötte, a 18. század elejének jelentős irodalmi egyénisége volt. Az évente meghirdetett irodalmi pályázatra a világ számos pontjáról érkeznek írások. A Költészet Napján adjuk át a legjobbnak ítélt művek szerzőinek a Spangár-díjat. Hörömpő Gergely már csak posztumusz elismerésként kaphatta meg a míves tûzzománc-plakettet.

A Spangár Kör azonban továbbra is ápolni kívánja Hörömpő Gergely szellemi hagyatékát. E törekvés mentén született meg ez a kötet is. Az illusztrációkat Dovák B. József művész-tanár készítette. Csakúgy, mint a Spangár-díj kézzel fogható jelképét, a tûzzománc-remeket. Köszönettel tartozunk érte.

E kötetbe a prédikációihoz készített írásaiból válogattam. Némelyiknél szerepel a prédikáció időpontja is. Van olyan, amely évtizedekkel ezelőtt íródott, s mégis mai korunkra is igaz annak mondanivalója. Bízunk abban, hogy a könyv olvasói számára sem lesz haszontalan e gondolatok felidézése. S ahányszor csak fellapozzák, tovább él Hörömpő Gergely hite. Ami megmaradt....

Végh József mkl

Megjelent Csáky Károly verseskötete: Fohászok Isten árnyékából címmel

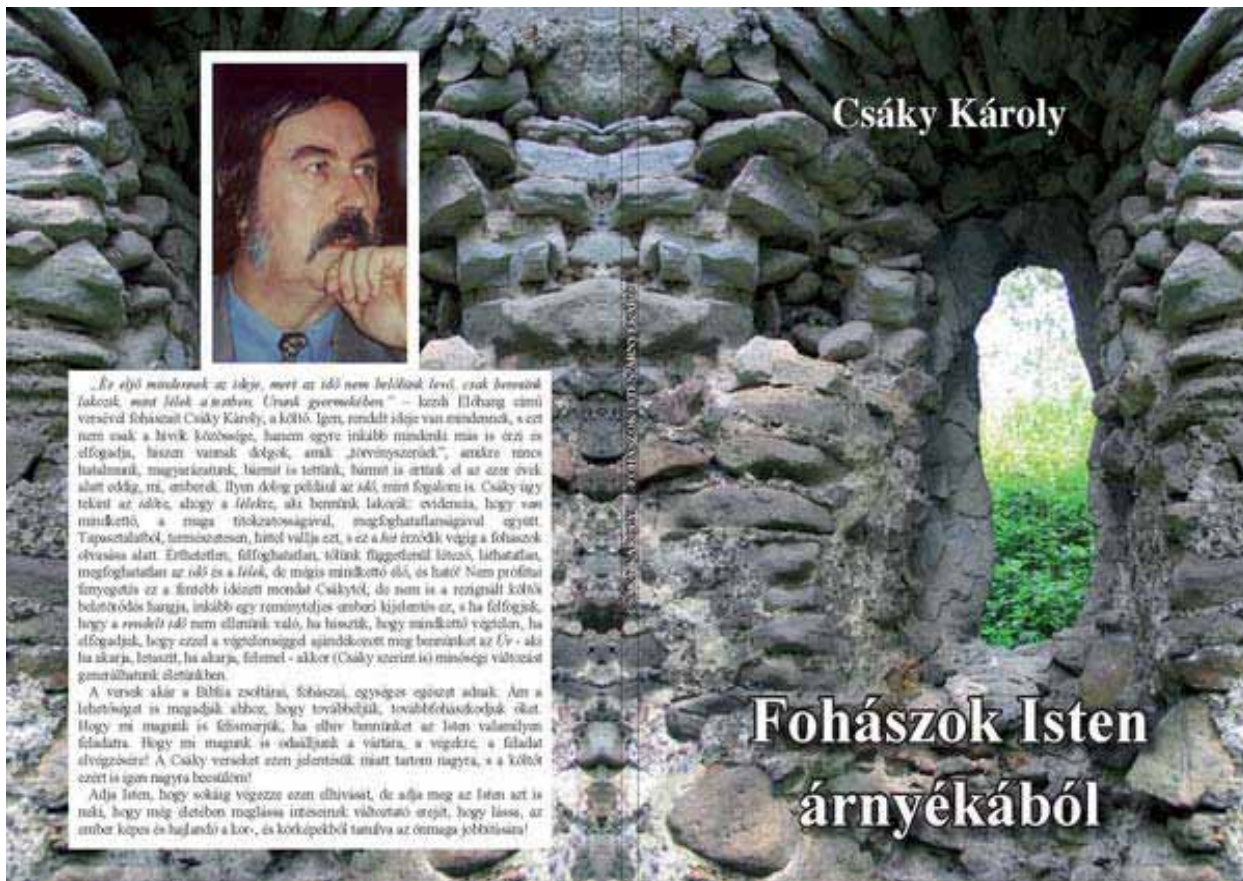
Öt ciklusba szedte össze legújabb verseit Csáky Károly, s ezekből a ciklusokból elkészült egy szövet, egy kor-, és kórkép. Találó ez az alcím, hiszen minden *ima*, *fohász* egyben vallomás is az emberi lélek (s így a világ) éppen aktuális állapotáról, vágyairól, szándékairól, s arról, mit szeretne megváltoztatni jelenvaló világunkban a gondolkodó (fohászkodó) ember. Sajnos, a világ olyan, hogy állandóan lenne mit megváltoztatni benne.

A *költők* és a *próféták* általában sötét képekkel festik le a *világot*, általában „munkájuk” s a feladatuk a figyelmeztetés. Figyelmeztetni pedig csak szigorral, kemény, sokszor az emberi fülnek kellemetlen szavakkal lehet. Ám míg a *próféta* a *feladatát* konkrétan az *Istentől* kapja az *írások szerint*, addig a *költőnél* ez az *elhívás* nem ilyen egyértelmű, főleg a mai napokban. Sok önjelölt „próféta” támad az „írástudók” között, s azt gondolják, feladatuk csupán a szórakoztatás, a szavakkal való zsonglörködés, a brillírozás. (Manapság az irodalom többnyire ilyen. Nincs küldetésstudata, feladata, elhívása, kapott feladata.) Általában önmagukkal is lehitetik ezek a „próféták”, hogy erre a „feladatra” Isten jelölte ki őket, ám ahogy a jó fa is a gyümölcszeiről ismerszik meg, őket is tevékenységük eredményeiről ismerhetjük fel/meg.

A versek akár a Biblia zsoltárai, fohászai, egységes egészet adnak. Ám a lehetőséget is megadják ahhoz, hogy továbbéljük, továbbfohászkodjunk őket. Hogy mi magunk is felismerjük, ha elhív az Isten valamilyen feladatra. Hogy mi magunk is odaálljunk a vártára, a végekre, a feladat elvégzésére! A Csáky verseket ezen jelentésük miatt tartom nagyra, s a költőt ezért is igen nagyra becsülöm!

Adja Isten, hogy sokáig végezze ezen elhívását, de adja meg az Isten azt is neki, hogy még életében meglássa intéseinek változtató erejét, hogy lássa, az ember képes és hajlandó a kor-, és kórképekből tanulva az önmaga jobbítására!

A Szerk.

FELHÍVÁS

történelmi emlékek gyűjtésére az Alsó- és Középső-Ipolymente valamint Párkány és környéke lengyel menekülteket befogadó településein

2014-ben lesz 75 éve, hogy a náci Németország Lengyelország elleni támadásával 1939. szeptember 1-jén kezdetét vette a második világháború. Ugyanakkor szeptember 17-én a sztálini Szovjetunió Vörös Hadserege is – a nem egészen egy hónappal korábban kötött, évtizedeken át eltitkolt – német-szovjet megneemtámadási szerződés titkos záradéka alapján megtámadta a szövetségesei által magára hagyott lengyeleket. A túlerővel szemben kilátástalan küzdelem alatt, majd az összeomlás után lengyel katonák és civilek tízezrei érkeztek Magyarországra. Teleki Pál kormánya ugyanis befogadta, s a nemzetközi egyezmények alapján internálta a lengyel menekülteket.

Az Ipoly völgyében üresen álló határőrlaktanyákban is létesítettek táborokat. Ismereteink szerint 1939 – 1945 között az Alsó- és Középső-Ipoly völgyében Szob, Helemba, Leléd, Ipolyszalka, Letkés, Ipolypásztó, Ipolybél, Vámosmikola, Ipolyság, Tesmag, Drégelypalánk, Ipolyhídvég, Dejtár, Ipolybalog, Nagycsalomja, Kóvár, Ipolyvarbó és Ipolytarnóc, továbbá Párkány, Garamkövesd, Dunamocs, Ebed, Bény és Zselíz fogadott be lengyel katonai és polgári menekülteket.

A lengyel menekültügy feldolgozása országosan megtörtént, illetve folyik. A menekültek viszontagságos sorsa tovább él az Ipoly-völgy idős (80 év feletti!) lakóinak emlékezetében. A szemtanúk, kortársak, személyes emlékeket őrzők egy része még köztünk él. A felnövekvő fiatal nemzedékek viszont nem biztos, hogy tudomással bírnak településük egykori befogadó voltáról.

A helyi emlékek megőrzése és átörökítése érdekében – a 75. évforduló emlékéve keretében – Ipoly menti és párkányi civil szervezetek a budapesti Lengyel Intézet védnökségével jelen felhívásukkal gyűjtő és feldolgozó munkára ösztönzik a magyarországi és szlovákiai határ menti települések fiataljait, diákjait és felnőtt lakosait.

Javaslat a gyűjtendő emlékek körére

- Fotók (pl. a menekültek elhelyezésére szolgáló épületről eredeti felvételek, vagy a mostani állapot megörökítése; képek a menekülttábor lakóiról, közös felvételek a helyi lakosokkal – fontos: kik? mikor? hol? kié?; a régi képek hátoldalán ezek általában megtalálhatóak!)
- Dokumentumok, iratok a településről (pl. a menekültek létszámára, elhelyezésére, élelmezésére vonatkozó iratok; levelek, képeslapok, feljegyzések; korabeli újsághírek a helyi vagy regionális sajtóból)
- Visszaemlékezések gyűjtése – oral history (dokumentálás: hangrögzítés vagy videofelvétel)
 - a *80 év feletti* lakosok körében: milyen családi emlékeket őriztek meg a menekültekről; magyarok és lengyelek együttélése; a menekültek részvétele a vallási életben, kulturális tevékenységben; gyermekszületés, haláleset volt-e (historia domus, anyakönyv, síremlék); mikor szűnt meg a tábor; maradtak-e itt a menekültek közül (házasságkötés, letelepedés); a helyiek tartanak/tartottak-e kapcsolatot valakivel a befogadottak közül; személyek, életsorsok;
 - a *fiatalabb idősök* körében: a település emlékezetében miként őrződött meg a menekülttábor, a lengyelek befogadása.

A menekülttábor emlékének ápolása

- Őrzi-e a településen emlékmű, emléktábla esetleg szobor a lengyel menekültek befogadását?
- Tartanak-e rendszeres vagy alkalmankénti megemlékezést, emlékünnepeket?
- Jelent-e meg az utóbbi évtizedekben a helyi vagy regionális sajtóban a menekültekről cikk, írás?
- Jelent-e meg a menekültügyről önálló helyi kiadvány, vagy helytörténeti munkában történik-e említés a lengyelek befogadásáról?

- Volt/van-e szervezett kapcsolattartás a település (önkormányzat, iskola, egyház, civil szféra) és az egykori lengyel menekültek vagy a menekültüggyel foglalkozó szervezetek között?

A „szempontsor” tetszőlegesen bővíthető, szűkíthető, egyéni ötletekkel gazdagítható!

A gyűjtés anyagát és feldolgozását a település őrizze!

- fényképek, dokumentumok másolása
- interjúk magnó/MP3-as felvétele (kivel, hol, mikor ki készítette)
- videofelvétel
- a településen elkészült alkotás/ok/ bemutatása az emlékév keretében
- elhelyezés: helyi múzeum, kiállítóhely, tájház/faluház/helytörténeti gyűjtemény
- hasznosítása: a helytörténetírásban, -oktatásban

Az emlékév indítása

A lengyel menekültek magyarországi befogadásáról, a menekültügy emlékének ébren tartásáról emlékév meghirdetését, továbbá a gyűjtőmunkára „ráhangoló” tanácskozás és **megemlékezés** megtartása.

Helyszín: Vámosmikola, Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthona

Időpont: 2013. szeptember 21.

A vámosmikolai lengyel menekülttábor és emlékének ápolása.

Jelen összeállítás (tervezet) az ott elhangzott javaslatokkal kiegészítve készült el.

Alkotói bemutató

A gyűjtés anyagát a menekültügy történetének kutatói, feldolgozói is hasznosíthatják, ezért célszerű ennek megfelelő archiválása. Az elkészült anyagokban tüntessék fel a készítőket/szerzőket nevét, az adatközlők nevét, életkorát és a felhasznált irodalmat.

Ezt elősegítendő, a vidék befogadó településein a lengyel menekültekkel kapcsolatos gyűjtés alkotásaiból emlékbemutatót hirdetünk. A bemutatón power point-os prezentáció (kép, szöveg, hangfájlok, kb 40-50 dia) vagy videó (mindkét esetben max. időtartam 10 perc) készítésével lehet részt venni. Az alkotások elkészítésére településenként 2-3 fős csoportok jelentkezését várjuk 2013. november 15-ig a lengyeltabor@gmail.com címen. A bemutatón résztvevők nevén kívül kérjük a gyűjtést segítő felnőtt (pedagógus, könyvtáros, népművelő) nevét is megküldeni!

Az emlékek összegyűjtésére és feldolgozására 2014. május végéig kerüljön sor. Az elkészült alkotásokat e-mailben, pendrive-on, CD-n vagy DVD-n kérjük leadni.

Szobon a nyár elején lengyel-magyar emlékmisét, a helyi és környékbeli településeken végzett gyűjtőmunkából bemutatót tervezünk.

A térségben elkészült alkotások bemutatására, a gyűjtő-, feldolgozó munka szakmai értékelésére, a lehetőségek szerinti elismerésére a 75. évforduló alkalmával, 2014. szeptemberében kerüljön sor.

Az elkészült alkotásokat DVD-n szeretnénk rögzíteni, melyet támogatóink és az alkotások készítői is megkapnak.

(Többzöri próbálkozás után sem sikerült pályázati támogatást elnyernünk az emlékek összegyűjtésével kapcsolatos tevékenység elismerésének támogatására. Várjuk a települések, önkormányzatok, civilszervezetek ez irányú támogatását!)

Emléktáblák elhelyezése

A menekülttáborokkal kapcsolatos emlékek összegyűjtésével párhuzamosan az érintett települések önkormányzatai, civil szervezetei fontolják meg, hogy ha még nincs emléktáblájuk, hajlandók volnának-e ezeket elkészíttetni, finanszírozni és 2014. szeptember végéig ezeket leleplezni. A költségek fedezésére, az ünnepségek megtartására pályázni is lehetne, pl. a Visegrádi 4-ek alából. Balogh Gábor, Ipolybalog település ny. polgármestere közreműködését ajánlja fel a Szent György Lovagrend Visegrádi Magisztrátusa

és Felvidéki Nagypriorátusa nevében. Az ünnepélyes alkalmakkor jelenlétüket is biztosítanák. A lovagrendnek hagyományörző tagozata (bajvívás) is van, közreműködésüket szintén igényelhetnék a települési rendezvényeken.

Megemlékezések a 75. évfordulón

Az emlékév zárására 2014 szeptemberében, a menekültek befogadásának 75. évfordulóján ünnepség keretében kerülne sor.

Konferencia Párkányban.

Záró ünnepség Vámosmikolán (bajvívás, katonai bemutató, népi együttesek fellépése)

Időpont: 2014. szept. 20.

Vámosmikola, 2013. szeptember 21.

Ipoly Menti Kulturális és Turisztikai Társaság
Ipolyszalka/Salka

Szent György Lovagrend Visegrádi
Magisztrátusa és Felvidéki Nagypriorátusa

LIMES – ANAVUM Regionális Honismereti
Társulás Nána

Honti Múzeum és Simonyi Lajos Galéria
Baráti Köre Ipolyság/Šahy

Börzsöny Múzeum Baráti Köre
Szob

Vámosmikolaiak Kulturális Egylete
Vámosmikola

A felhívást szövegezte, a szalkai és a vámosmikolai találkozók elhangzott véleményeket beépítette:
dr. Koczó József.

Kapcsolat: Lenkó Gyuláné 06-30-363-8474 erna.polski@gmail.com

Program email címe: lengyeltabor@gmail.com

Kérjük, lehetőség szerint a program email címét szíveskedjenek használni.

E havi számunk szerzői:

Baráthi Ottó(Hatvan, 1944) Salgótarján, közíró, kutató
Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő
Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő
Farmosi László (Budapest, 1955) Budapest, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kisecset, író
Kiss-Simon Miklós () Baglyasalja, író, költő
dr. Koczó József (Peröcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Konczek József (Magyarnándor, 1942) Pomáz, költő, a Kilencekköltőcsoport tagja
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Makkai László(Budapest, 1953) Kosd, zenész, szövegíró, költő
Maruzs Éva (Budapest, a múlt században) Salgótarján, író, babakészítő
Pálfalvi Nándor (Balassagyarmat, 1931) Keszthely, író, költő
Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
Tóth András(Medgyesegyháza, 1950) Pócsmegyer, újságíró, költő, szervező
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász
Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, múzeumigazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385
+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@ gmail.com

borzsonyihelikon@ gmail.hu

hgev@ freemail.hu

Weblapok:

[**www.karaffamese.freewb.hu**](http://www.karaffamese.freewb.hu)
[**www.karaffagy.freewb.hu**](http://www.karaffagy.freewb.hu)
[**www.karaffaboros.freewb.hu**](http://www.karaffaboros.freewb.hu)
[**www.retsag.net**](http://www.retsag.net)

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Nógrád vára 1977, részlet (a www.fortepan.hu képanyagából)